

Kriminaalpoliitika uuringud

9

**ETTEVÖTETE KOKKUPUUTED
KURITEGEVUSEGA**

Ettevõtete juhtide ja töötajate küsitlus

2007

Andri Ahven, Andu Rämmer,
Kadri Rootalu, Rein Murakas

Tallinn 2008

Keeletoimetaja Katrin Vaheoja
Tõlge inglise keelde Luisa Tõlkebüroo
Kujundus ja küljendus Dada AD

Väljaandja

Justiitsministeerium
Tõnismägi 5a
15191 Tallinn
Tel: +372 620 8100
Faks: +372 620 8109
E-post: info@just.ee
Kodulehekülg: www.just.ee

ISSN 1736-2377

ISBN 978-9985-9845-1-2

Sisukord

Lühikokkuvõte	4
Sissejuhatus	5
Eesmärk ja küsimused	7
Metoodika	8
I Ettevõtete ja nende töötajate kokkupuuted enamlevinud kuritegedega	11
Ettevõtete juhid	12
Töötajad	13
Peamised kuriteod	13
Kuritegude ohvriks langemist kajastavad koondnäitajad (indeksid)	18
Kuritegudest teatamine	23
Kuritegevusega tekitatud kahju	27
II Konkurentsiga seotud õigusrikkumised ja probleemid	31
Võltsimine ja piraatlus	31
Ärisaladuse kaitse	32
Laim	34
Küberkuritegevus	34
Seaduslikud ja ebaseaduslikud teguviisid seoses ettevõtlusega	35
III Õigusrikkumised tööandja ja kaastöötajate poolt	38
Tööandja poolsed õigusrikkumised	38
Kaastöötajate poolsed õigusrikkumised	41
IV Kaitsemeetmed	43
Kindlustamine	43
Meetmed ettevõtte vara kaitseks	44
Meetmed töötajate kaitseks	48
Turvateenuste kasutamine ettevõtete poolt	51
Meetmed töötajate poolt tööandja huvide kahjustamise ärahoidmiseks	52
V Ettevõtjate turvatunne ja hinnang riskidele	58
Kokkuvõte	61
Kokkuvõte sektorite kaupa	65
Võrdlus välisriikidega	69
Study of Encounters of Enterprises with Crime Summary	70
Kasutatud kirjandus	76
Lisa 1. Tabelid	78
Lisa 2. Tehniline aruanne	90

LÜHIKOKKUVÕTE

Ettevõtete ja nende töötajate vastu suunatud õigusrikkumisi käsitletud uuringu raames viidi 2007. aastal Justiitsministeeriumi tellimusel Eestis läbi kaks küsitlust, üks ettevõtete juhtide seas ning teine töötavate elanike seas. Põhjalikum ülevaade uuringu tulemustest on aruande lõpus, lühidalt on tulemused järgmised.

- Kuritegude ohvriks langes 2006. aastal 36% Eesti ettevõtetest. Korduvalt langes kuritegude ohvriks 24% ettevõtetest ning viie või enama kuriteo ohvriks 10% ettevõtetest.
- Ohvrikslangemise tase Eestis ei ole kõrgem arenenud lääneriikidest.
- Kõige sagedamini langesid ettevõtted varguste ja pettuste ohvriks.
- Kuriteo ohvriks langemise tõenäosus oli seda suurem, mida suurem oli ettevõtte: kuni nelja töötajaga ettevõtete vastu pandi toime keskmiselt 0,7 kuritegu, enam kui 50 töötajaga ettevõtete vastu keskmiselt 3,4 kuritegu.
- Kuritegude ohvriks langesid kõige sagedamini sekundaarsektori ja primaarsektori ettevõtted.
- Viimase kuriteoga tekitatud materiaalse kahju mediaankeskmise oli 10 000 krooni, ehk pooltel kahju kandnud ettevõtetel jäi kahju alla selle ning pooltel ettevõtetel ületas seda.
- Kokkuleppeid turu jagamiseks pidas oma ettevõtte tegevusalal väga levinuks või üsna levinuks 9% ettevõtete juhtidest. Kõige sagedamini märkisid seda transpordi- ja sidesektori ettevõtete juhid.
- Politseile teatati viimasest ettevõtet või tema töötajaid puudutanud kuriteost 40% juhtudel.
- Töötajaist 33% puutus 2006. aastal oma töökohal kokku vähemalt ühe kuriteoga. Mitme kuriteoga puutus 2006. aastal oma töökohal kokku 24% töötajaist ning vähemalt viie kuriteoga 13% töötajaist.
- Tööandja poolt koges 2006. aastal enda suhtes tööalaste seaduste rikkumist 9% töötajaist ning muul viisil ebaõiglast kohtlemist 21% töötajaist. Tööandja poolt levinuim seaduserikkumine töötajate arvates oli palga ebaõige arvestamine (5%).
- Tehnilisi kaitsevahendeid kasutas valdav osa ettevõtetest ning vähemalt ühe riski vastu olid end kindlustanud pooled ettevõtted.
- Levinumateks tööandja huvide kahjustamist ennetavateks meetmeteks olid töötajate taustakontroll enne töölevormistamist (54%) ja väljaõpe koos turvanõuete tutvustamisega (49%). Enam kui kolmandik ettevõtetest kasutas sanktsioone või piiranguid töölepingus.
- Ärisaladus oli kirjalikult defineeritud 36% ettevõtetest ning seda käsitles töölepingus 47% ettevõtetest.
- Ettevõtete juhid ja töötajad näevad erinevalt esmajoones töötajate kaitsmist ja kontrollimist puudutavaid küsimusi, samuti kuritegudest teatamist.
- Ettevõtete juhid ja töötajad vastasid suhteliselt sarnaselt varavastaseid kuritegusid ja ettevõtte vara kaitsmist puudutavatele küsimustele.

SISSEJUHATUS

Ettevõtlusega seonduvad õigusrikkumised hõlmavad erinevat laadi juhtumeid, mille toimepanijaks võivad lisaks juhuslikele isikutele olla ka kliendid, partnerid, konkurendid, ettevõtte töötajad või omanikud, ametnikud¹ seoses oma tööga jne. Erinevalt elanike vastu toime pandud kuritegudest on niisugused juhtumid suhteliselt anonüümised ja tihti ilma selgelt identifitseeritava kannatanuta.

Eestis on seni tähelepanu pööratud peamiselt kuritegevusele tervikuna ning on korraldatud mitmeid elanikkonna küsitlusi (nt ohvriuuringuid)² ja korruptsiooniuuringuid³, kuid üsna vähe on analüüsitud ettevõtteid kõige enam puudutava “tavakuritegevuse” (vargused, pettused, vägivald jm) olemust ja iseärasusi. Mõnevõrra rohkem on uuritud ettevõtete endi võimalikku seotust õigusrikkumistega.

Ametlik statistika Eestis registreeritud kuritegude kohta ei anna sugugi täielikku ülevaadet kuritegevuse tegelikust mahust, kuna paljud kannatanud – nii üksikisikud kui ka juriidilised isikud – ei teata kuritegudest politseile erinevatel põhjustel. Kriminaalmenetluse käigus kogutavad andmed võimaldavad küllalt täpselt kirjeldada sündmusi ning kuriteo lahendamisel selle toimepanijat, kuid andmestik kannatanute kohta on olnud napp, mistõttu pole seda kuritegevust käsitlevates uurimustes kuigivõrd kasutatud.

Kuritegevuse analüüsil pakuvad huvi ka kuriteo toimepanija ning ohvri võimalikud seosed, kuriteo toimepanemist soodustanud tegurid ja muud asjaolud, mille kohta ei ole võimalik saada informatsiooni ametlikust statistikast. Üks tähtsamaid küsimusi on siinjuures mitmesuguste kaitsemeetmete kasutamise ettevõtete töötajate ja vara kaitseks; niisuguste meetmete planeerimise seisukohalt väärib aga erilist tähelepanu kuritegude korduv toimepanemine samade ettevõtete või isikute suhtes. Mõnede suhteliselt uute ning aktuaalsete kuriteoliikide puhul (elektrooniliste andmebaaside vargused, internetipettused, identiteedivargused jm) on oluline selgitada ettevõtete kokkupuuteid niisuguste juhtumitega. Üksikasjalikum teave ettevõtete vastu suunatud kuritegevusest aitab konkretiseerida ja ajakohastada riigi ning erasektori koostööd kuriteoennetuses, pakkuda soovitusi ettevõtjatele ning ettevõtetele endil tarvitusele võtta sobivad abinõusid kuritegude ohvriks langemise vähendamiseks.

Ülalkirjeldatud põhjustel on viimase paarikümne aasta jooksul eeskätt arenenud riikides korraldatud erinevaid ettevõtete vastu suunatud kuritegevust käsitlevaid uuringuid – näiteks USA-s, Suurbritannias, Hollandis, Austraalias jm.⁴ ÜRO

¹ “Ametniku” all peetakse aruandes silmas ametnikku laiemas tähenduses kui avaliku teenistuse seaduses.

(“Ametnik on ametiasutuse koosseisus ettenähtud ametikohale nimetatud või valitud isik”).

² Vt nt: Saar, J., Markina, A., Oole, K., Resetnikova, A. (2005) *Rabvusvaheline kuriteoohvrite uuring Eestis 2004*. Tallinn: Tartu Ülikooli Õigusinstituut, Justiitsministeerium, Siseministeerium. <http://www.just.ee/30181>.

³ Vt nt: Liiv, M-L., Aas, K. (2007) *Korruptsioon Eestis: kolme sibtrühma uuring 2006*.

Tallinn: Justiitsministeerium, Tartu Ülikool. Muid korruptsiooniuuringuid: <http://www.just.ee/20501>.

⁴ Vt nt ülevaade maailmas korraldatud uuringutest: *Crimes Against Business: A Review of Victimization, Predictors and Prevention (2004)*. Technical and Background Paper No. 11.

Canberra: Australian Institute of Criminology. <http://www.aic.gov.au/publications/tbp/tbp011/tbp011.pdf>.

regioonidevaheline kriminoloogia- ja õigusinstituut (UNICRI) korraldas 1994. aastal esimese rahvusvahelise uuringu kaheksas Euroopa riigis ning 2000. aastal üheksa Ida-Euroopa riigi pealinnas.⁵ Siiski puuduvad seni ohvriuuringutega võrreldavad, paljusid riike ning laia ettevõtete spektrit hõlmavad ühtse metoodika alusel läbi viidud rahvusvahelised uuringud. ÜRO narkootikumide ja kuritegevuse kontrolli amet (UNODC) on selleks välja töötanud esialgse ankeedi⁶, mida prooviti piiratud valimiga 2005.–2006. aastal Bulgaarias ja Kanadas ning kasutati esmakordselt täies mahus 2006. aastal Cabo Verdes (Roheneemesaartel). Organisatsiooniliste ja rahaliste probleemide tõttu pole rahvusvahelise uuringu korraldamine veel õnnestunud.

Euroopas on Suurbritannias asuv jaekaubanduse uurimiskeskus alates 2000. aastast korraldanud iga-aastaseid rahvusvahelisi uuringuid jaekaubandusettevõtete kokkupuudetest vargustega.⁷ Vägivald, ahistamist töökohal ning töötingimustega rahuolu on käsitletud regulaarsetes töötingimuste uuringutes.⁸ Nendes uuringutes on osalenud ka Eesti.

Eestis on alates 1990ndate algusest korraldatud mitmeid küsitlusi või uuringuid, milles on küll käsitletud ettevõtlusega seonduvaid õigusrikkumisi, kuid seda mingist kindlast aspektist. Näiteks on uuritud varimajanduse võimalikku ulatust ja käivet (sh maksupettused, ümbrikupalgad, ebaseaduslik teenuste osutamine, piraattoodete müük, kauplemine ebaseaduslikult hangitud alkoholi, tubakatoodetega või kütusega jm)⁹, korruptsiooni leviku ulatust (sh ettevõtete juhtide kokkupuuted korruptsiooniga)¹⁰, töötajate kokkupuuteid vägivallaga oma töökohal ning ebaõiglase kohtlemisega tööandja poolt¹¹.

1996. aastal viisid Soome Õiguspoliitika Instituudi uurijad läbi Eestis esimese otseselt ettevõtete ohvrikslangemist käsitleva ning kõiki enamlevinud kuriteoliike puudutava uuringu, mille käigus küsitleti siin tegutsevaid Soomest pärit ettevõtjaid. Samad uurijad korraldasid 1998. aastal 708 ettevõttes juba kõigi Eesti ettevõtete valimil põhineva küsitluse, milles vaadeldi kokku 13 liiki juhtumeid (mitmesugused vargused ja pettused, röövimised, kallaletungid, altkäemaksu pakkumine, “kaitseraha” nõudmine, plahvatused ja süütamised). Mõlema uuringu tulemused jäid uurijate ajanappuse tõttu põhjalikult analüüsimata, kuid neid on põgusalt tutvustatud Soome, Balti riikide ja Venemaa ettevõtluskeskkonda võrdlevas artiklis.¹² Uuringute põhjal tehti järeldus, et Eestis

⁵ Alvazzi del Frate, A. (2004) *op cit.*

⁶ *Crime and Corruption Business Survey (CCBS). Draft Master Questionnaire. REV. 0: Sep 2006 (avaldamata). Saadud Anna Alvazzi del Fratelt (UNODC) veebruaris 2007.*

⁷ *Centre for Retail Research: European Retail Theft Barometer* (<http://www.retailresearch.org/home/index.php>).

⁸ *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions: European Working Conditions Survey* (<http://www.eurofound.europa.eu/eurofound/surveys/index.htm>).

⁹ *Eesti Konjunktuuriinstituudi uuringud* (<http://www.ki.ee/uudised/index.html>); *Statistikaameti testanalüüs sisemajanduse koguproduktis varimajanduse osakaalu hindamiseks (avaldamata aruanne, 2001).*

¹⁰ *Vt loetelu korruptsiooniuuringutest Eestis:* <http://www.korruptsioon.ee/9380>, <http://www.just.ee/20501>.

¹¹ *Antila, Juba & Ylöstalo Pekka* (1999, 2002). *Working Life Barometer in the Baltic Countries. Ministry of Labour. Helsinki* (<http://www.sm.ee/est/pages/index.html>; *töövaldkonna uuringud*); *Tööelu baromeeter 2005. Elanikkonna uuringu aruanne. Sotsiaalministeerium / Saar Poll OÜ (samal veebilehel).*

¹² *Aromaa, Kauko* (2000). *Organised Crime and Business Security. – Surveing Crime: A Global Perspective. Proceedings of the International Conference. Rome, 19–21 November 1998. ISTAT-UNICRI. Essays n.7/2000, 297–315 (sama: http://www.unicri.it/wvd/analysis/icvs/pdf_files/surveing.pdf, 183–194).*

oli kuritegevus ja korrupsioon ettevõtluse jaoks märksa väiksemaks probleemiks kui teistes Balti riikides ja eriti Venemaal, ning olukord oli mõneti lähedasem Soomele; samas täheldati viimasega võrreldes ettevõtete töötajate poolt toime pandud varguste ja pettuste suurt arvu. Käesolevas aruandes neil uuringutel rohkem ei peatuta, kuna olulised erinevused küsimuste sõnastuses ning uurimis-metoodikas ei luba nende tulemusi 2007. aastal läbi viidud uuringu tulemustega võrrelda.

Eesmärk ja küsimused

Uuringu eesmärgiks seati kirjeldada ettevõtete vastu toime pandud õigusrikkumisi ning töötajate kokkupuuteid õigusrikkumistega oma töökohal¹³ kahe erineva küsitluse tulemuste põhjal, mida võimaluste piires omavahel ka võrreldakse. Mõlemad küsitlused käsitlesid olukorda peamiselt 2006. aastal. Tuleb arvestada, et vastajate poolt õigusrikkumistena nimetatud juhtumite puhul ei tarvitsenud alati tegu olla rikkumistega õiguslikus tähenduses, vaid tegu oli vastajate antud hinnangutega. Töötajate küsitluses piirduiti vaid otseselt tööülesannete täitmiseiga seotud juhtumitega ning jäeti välja muud võimalikud kuriteod (nt teel töölt koju).

Aruandes kasutatakse lihtsuse huvides sõnu “kuritegu” ja “kuriteoliik” nende juhtumite kirjeldamisel, mida inimesed tavaliselt tajuvad kuritegudena (vargus, vara kahjustamine, vägivaldaga ähvardamine, vägivald), ehkki õiguslikult võib juhtumi määratlus väärtelona või kuriteona sõltuda näiteks tekitatud kahju suurusest või teo toimepanemise viisist. Töölalastes suhetes ei ole tavaliselt tegu kuriteoga ning siin kasutatakse väljendeid “õigusrikkumine” või “seaduserikkumine”.

Enamik küsimusi puudutas mõlemat sihtrühma, kuid osa küsimusi vaid ettevõtete juhte või töötajaid.¹⁴ Peamised küsimused olid järgmised.

1. Millist liiki kuritegudega ning kui sageli ettevõtted ja nende töötajad kuritegudega kokku puutusid?
2. Kui suurest osast kuritegudest informeeriti ettevõtte juhtkonda või politseid?
3. Kui suureks hinnati kuritegudega tekitatud kahju?
4. Milliseid õigusrikkumisi või ebaõiglast kohtlemist kogesid töötajad oma tööandja poolt?
5. Kui ulatuslikuks peeti õigusrikkumisi oma kaastöötajate poolt?
6. Mil määral olid ettevõtted erinevate riskide vastu kindlustatud?
7. Milliseid meetmeid rakendati ettevõtte töötajate kaitseks füüsilise vägivalla eest?
8. Milliseid meetmeid rakendati ettevõtte vara ja ärisaladuse kaitseks?

¹³ Töötajate küsitlus hõlmas lisaks ettevõtete palgatöötajatele ka avaliku sektori asutuste töötajaid, muid palgatöötajaid, ettevõtete omanikke, füüsilisest isikust ettevõtjaid, vabakutselisi jt. Lihtsuse huvides piirduetakse edaspidi enamasti sõnaga “ettevõtte”.

¹⁴ Küsitluses võis “ettevõtte juhiks” olla tegevjuht, direktor, juhtkonna liige, turvaülem või ettevõtte omanik. Samas tähenduses kasutatakse aruandes ka sõna “juht”.

9. Kui ulatuslikuks peeti ettevõtlusega seotud ebaseaduslike teguviiside levikut oma ettevõtte tegevusalal?
10. Kuidas hinnati riigi suutlikkust kaitsta ettevõtteid kuritegevuse eest?
11. Mis mõjutab ettevõtete juhtide turvatunnet?
12. Mil määral tegid ettevõtted omavahel koostööd kuritegude ärahoidmiseks?

Kummagi küsitluse jaoks koostati ettevõtete juhtidele ja töötajale omaette küsimustik, mille küsimused põhiosas kattusid. Eeskujuks oli UNODC poolt välja töötatud ankeet (vt eespool), millest kasutati aga vaid väikest osa, Eesti kontekstis ebaolulist välja jättes. Seetõttu on valdav osa küsimustest koostatud uuringu korraldajate poolt ning on niisuguses sõnastuses kasutusel esmakordselt. Lisaks puudusid näited teistes riikides läbi viidud uuringutest, kus oleks paralleelselt küsitletud ettevõtete juhte ja töötajaid.

Metoodika

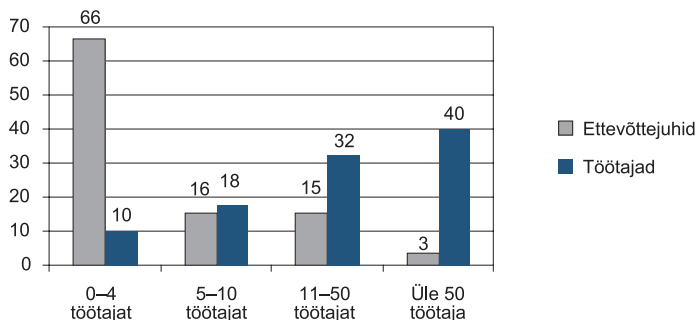
Uuring sisaldas kaht erinevat küsitlust koos erineva ankeediga kummalegi siht-rühmale:

- telefoniküsitlus 702 ettevõtte juhtide seas aprillis 2007;
- intervjuud sülearvuti abil 526 töötaja kodus juunis–juulis 2007.

Ettevõtete andmed saadi juhusliku valikuga äriregistrist. Valimi moodustamisel lähtuti ettevõtete jaotusest suuruse järgi (töötajate arvu alusel), nii et igas alamrühmas saadi tulemuste analüüsiks piisavalt suured grupid. Küsitluse tulemused hiljem kaaluti, et saada ettevõtete tegelikule struktuurile vastav vastuste jaotus. Käesolevas aruandes kasutatakse ettevõtete juhtide vastuste puhul vaid kaalutud andmeid, kui ei ole öeldud teisiti.

Töötajate valim lähtus elanikkonna struktuurist. Küsitletavad töötajad leiti juhusliku valikuga Statistikaameti andmebaasist. Valim hõlmas 15–74aastaseid elanikke, kes 2006. aastal põhilise osa ajast töötasid (sh nii palgatöötajad kui ka ettevõtete juhid ja füüsilisest isikust ettevõtjad). Peamisteks gruppideks olid erasektori palgatöötajad (56%) ja avaliku sektori töötajad (27%); muid palgatöötajaid oli 8% küsitletud töötajaist. Iseendale tööandjaid, ettevõtete omanikke, füüsilisest isikust ettevõtjaid ning vabakutselisi oli kokku 9% küsitletuist. Valim moodustus “isekaaluvana”, s.t kasutati üldkogumi proportsionaalset mudelit, kus kõik vastajad esindavad võrdset arvu üldkogumi inimesi. Küsitlustöö käigus kujunenud valimi sotsiaaldemograafilist struktuuri võrreldi üldkogumiga ning kaaluti sellele vastavaks.

Kummalgi valimil olid oma iseärasused: küsitletud ettevõtete juhtide seas oli kõige rohkem väikeettevõtete esindajaid, kõige rohkem töötajaid töötas aga suurtes ettevõtetes ja asutustes – vt joonis 1. Valimite tugevasti erinev struktuur võis paljude küsimuste puhul tingida märgatavaid erinevusi ettevõtete juhtide ja töötajate vastustes samadele küsimustele, kuna ettevõtte suurus osutus üheks kõige olulisemaks vastuste jaotust mõjutavaks teguriks.

Joonis 1. Ettevõtete (asutuste) valimi struktuur töötajate arvu järgi ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluses (% küsitletuist)¹⁵

Küsimus ettevõtte (töötajate puhul ka asutuse) tegevusala kohta sisaldas ettevõtete juhtide ankeedis 12 vastusevarianti ning töötajate ankeedis 13 vastusevarianti (lisandus “avalik haldus ja riigikaitse”). Analüüsi selguse huvides koondati need hiljem suuremateks rühmadeks, millele anti lühendatud nimetused:

- 1) **primaarsektor** (põllumajandus, jahindus, kalandus ja metsamajandus);
- 2) **sekundaarsektor** (ehitus, töötlev tööstus, mäetööstus, gaasi- ja veevarustus jms);
- 3) **kaubandussektor või kaubandus** (hulgi- ja jaekaubandus);
- 4) **teenindussektor** (hotellide ja restoranide pidamine, puhastustööd, söidukite ja kodumasinate parandus, muu teenindus);
- 5) **transpordi- ja sidesektor** (transport ja side, laomajandus);
- 6) **rahandus- ja kinnisvarasektor** (rahandus ja kinnisvara, üürimis- ja äriteenused, konsultatsioonid);
- 7) **sotsiaalsektor** (haridus, tervishoid ja sotsiaalnehooldus, avalik haldus, riigikaitse, vaba aja ning kultuuri- ja sporditegevus).

Tulemuste tõlgendamisel tuleb mees pidada, et mõnele sektorile antud tinglik nimetus ei tarvitse kajastada selle täpset olemust ning sektor võib olla sisemiselt üsna heterogeenne: näiteks “rahandus- ja kinnisvarasektor” hõlmab suurt hulka erineva suunitlusega konsultatsioonifirmasid, mis ei tarvitse olla tegevad rahanduse või kinnisvara alal. Aruandes on sektorite nimetusi kohati lihtsustatud (nt “primaar-”, “transport ja side” jt).

Enam kui kümne töötajaga ettevõtete osakaal oli teistest sektoritest märgatavalt suurem primaarsektoris ja sekundaarsektoris, madalam aga rahandus- ja kinnisvarasektoris.

Töötajate valim oli väiksema mahuga ja seetõttu võimaldab enamasti vaadelda vaid üldiseid jaotusi, majandussektoreid omavahel võrdlemata. Tuleb arvestada, et töötajate ja ettevõtete juhtide küsitlustes vaadeldud ettevõtted on üldjuhul

¹⁵ Mõlema küsitluse kohta siin ja edaspidi kaalutud andmed. Aruande tabelites ja joonistel kasutatakse ümardatud arve, seetõttu ei tarvitse üksikute arvude summa võrrelda küsitletute üldarvuga ning protsentide summa ei tarvitse olla täpselt 100%.

erinevad (ehkki pole välistatud üksikud kokkulangevused). Arvestades ettevõtete juhtide paremat informeeritust ettevõttest tervikuna, on töötajate küsitlusest saadud info enamasti pigem täienduseks juhtide küsitlusele, kuid töötajatega vahetult toimunu käsitlemisel lähtutakse esmajoones nende endi vastustest.

Mõlema küsitluse puhul ei luba juhtumite väike absoluutarv küsitlute tulemusi alati erinevate tunnuste lõikes (nt sektorid, töötajate vanus) käsitleda ning seetõttu tehase erinevate gruppide kohta järeldusi vaid seal, kus see on võimalik.

Vaadeldavatest nähtustest terviklikuma ülevaate saamiseks kasutatakse aruandes mitmel juhul indekseerimist, mille puhul liidetakse vastused üheks tunnuseks kokku. Sel viisil saadakse suurem juhtumite arv, mis lubab teha kindlamaid üldistusi. Näiteks kasutati indeksitena erinevat liiki nähtuste (kuriteoliigid, kaitsemeetmed) summat või teisendati küsitluses kasutatud skaala indeksi väärtusteks (kuritegudega kokkupuutumise sagedus). Viimasel juhul oli ankeedis kasutusel skaala „Ei olnud kokkupuuteid”, „Üks kokkupuude”, „2–4 kokkupuudet” ja „Viis või enam kokkupuudet”; vastusevariandid teisendati vastavalt indeksi väärtusteks 0, 1, 3 ja 5. Juhul kui küsitletu puutus näiteks ühe kuriteoliigi puhul kokku ühe kuriteoga ja teise kuriteoliigi puhul 2–4 kuriteoga, oli indeksi väärtuseks tervikuna $1 + 3 = 4$.

Mõnede spetsiifiliste probleemide puhul (võltsimine ja piraatlus, ärisaladuse kasutamine isiklikes huvides, laim, küberkuritegevus) tuuakse nende olemuse illustreerimiseks näiteid üksikutest viimastel aastatel esinenud juhtumitest, kasutades allikatena ametlikke registreid ja ajakirjandust.

I

ETTEVÖTETE JA NENDE TÖÖTAJATE KOKKUPUUTED ENAMLEVINUD KURITEGUDEGA

Ettevõtete juhid

- 36% Eesti ettevõtetest langes 2006. aastal vähemalt ühe kuriteo ohvriks. Aasta jooksul langes korduvalt kuritegude ohvriks 24% ettevõtetest ning viie või enama kuriteo ohvriks 10% ettevõtetest.
- Kõige sagedamini langesid ettevõtted kliendi või partneri poolt toime pandud varguse või pettuse ohvriks (20%), neist enamus korduvalt. Järgnesid vargus ettevõtte territooriumile loata tunginud isiku poolt (15%), ettevõtte vara tahtlik kahjustamine (7%), vargus ettevõtte sõidukist (6%) ja vargus ettevõtte töötaja poolt (4%).
- Suurema töötajate arvuga ning käibega ettevõtjad langesid sagedamini kuriteo ohvriks.
- Kõige sagedamini langesid kuritegude ohvriks sekundaarsektori ja primaarsektori ettevõtted.

Töötajad

- Oma tööga seoses puutus 2006. aastal vähemalt ühe kuriteoga kokku 33% töötajaist. Korduvalt puutus kuritegudega kokku 24% töötajaist ning vähemalt viie kuriteoga 13% töötajaist.
- Kõige sagedamini olid töötajad kokku puutunud vargusega ettevõtte või asutuse territooriumile loata tunginud isiku poolt (15%), neist enamus korduvalt.
- Enda vastu suunatud ähvardusi oli kogunud 8% töötajaist; sealjuures oli verbaalset ähvardamist kogunud 6% ning vägivalda või relvaga ähvardamist 2% töötajaist.
- Reaalseid kallaletunge (kaasa arvatud röövimisi) küsitletud töötajate vastu toime ei pandud.

Ettevõtete juhtide ja omanike informeeritus ning arusaamad ettevõttes toimuvast on paljudes küsimustes teistsugused kui töötajail ning seetõttu ei saa eeldada hinnangute kokkulangevust isegi muus osas võrreldavate tingimuste korral. Samuti ei tarvitse nii ettevõtete juhtide kui töötajate küsitluses käsitletud juhtumite puhul alati tegu olla õigusrikkumistega, kuid õigusvastasteks või probleemseteks võib neid pidada vastaja.

Ettevõtete juhtide küsitluses käsitleti sündmusi nende juhitavates ettevõtetes. Kõigepealt paluti vastajal meenutada, kas 2006. aastal pandi tema ettevõtte vastu toime mingeid õigusrikkumisi. Jaatava vastuse korral selgitati iga õigusrikkumiste liigi (edaspidi *kuriteoliik*)¹⁶ puhul eraldi niisuguste juhtumite sagedus ning viimase juhtumi puhul ka politsei informeerimine sündmusest.

Töötajate küsitluses tunti huvi õigusrikkumiste vastu neis ettevõtetes või asutustes¹⁷, kus nad töötasid 2006. aastal põhilise osa ajast. Vastajal paluti meenutada neid selles töökohas aset leidnud õigusrikkumisi, mida ta oli ise pealt näinud või millega ise vahetult kokku puutus. Arvesse võeti ka töötaja endaga toimunud juhtumid.

Varavastaste ja teiste ettevõtte vastu suunatud kuritegude puhul eeldati, et

¹⁶ Kasutatakse lihtsuse huvides, kuigi alati ei tarvitse olla kuriteo tunnustele vastava teoga – vt selgitus lk 7 (ptk “Eesmärk ja küsimused”).

¹⁷ Vt märkus samas.

ettevõtete juhid omavad toiminust terviklikumat ülevaadet kui töötajad ning seetõttu lähtuti eelkõige nende poolt antud hinnangutest.

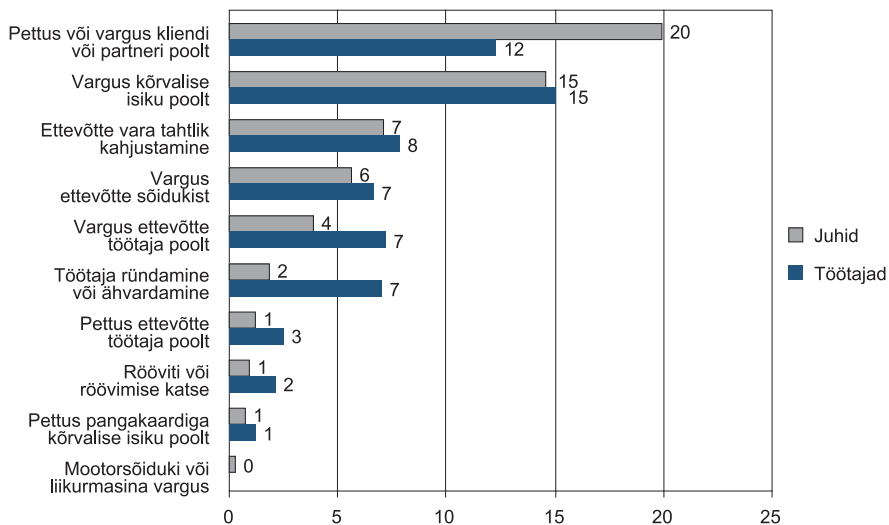
Töötajate vastu suunatud rünnete puhul eeldati, et vahetu kogemuse tõttu annavad nende vastused adekvaatsema pildi toiminust. Samas tuleb töötajate vastuseid kasutada ettevaatlikult: ehkki nende hinnangud oma vahetus töökeskkonnas toimuva kohta võisid olla täpsemad, ei tarvitsenud nad eriti keskmistes ja suurtes ettevõtetes toimuvast tervikuna kuigi informeeritud olla.

Ettevõtete juhid

Kõige sagedamini langesid ettevõtted klientide või partnerite poolt toime pandud varguste ja pettuste ohvriks: niisuguste kuritegude läbi kannatas 2006. aastal 20% küsitluses osalenud ettevõtetest (joonis 2). Kaks viiendikku ohvriks langenud ettevõtetest puutus niisuguste juhtumitega kokku ühe korra ning sama suur osa 2–4 korda; üks viiendik kannatanutest oli langenud ohvriks viis või enam korda.

Ettevõtte territooriumilt kõrvalise isiku poolt toime pandud varguse või varguse katse ohvriks langes 15% ettevõtetest, kusjuures neist ettevõtetest ligi 60% langes niisuguse kuriteo ohvriks aasta jooksul korduvalt.

Rüüstamise ohvriks langes 7% ettevõtetest ning seda peamiselt ühel korral. Sõidukist toime pandud varguse või sõidukilt millegi varastamise tõttu kannatas 6% ettevõtetest. Vähem märgiti ettevõtte töötajate poolt toime pandud vargusi ja pettusi; samuti kaardipettusi muude isikute poolt¹⁸ ning sõidukite vargusi. Vägivalla või ähvardusega seotud juhtumeid märkis alla 2% ettevõtete juhtidest.

Joonis 2. 2006. aastal vähemalt ühe korra kuriteoga kokku puutunud ettevõtete juhid ja töötajad (% küsitletuist)

¹⁸ Tõenäoliselt ei kajasta andmed juhtumeid, kus klient kasutas võõrast pangakaarti, kuna ettevõtja ei tarvitsenud sel juhul pettust märgata ja rahalist kahju saada.

Töötajad

2006. aastal puutus oma töökohal kõrvalise isiku poolt toime pandud varguse või varguse katsega kokku 15% töötajaist, neist kaks kolmandikku enam kui ühe korra ja neljandik vähemalt viis korda. Klientide või äripartnerite poolse varguse või pettusega puutus kokku 12% töötajaist, neist kolmandik (38%) viis või enam korda. Ettevõtte vara tahtliku kahjustamise või rüüstamisega oli kokku puutunud 8% töötajaist.

Töökohas aset leidnud varavastastest kuritegudest mainiti sagedamini veel vargusi ettevõtte töötaja poolt ning vargusi sõidukitest või nende osade vargusi (mõlemad 7%); vähem puututi kokku teiste töötajate poolt omakasu eesmärgil toime pandud pettustega ning pangakaardiga toime pandud pettustega. Sõidukite vargusi töötajate küsitluses ei käsitletud.

Vägivalda või ähvardamisega seotud juhtumeid märkis 7% ning röövimisi 2% töötajaist (vägivallajuhtumitest lähemalt vt käesoleva peatüki osas "Ründed töötajate vastu").

Töötajate küsitluses selgitati ka, kas neilt varastati 2006. aastal midagi tööülesannete täitmise ajal – sõltumata sellest, kas vargus leidis aset töökohal või mujal ning kes võis olla süüdlane. Niisuguse varguse ohvriks langes kokku 53 töötajat (10% küsitletuist), neist 16 vastanut langes ohvriks kaks kuni neli korda ning 7 vastanut viis või enam korda. Peamiselt oli tegu sekundaarsektori ja kaubandussektori töötajatega.

Ettevõtete juhtide ja töötajate vastustes oli kuriteoliikide järjestus üldjoontes sarnane ning ka erinevat liiki juhtumitega kokkupuutunute osakaal oli mitmel juhul lähedane. Märgatavad erinevused ilmnisid töötajaid puudutanud rünnete ja ähvarduste osas; samuti vastustes kliendi või partneri poolsete pettuste ning ettevõtte enda töötajate poolt toime pandud varguste kohta. Jättes kõrvale valimite erinevustest tingitud paratamatud erinevused vastustes, on viimati nimetatud kuriteoliikide puhul ilmselt oma roll ettevõtete juhtide ja töötajate erineval informeeritusel: töötajad on paremini kursis neid lähemalt puudutavate juhtumitega (nt vargus või pettus kaastöötaja poolt, töötaja ründamine või ähvardamine); klientide ning teiste ettevõtjate poolt toime pandud varguste ja pettuste kohta valdavad aga terviklikumat infot ettevõtete juhid.

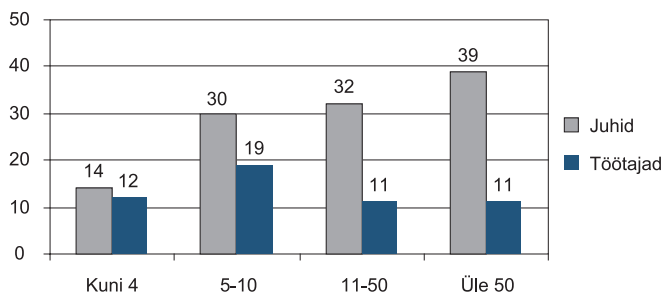
Peamised kuriteod

Kliendi või partneri poolt toime pandud vargused ja pettused

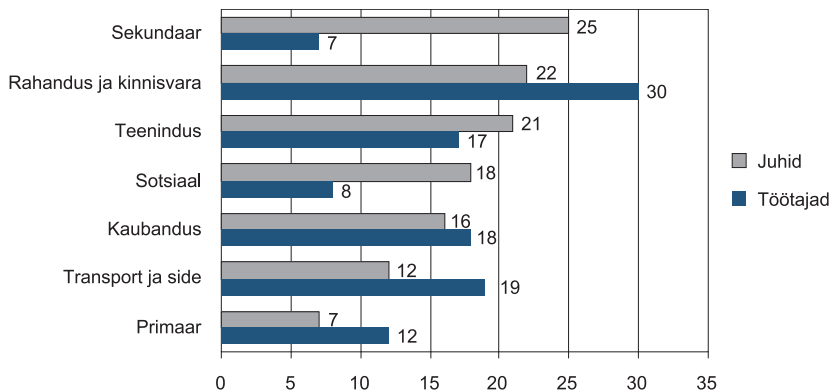
Kliendi või partneri poolse varguse või pettusega (kaasa arvatud petmised valearvetega) oli 2006. aastal ettevõtete juhtide andmetel kõige enam kokkupuuteid suurtel ettevõtetel: näiteks langes kuni nelja töötajaga ettevõtetest niisuguste kuritegude ohvriks 14%, kuid enam kui 50 töötajaga ettevõtetest 39%. Sarnane trend ilmnis ka käibe lõikes: kõige rohkem (37%) oli ohvreid enam kui 10 miljoni kroonise käibega ettevõtete seas. Sektorite lõikes olid niisuguste juhtumitega sagedamini kokku puutunud sekundaarsektori (25%),

rahandus- ja kinnisvarasektori (22%) ja teenindussektori (21%) ettevõtted.

Töötajaist oli kliendi või partneri poolt toime pandud varguste ja pettustega enam kokkupuuteid väikestes, kuni kümne töötajaga ettevõtetes, mis viitab nende suhteliselt paremale informeeritusele, võrreldes suurte ettevõtete töötajatega (ettevõtete juhtide vastuste alusel võib väita, et tegelik juhtumite arv kasvab ettevõtte suurusega). Selliseid juhtumeid märgiti eelkõige rahandus- ja kinnisvarasektoris (30%) ning transpordi- ja sidossektoris, kaubandussektoris ja teenindussektoris (17...19%). Muudes sektorites puutusid töötajad niisuguste varguste ja pettustega kokku märksa vähem. Korduvaid kokkupuuteid nendega oli esmajoones kaubandustöötajail.

Joonis 3. Kliendi või partneri poolt toime pandud varguse või pettuse ohvriks langenud ettevõtete osakaal 2006. aastal töötajate arvu lõikes ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (% küsitletuist)

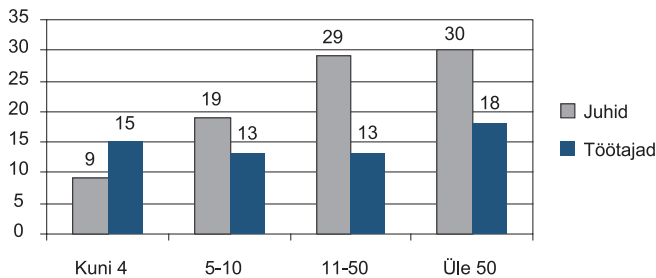

Joonis 4. Kliendi või partneri poolt toime pandud varguse või pettuse ohvriks langenud ettevõtete osakaal 2006. aastal sektorite lõikes ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (% küsitletuist)

Vargused kõrvaliste isikute poolt

Ettevõttest või selle territooriumilt kõrvaliste (ettevõttega mitte seotud või tundmatute) isikute poolt toime pandud vargustega puutusid samuti kõige sagedamini kokku suuremad ettevõtted: kuni nelja töötajaga väikeettevõtetest oli ettevõtete juhtide andmetel niisuguse vargusega kokku puutunud 9%; enam kui kümne töötajaga ettevõtete seas oli kannatanuid juba kolm ettevõtet kümnest. Sarnane trend ilmnis ka ettevõtete käibe löikes. Varguse läbi kannatanud ettevõtete osakaal oli suhteliselt suur primaarsektori (32%), sekundaarsektori (25%) ning kaubandussektori (16%) ettevõtetes.

Erinevalt ettevõtete juhtide vastustest selgeid erinevusi eri suurusega ettevõtete/asutuste löikes töötajate vastustes ei ilmnenud, mis viitab ilmselt töötajate suhteliselt piiratud informeeritusele suurtes ettevõtetes (ei olda nii hästi kursis kogu ettevõttes toimuvaga kui väikestes ettevõtetes). Vargustega olid teistest enam kokku puutunud kaubandustöötajad (21%).

Joonis 5. Kõrvalise isiku poolt toime pandud varguse ohvriks langenud ettevõtete osakaal 2006. aastal töötajate arvu löikes ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (% küsitletuist)

Ettevõtte vara tahtlik kahjustamine

Ettevõtte vara tahtliku kahjustamise või rüüstamisega puutusid ettevõtete juhtide küsitluse andmetel sagedamini kokku ettevõtted, kus töötas vähemalt viis töötajat või mille rahaline käive ületas miljon krooni: nende seas oli kannatanuid 10...13%; väiksemates ettevõtetes 4%.

Töötajate küsitluses olid niisuguste juhtumitega teistest sagedamini kokku puutunud alla 30-aastased vastajad.

Sektorite löikes ei ilmnenud olulisi erinevusi kummaski küsitluses.

Vargused ettevõtte sõidukist

Ettevõtete juhtide küsitluses märgiti sõidukitest või nende küljest toime pandud vargusi kõige enam transpordi- ja sidesektori ettevõtete seas (21%); teistes sektorites oli niisuguste juhtumitega kokku puutunud märksa vähem (3...6%).

Selliste vargustega olid esmajoones kokku puutunud suurema käibega ettevõtted (vähemalt 4 miljoni krooni puhul 11...14%; väiksema käibega 2...4%), kuid seoses töötajate arvuga selget trendi ei ilmnenud. Tuleb arvestada, et küsitluses ei selgitatud ettevõtete käsutuses olevate sõidukite arvu.

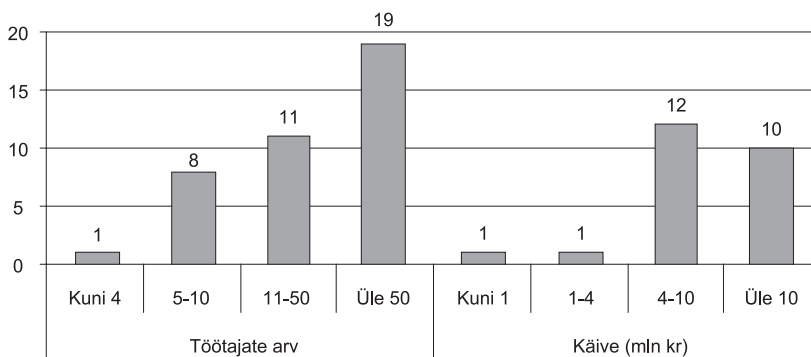
Töötajast oli niisuguste juhtumitega kõige sagedamini kokkupuuteid samuti transpordi- ja sidesektoris (14%).

Vargused ettevõtte töötajate poolt

Esemete või materjalide vargusega ettevõtte enda töötajate poolt olid kokku puutunud peamiselt töötajate arvult või rahaliselt käibelt suurte ettevõtete juhid. Sektorite lõikes oluliselt erinevusi ei ilmnenud.

Varguse toimepanemises või selle katses kindlaks tehtud töötajad varastasid sagedamini kaastöötajate raha või asju ning toorainet või materjale. Juhtumite väike arv ei luba neid vaadelda sektorite lõikes.

Töötajast märkisid kaastöötajate poolt toime pandud vargusi eelkõige madalamalt haritud vastajad, mis viitab probleemi suuremale levikule madalama kvalifikatsiooniga töötajate seas.

Joonis 6. Ettevõtte töötaja poolt toime pandud varguse ohvriks langenud ettevõtete osakaal 2006. aastal töötajate arvu ning rahalise käibe lõikes ettevõtete juhtide küsitluse järgi (% küsitletuist)

Ründed töötajate vastu

Nii ettevõtete juhtide kui ka töötajate küsitluses esitati kaks küsimust niisuguste vägivaldaga seotud kuritegude kohta, mis puudutasid kogu ettevõtte või asutuse töötajaskonda.¹⁹ Töötajail paluti vastamisel arvestada ka võimalikke ründeid vastaja enda suhtes.

- Kas keegi röövis ettevõttest või asutusest midagi või püüdis röövida vägivalda kasutades või sellega ähvardades?

¹⁹ Nagu eespool märgitud, hõlmas töötajate küsitlus ka avaliku sektori töötajaid.

- Kas kedagi ettevõtte või asutuse töötajaist rünnati või ähvardati oma töö ajal?

Töötajate küsitluses esitati lisaks küsimus, kas vastajal endal tekkis 2006. aastal oma tööülesannete täitmisel olukordi, kus keegi teda tõsiselt ähvardas või kasutas vägivalda. Jaatava vastuse korral küsiti, kes see ähvardaja või ründaja oli. Ründe või ähvardamise võimalikke motiive ei selgitatud.

Kõiki töötajaid puudutanud ründed

Töötajaist 7% märkis, et 2006. aastal rünnati või ähvardati kedagi tema ettevõtte või asutuse töötajaist seoses oma tööga.²⁰ Niisuguste juhtumitega puutusid rohkem kokku sotsiaalsektori ja teenindussektori töötajad (12...13%), kusjuures valdav osa neist vastuist oli aasta jooksul selliste juhtumitega kokku puutunud viis või enam korda. Kõige rohkem kokkupuuteid oli enam kui 50 töötajaga ettevõtete töötajail.

Röövimisi või röövimise katseid vägivalda kasutades või sellega ähvardades oli oma töökojal 2006. aastal kogenud vaid 2% töötajaist.

Ettevõtete juhtidest märkis töötajate vastu suunatud ründeid alla 2% ning röövimisi või röövimise katseid alla 1% vastuist, mida töötajate vastustega võrreldes oli märgatavalt vähem. Siin on ilmselt tegu väikeettevõtete suure osakaaluga ettevõtete valimis. Samas võib arvata, et juhtkond ei saa teada enamikust eeskätt verbaalse ähvardamisega piirdunud juhtumitest.

Ründed vastaja enda vastu

Vastaja enda vastu suunatud ründega oli 2006. aastal tervikuna kokku puutunud 40 inimest ehk ligi 8% küsitletud töötajaist. Enamalt jaolt piirdus juhtum verbaalse ähvardamisega, mis ei sisaldanud vägivaldaähvardust (31 juhtu). Vägivalla või relva kasutamisega ähvardati 9 juhul; tahtliku lükkamise või tõukamisega oli tegu 3 juhul. Vägivaldseid kallaletunge küsitletud töötajate vastu nende töö ajal toime ei pandud.

Kõige sagedamini oli otseseks ähvardajaks või ründajaks klient või külastaja (17 juhul). Kaastöötaja või kolmandate isikute poolseid ähvardusi või ründeid oli kogenud 9 vastajat ning samapalju oli ka ähvardusi ja ründeid teiste isikute poolt. Ülemus või juhtkonna liige oli olnud intsidendi osapooleks 3 juhul.

Sektorite lõikes suuri erinevusi polnud, kuid sarnaselt eelmises punktis mainituga oli niisuguste juhtumitega keskmisest enam kokkupuuteid sotsiaalsektori ja teenindussektori töötajail; samuti kuni 29-aastastel vastajatel. Mees- ja naistöötajate vastuste vahel märgatavaid erinevusi polnud.

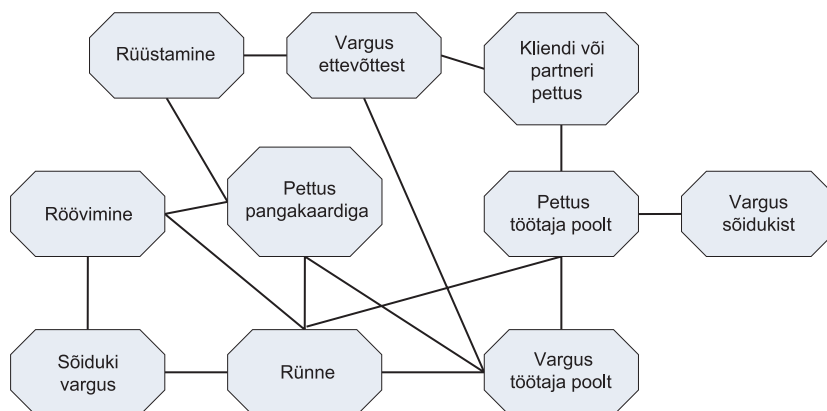
Enda vastu suunatud rünnetest teatasid teistest rohkem alla 30-aastased töötajad. Ründajaks või ähvardajaks oli sotsiaalsektoris ja teenindussektoris enamasti klient või külastaja ning sekundaarsektoris kaastöötaja.²¹ Ametikoha

²⁰ Küsimus puudutas töökohta, kus küsitletav töötas 2006. aastal põhilise osa ajast. Ehkki küsimus hõlmas ka vastaja enda vastu suunatud ründeid, on tõenäoline, et neid alati ei arvestatud, kuna ankeedis eelnes sellele küsimus vaid vastajat ennast puudutavate rünnete kohta.

järgi olid enim ohustatud politseinikud, vangivalvurid ning turvatöötajad, kellele järgnesid teenindus- ja müügitöötajad.

Seosed erinevate kuriteoliikide vahel

Üht liiki kuriteo ohvriks langemisega kaasneb üldjuhul suurem ohustatus ka teist liiki kuritegude puhul. Joonis 7 illustreerib tugevamaid seoseid erinevate kuriteoliikide vahel ettevõtete juhtide küsitluse andmetel: jooned näitavad, millist liiki kuritegude ohvriks on ühed ja samad ettevõtted sagedamini langenud (üht liiki kuriteo ohvriks langenud ettevõtte sattus keskmisest suurema tõenäosusega ka teist liiki kuriteo ohvriks). Mitmel juhul ilmnevad seosed olemuselt lähedaste kuriteoliikide vahel. Näiteks ilmnesid tugevad seosed töötajate vastu suunatud rünnete ja röövimiste vahel; samuti ettevõtte töötajate poolt toime pandud varguste ja töötajate poolt toime pandud pettuste vahel.

Joonis 7. Eri kuriteoliikide omavahelised seosed ettevõtete juhtide küsitluse järgi

Kuritegude ohvriks langemist kajastavad koondnäitajad (indeksid)

Järgnevalt moodustatakse indeksid parema ülevaate saamiseks ohvrikslangemise üldisest tasemest ja sagedusest.

Töötajate vastuste alusel moodustatud indeksites kajastuvad juhtumid ettevõttes või asutuses, kus töötaja 2006. aastal põhilise osa ajast töötas. Õigusrikkumiste ulatuse kohta tervikuna need indeksid informatsiooni ei anna, kuna mõningaid juhtumeid (mootorsõiduki vargus, personaalsed ründed, tööandja poolsed rikku-mised) nad ei hõlma – seega on need indeksid pigem võrdlустаustaks ettevõtete juhtide küsitluse tulemustele. Tuleb ka meele pidada, et küsitluses tunti huvi

²¹ Sektorite ja ametikohtade puhul on arvestatud seda töökohta, kus töötaja töötas 2006. aastal põhilise osa ajast.

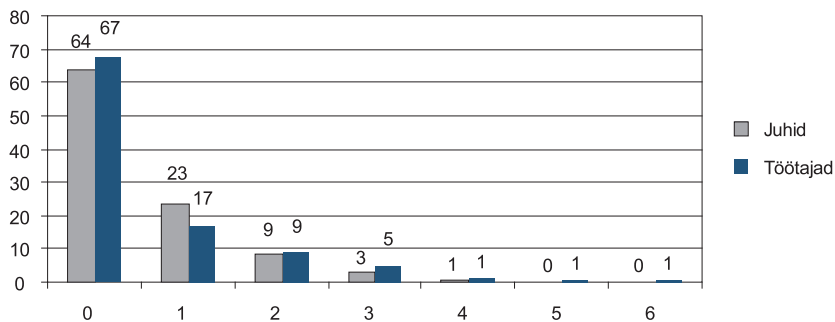
vaid töökohaga seotud juhtumite vastu; eraelulised sündmused ja töövälised kokkupuuted kuritegevusega siin ei kajastu.

Kuriteoliikide indeks (KLI)

Ettevõtete (töötajate küsitluses ka asutuste) “summaarse” ohvrikslangemise mõõtmiseks moodustati kuriteoliikide indeksid (KLI). Need näitavad, mitme erinevat liiki kuriteoga küsitletuil 2006. aastal kokkupuuteid oli, kusjuures sama-liigilisi kuritegusid võidi toime panna korduvalt.

Peaaegu kaks kolmandikku (64%) ettevõtete juhtidest ei puutunud kokku ühegi kuriteoga; veerand vastajaist (23%) puutus kokku ühe nimetatud kuriteoliigiga. Suurima arvu, seitsme erineva kuriteoliigiga puutus kokku üks ettevõte.

Töötajate vastuste jaotus sarnanes eeltooduga: kuritegudega oli kokku puutunud 67%; üht liiki kuriteoga 17% ning erinevat liiki kuritegudega 16% töötajaist. Kuriteoliikide indeksi puhul erinevusi erasektori, avaliku sektori ning individuaaltöötajate võrdluses ei ilmnunud.

Joonis 8. Ettevõtete juhtide ja töötajate kokkupuutumine erinevat liiki kuritegudega 2006. aastal: kuriteoliikide indeks (% küsitletuist)

Ohvrikslangemise sageduse indeks (OSI)

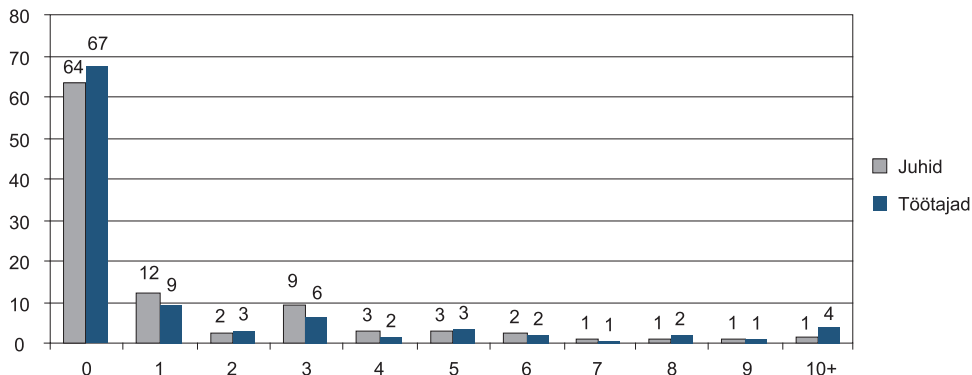
Kuritegude koguarvu mõõtmiseks moodustati ettevõttejuhtide ja töötajate küsitluse tulemuste alusel eraldi ohvrikslangemise sageduse indeksid (OSI), mis näitavad, mitme kuriteoga oli küsitletutel 2006. aastal kokkupuuteid.²²

Kuriteo ohvriks langes 2006. aastal 36% Eesti ettevõtetest. Korduvalt langes kuritegude ohvriks 24% ettevõtetest ning vähemalt viie kuriteo ohvriks 10% ettevõtetest.²³

²² Indeks OSI koostati summana erinevat liiki kuritegudega kokkupuutumise sagedustest (vt pkt “Metoodika”). Null näitab, et ohvriks ei langetud ning viie või enama kuriteo puhul on indeksi väärtuseks 5. Kuna mõned vastusevariandid ei näidanud täpselt, mitme kuriteo ohvriks langeti, kajastab indeks kuritegude arvu ligikaudselt.

²³ Indeksi väärtused olid 19, 25 ja 31; kõigi kolme puhul oli tegemist suurte ettevõtetega.

Töötajaist puutus 2006. aastal seoses oma tööga mõne kuriteoga kokku 33%. Korduvalt puutus kuritegudega kokku 24% töötajaist ning vähemalt viie kuriteoga 13% töötajaist. Ohvrikslangemise sageduses olulisi erinevusi erasektori, avaliku sektori ning individuaaltöötajate vahel ei ilmnenu.

Joonis 9. Ettevõtete juhtide ja töötajate kokkupuuted kuritegudega 2006. aastal: ohvrikslangemise sageduse indeks (% küsitletuist)

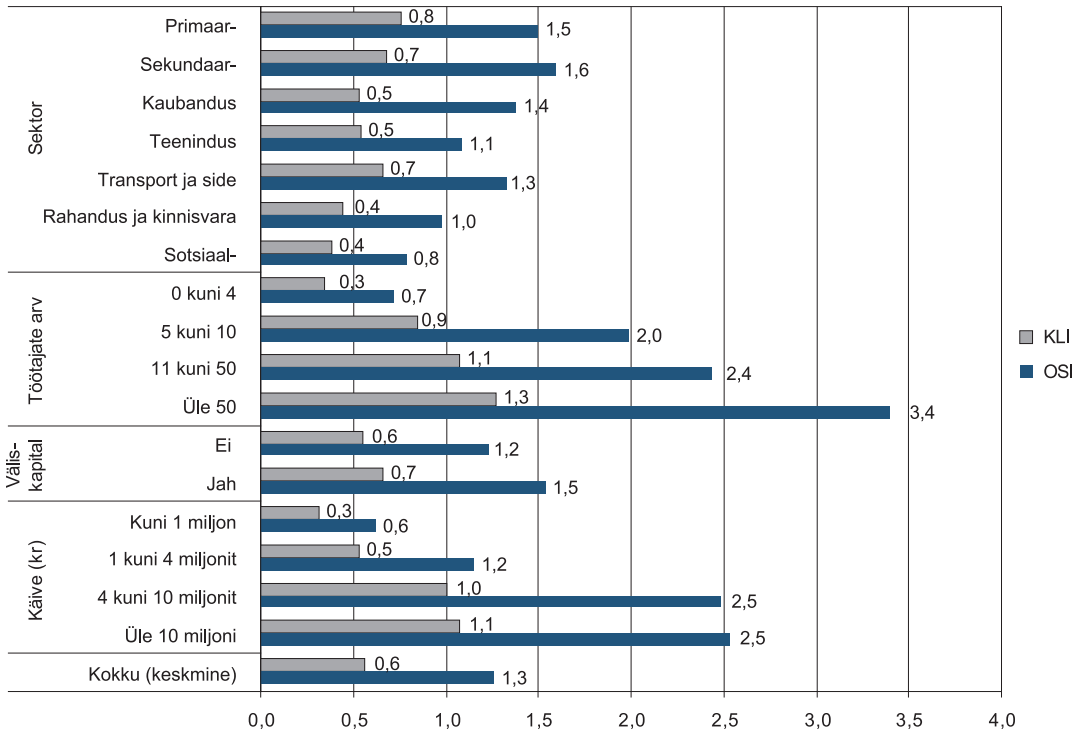
Kuritegude ohvriks langemine ettevõtete lõikes

Järgnevalt käsitletakse ettevõtetejuhtide vastuste alusel moodustatud indekseid KLI ja OSI ettevõtete iseloomustavate tunnuste lõikes (tegevussektor, töötajate arv, väliskapitali olemasolu, rahaline käive). Eesmärgiks on selgitada, millistes ettevõtetes on kuritegude ohvriks langemine suurem või väiksem. Neid andmeid kõrvutatakse töötajate küsitluse mõningate tulemustega.

Erinevat liiki kuritegude ohvriks langemist kajastava indeks KLI ning ohvrikslangemise sagedust kajastav indeks OSI ettevõteteid ning töötajaid iseloomustavate tunnuste lõikes on näidatud joonisel 10. Kuna indeksite puhul on tegemist aritmeetiliste keskmistega, tuleb silmas pidada ka ettevõtete suurust: ehkki suuri ettevõtteid on suhteliselt vähe, on neil töötajate arvukusest ja tegevuse mastaapsusest tulenevalt võimalus langeda kuriteo ohvriks oluliselt suurem kui väikestes ettevõtetes.

Kuritegevusega puutusid enam kokku nii töötajate arvult kui rahaliselt käibelt suuremad ettevõtted: erinevus kõige väiksemate ja kõige suuremate ettevõtete puhul oli kuriteoliikide indeksi puhul kuni 1 punkt ning ohvrikslangemise sageduse indeksi puhul isegi üle 2 punkti.

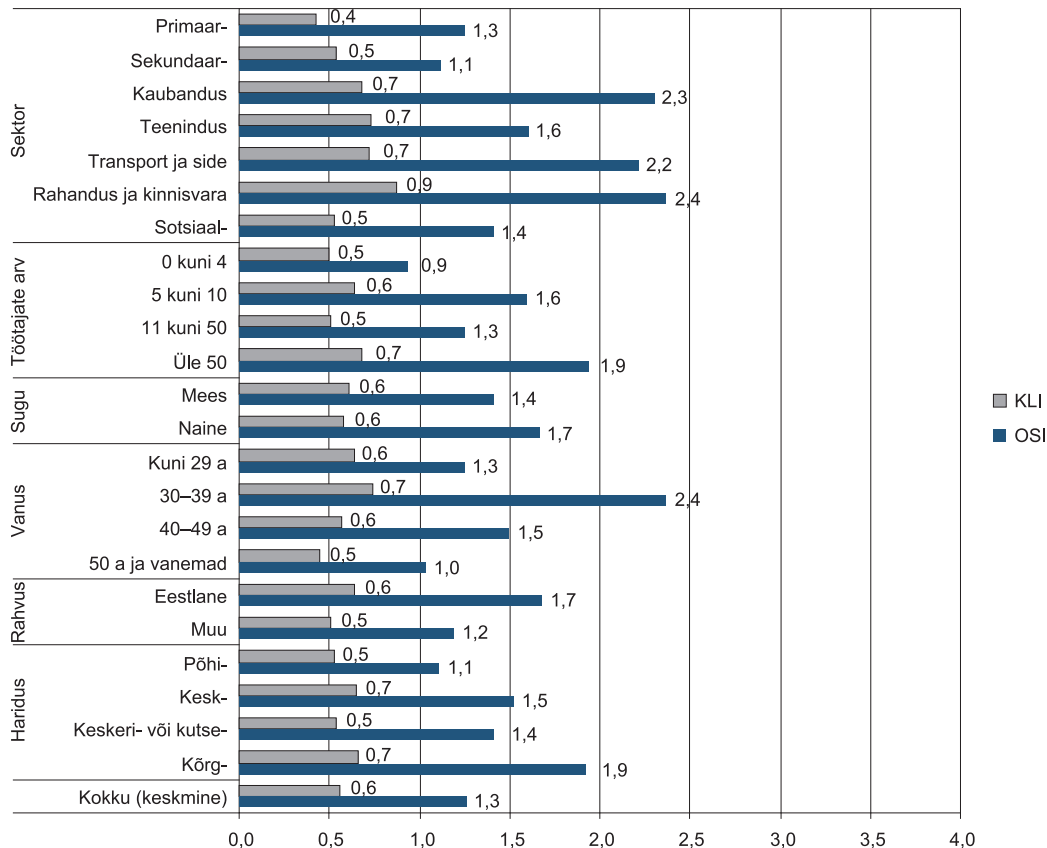
Tegevussektorite lõikes olid erinevused väiksemad. Kõige vähem oli kuritegevusega kokkupuuteid sotsiaalsektori ettevõtetel. Näiteks langesid primaarsektori ettevõtted keskmiselt kaks korda suurema arvu kuriteoliikide ohvriks kui sotsiaalsektori ettevõtted ning ka kuritegude üldarv oli primaarsektori ettevõtetes keskmiselt ligi kaks korda suurem kui sotsiaalsektoris. Ilmselt on siin oma roll asjaolul, et primaarsektoris on rohkem suuri ettevõtteid kui sotsiaalsektoris (vt eespool uuringu metoodikat käsitlevas osas).

Joonis 10. Ettevõtete juhtide kokkupuuted kuritegudega 2006. aastal: kuriteoliikide (KLI) ja ohvrikslangemise sageduse (OSI) indeksid ettevõtete tunnuste lõikes

Töötajate kokkupuuteid kuritegevusega kajastavad indeksid vastajaid endid ja nende tööandjaid kirjeldavate tunnuste lõikes on toodud joonisel 11. Keskmisest rohkem olid oma töökohal kuritegevusega kokku puutunud rahandus- ja kinnisvarasektori, transpordi- ja sidesektori, teenindussektori ja kaubandussektori töötajad; teistest vähem aga primaarsektori, sekundaarsektori ja sotsiaalsektori töötajad.²⁴ Erinevalt ettevõtete juhtide vastustest ei avaldunud töötajate vastustes tugevaid seoseid ettevõtte või asutuse suurusega, kuid siiski oli kuritegevusega kõige vähem kokkupuuteid väikestes, kuni nelja töötajaga ettevõtetes. Vastajate endi tunnuste lõikes vaadelduna oli kuritegevusega kokkupuuteid kõige enam 30–39aastaste vanuserühmas.

²⁴ Tuleb arvestada vastanute väikse arvuga mõnes sektoris: primaarsektoris küsitleti 24 ning rahandus- ja kinnisvarasektoris 26 töötajat.

Joonis 11. Töötajate kokkupuuted kuritegudega 2006. aastal: kuriteoliikide (KLI) ja ohvrikslangemise sageduse (OSI) indeksid ettevõtete ja vastajate tunnuste lõikes

Ettevõtete juhtide andmetel langesid kuritegude ohvriks sagedamini suurema töötajate arvuga ettevõtted. Kuna valdav osa töötajast töötas suurtes ettevõtetes, siis oleks võinud eeldada töötajate vastustes sagedasemat kuritegudega kokkupuutumist kui ettevõtete juhtide puhul, kuid enamasti see nii polnud. Tõenäoliselt avaldub siin juhtide ja töötajate erinev informeeritus: mitmesuguste pettuste ja vargustega (nt partnerite või tundmatute isikute poolt) ei ole töötajad suurtes ettevõtetes samavõrra kursis kui ettevõtete juhid, ning teistpidi, töötajaid vahetult puudutavatest ähvardustest ja rünnetest ei jõua teave alati juhtkonnani. Näiteks langesid ettevõtjate küsitluse andmetel ohvriks sagedamini sekundaarsektori ja primaarsektori ettevõtted (kus ettevõtted on keskmisest suuremad), kuid töötajate küsitluses märkisid kuritegudega kokkupuutumist suhteliselt sageli rahandus- ja kinnisvarasektori töötajad (kus domineerivad väikeettevõtted).

Kuritegudest teatamine

Ettevõtete juhid

- Viimasest ettevõtte või tema töötajate vastu toime pandud kuriteost teatas politseile 40% ettevõtetest.
- Kõige sagedamini teatati politseile sõidukitega seotud kuritegudest, vara rüüstamisest ja vargustest kõrvaliste isikute poolt.
- Levinuimast ettevõtete vastu suunatud kuriteost – kliendi või partneri poolt toime pandud pettusest või vargusest – teatas politseile vaid 8% ettevõtetest.
- Olenemata kuriteoliigist teatati politseile esmajoones niisugustest kuritegudest, millega kaasnes suurem materiaalne kahju.
- Viimasest kuriteost politseile teatamata jätnud ettevõtete juhtidest 41% arvas, et politsei ei oleks kuriteo lahendamisel midagi teha suutnud ning 21% lahendas juhtumi ise.

Töötajad

- Suurest osast töötajate poolt juhtkonnale teatavaks tehtud kuritegudest ettevõtete juhid politseile ei teatanud.
- Kliendi või partneri poolt toime pandud varguste ja pettuste puhul ületas töötajate poolt juhtkonnale või politseile teatamine (77%) tunduvalt juhtkonna poolt politseile teatamise. Ka töötajaid ohustanud rünnetest ning kaastöötajate poolsetest pettustest teavitati juhtkonda märksa sagedamini kui teatas juhtkond politseile.

Viimasest 2006. aastal aset leidnud kuriteost teatamist käsitleti mõlemas küsitluses, kuid nende tulemused ei ole omavahel otseselt võrreldavad: ettevõtete juhtidele esitatud küsimus puudutas viimasest juhtumist teatamist politseile, töötajate küsitlus hõlmas aga teatamist nii juhtkonnale kui ka politseile – seega käsitleti viimasel juhul kuriteost teatamist märksa laiemas tähenduses ning teatamise näitajad osutusid töötajate küsitluses ootuspäraselt kõrgemaks.

Juhtumitest teatamist ei käsitletud niisuguste olukordade puhul, mille kohta esitati küsimused vaid töötajale (rünned, personaalsed vargused); samuti tööandja poolt toime pandud töötaja õiguste rikkumise või ebaõiglase kohtlemise puhul.

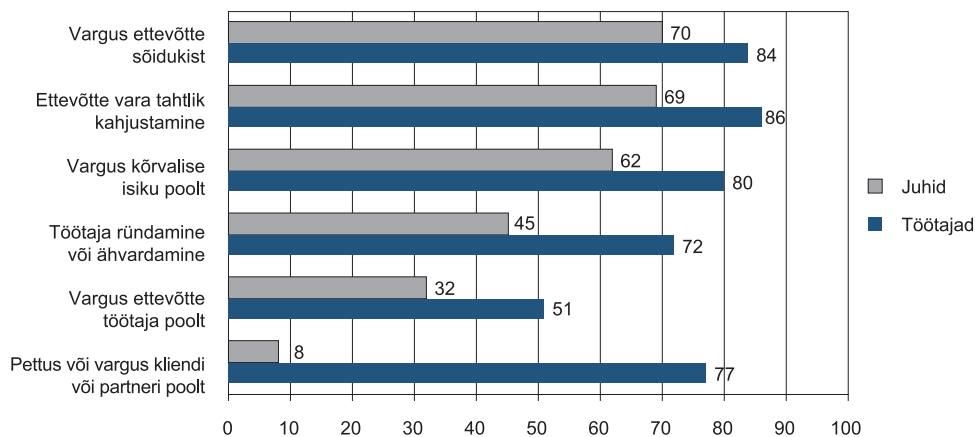
Kuritegudest teatamine üksikute kuriteoliikide puhul

Ettevõtete juhtide andmetel teatati politseile viimasest ettevõtet või tema töötajaid puudutanud kuriteost 40% juhtudel. Enamlevinud kuriteoliikide puhul teatati politseile kõige sagedamini vargusest sõidukist (70%), vara tahtlikult kahjustamisest (69%) ja vargusest ettevõtte territooriumilt (62%). Kliendi või partneri poolt toime pandud petmisest teatati politseile vaid 8% juhtudest.

Töötajate küsitluses märkis 76% vastanuist, et viimasest kuriteost informeeriti juhtkonda või politseid. Kuritegudest teatati vastajate hinnangul kõige sagedamini juhtudel, kui ettevõtte või asutuse vara tahtlikult kahjustati (86%) või varastati midagi ettevõtte sõidukist (84%). Ettevõtte töötaja poolt toime pandud vargusest teatati juhtkonnale või politseile märksa harvemini (51%).

Kõige suuremad erinevused ettevõtete juhtide ja töötajate vastustes ilmnesisid partnerite ja klientide poolt toime pandud pettustest teatamises, kus vahe oli ligi

70 protsendipunkti. Suhteliselt väiksed olid erinevused kõrvaliste (ettevõttega mitte seotud või tundmatute) isikute poolt toime pandud vargustest ja rüüstamistest teatamise puhul (alla 20 protsendipunkti).

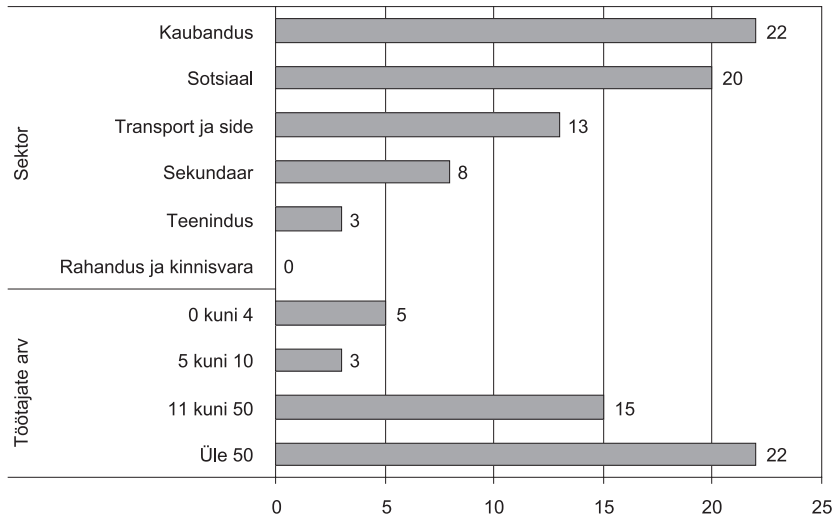

Joonis 12. Viimasest 2006. aastal toime pandud kuriteost teatamine politseile (ettevõtete juhtide küsitluses) ning juhtkonnale või politseile (töötajate küsitluses), % küsitletuist²⁵

Joonisel kajastamata kuriteoliikide puhul (pettus pangakaardiga, pettus ettevõtte töötaja poolt, röövimine) ei võimalda juhtumite väike arv neist teatamist täpsemalt käsitleda, kuid ka siin avaldus töötajate vastustes kõrgem teatamise määr kui ettevõtete juhtide puhul. Sõidukite vargusi märgiti kahel juhul ning mõlemal juhul teatati sellest politseile. Võib eeldada, et töötajad informeerivad neile teatavaks saanud kuritegudest valdavalt juhtkonda, kes omakorda hindab politseile teatamise otstarbekust.

Levinuimate ettevõtete vastu suunatud kuritegudega – kliendi või partneri poolt toime pandud pettuste ja vargustega – puututi ettevõtete juhtide andmetel rohkem kokku sekundaarsektoris, teenindussektoris ning rahandus- ja kinnisvarasektoris, kusjuures nendes sektorites teatati kuritegudest politseile kõige harvemini. Niisuguste juhtumitega olid kõige sagedamini kokku puutunud töötajate arvult või rahaliselt käibelt suuremate ettevõtete juhid.

²⁵ Mõlema küsitluse kohta siin ja edaspidi kaalutud andmed. Aruande tabelites ja joonistel kasutatakse ümar-
datud arve, seetõttu ei tarviise üksikute arvude summa võrduda küsitletute üldarvuga ning protsentide
summa ei tarviise olla täpselt 100%.

Joonis 13. Viimasest kliendi või partneri poolt 2006. aastal toime pandud vargusest või pettusest politseile teatamine sektorite ja töötajate arvu lõikes ettevõtete juhtide küsitluse järgi (% küsitletuist, N = 139)²⁶

Politseile teatati ettevõtete juhtide andmetel esmajoones niisugustest kuritegudest, millega kaasnes suurem materiaalne kahju.

- Politseile teatatud kuritegude puhul jäi pooltel juhtudel kahjusumma alla 19 470 krooni (mediaankeskmise).²⁷ Kahjusumma aritmeetiline keskmine oli 39 822 krooni.
- Politseisse teatamata jäetud kuritegude puhul jäi pooltel juhtudel kahjusumma alla 10 000 krooni (mediaankeskmise), kuid kõigi niisuguste kuritegudega tekitatud kahjusumma aritmeetiline keskmine oli 139 740 krooni – järelikult põhjustasid mitmed teatamata jäetud kuriteod suurt materiaalselt kahju.

Töötajail paluti ka hinnata oma töökohal toimunud vargustest või muudest kuritegudest juhtkonnale teatamise üldist aktiivsust kaastöötajate poolt. Ligi kahe kolmandiku (63%) vastanute arvates polnudki tavatöötajail vajadust pöörduda juhtkonna poole, sest kuritegusid ei esinenud. Küsitletuist 19% märkis, et nende ettevõttes või asutuses ei teatata kuritegudest juhtkonnale mitte kunagi ning 14% arvas, et kuritegudest teatatakse alati või peaaegu alati.

²⁶ Joonisel pole näidatud primaarsektorit, kus oli vaid üks juhtum ning sellest politseile ei teatatud.

²⁷ Mediaan ehk mediaankeskmise näitab sellist kuriteoga tekitatud materiaalse kahju väärtust, millest väiksemat ja suuremat kahju saanute ettevõtete arv on võrdne.

Viimasest kuriteost politseile teatamata jätmise motiivid

Kuritegudest politseile mitteteatamise motiivide selgitamiseks küsiti ettevõtete juhtidelt, kas viimasest juhtumist 2006. aastal politseile teatati ning missugused olid mitteteatamise korral selle põhjused (märkida võis mitu etteantud vastusevarianti).

Kokku vastas viimast kuritegu puudutanud küsimustele veidi rohkem kui kolmandik (256) küsitletud ettevõtete juhtidest. Viimasena mainitud kuriteo puhul oli kõige sagedamini tegu kliendi või partneri poolt toime pandud varguse või pettusega (35%); järgnes vargus või selle katse kõrvalise isiku poolt (30%).

Politseile kuriteost mitteteatamise põhjusena märkis 40% vastanuist, et politsei ei oleks midagi teha suutnud; 21% märkis aga, et juhtum suudeti ise lahendada. Muudest etteantud vastusevariantidest märgiti sagedamini juhtumiga tekitatud kahju ebaolulisust (14%) ning politseile teatamise liigset tülikust ja ajakulu (12%). Üksikud küsitletud vastasid, et tavaliselt nende ettevõtte ei teatagi juhtumitest politseile, politseile teatamine oleks võinud kaasa tuua negatiivse tähelepanu klientide ja laiema avalikkuse silmis, vara polnud kindlustatud või peeti kindlustuselt saadavat hüvitist tekitatud kahjust oluliselt väiksemaks.

“Muu põhjuse” (vaba sõnastus) märkis 22% küsitletutest; neist enamus arvas, et juhtum ei kuulunud politsei pädevusse, seda küll täpsemalt põhjendamata. Siiski märkis mitu vastajat, et juhtum anti lahendamiseks inkassofirmale või pöörduiti otse kohtusse.

Kuritegevusega tekitatud kahju

- Kõige sagedamini varastati ettevõtetest tööriistu ja seadmeid ning toorainet ja materjale. Niisugused vargusi oli kõige enam sekundaarsektori ettevõtetes.
- Viimase kuriteoga tekitatud materiaalse kahju mediaan keskmine oli 10 000 krooni, ehk pooltel kahju kandnud ettevõtetel jäi kahju alla selle ning pooltel ettevõtetel ületas seda.
- Kuritegevusega tekitatud materiaalsel kahju hinnati suurimaks kaubandussektoris ning transpordi- ja sidesektoris.
- Kuritegevusega tekitatud moraalne kahju väljendus kõige sagedamini ettevõtte töömoraali languses. Moraalsel kahju pidasid suhteliselt suureks primaarsektori ning transpordi- ja sidesektori ettevõtjad.

Kõigi kuritegudega tekitatud kogukahju

Kuritegudega tekitatud kahju ulatust küsiti vaid ettevõtete juhtidelt. Kuritegude ohvriks langenud ettevõtete juhtidel paluti hinnata kõigi 2006. aastal toime pandud kuritegudega ettevõttele tekitatud materiaalse ja moraalne kahju ulatust viieastmelisel skaalal.²⁸ Järgnevalt käsitletakse niisuguse kahju ulatust sektorite lõikes.

Tekitatud materiaalsel kahju hindas suureks 33% ettevõtete juhtidest. Teistest sagedamini märgiti suure materiaalse kahju tekitamist transpordi- ja sidesektoris, kaubandussektoris ning rahandus- ja kinnisvarasektoris. Hinnangud materiaalse kahju ulatusele ei erinenud kuigivõrd erineva töötajate arvuga ettevõtete lõikes, kuid suurema rahalise käibega ettevõtete juhid hindasid tekitatud materiaalsel kahju suuremaks kui väiksema käibega ettevõtete juhid (tekitatud kahju absoluutväärtust siinkohal ei küsitud).

Moraalsel kahju pidas suureks 38% ettevõtete juhtidest. Suure moraalne kahju tekitamist märgiti sagedamini primaarsektoris ning transpordi- ja sidesektoris. Moraalse kahjuna toodi kõige sagedamini esile ettevõtte töömoraali langust (36% ettevõtete juhtidest); kusjuures seda nimetati peamise probleemina kõikides ettevõtete suurusrühmades. Ettevõtte maine ja reputatsiooni kahjustamist nimetati sagedamini kaubanduses ning rahandus- ja kinnisvarasektoris; konkurentsivõime langust rõhutati sekundaarsektoris; töötajate lahkumist mujale peeti oluliseks kaubanduses. Mida suurem oli ettevõtte töötajate arv, seda rohkem toodi moraalne kahjuna välja firma maine ja reputatsiooni kahjustamist ning seda vähem märgiti konkurentsivõime langust. Viimast asjaolu märkisid väikeste, kuni nelja töötajaga ettevõtete juhid töömoraali languse järel kõige sagedamini.

Viimase kuriteoga tekitatud materiaalne kahju

Ettevõtete juhtide küsitluses selgitati viimase 2006. aastal toime pandud kuriteoga ettevõttele tekitatud otsese materiaalse kahju suurus. Kuriteo ohvriks

²⁸ Vastusevariantid: "Väga suur", "Üsna suur", "Üsna väike", "Väga väike", "Kahju puudus", "Ei oska öelda või keeldumine". Tekstis kasutatava "suure kahju" all mõeldakse vastusevariantide "väga suur" ja "üsna suur" summat.

langenud ettevõtete juhtidest märkis 82% materiaalse kahju tekitamist ning 18% hinnangul niisugust kahju ei tekkinud.

Kuritegude tekitatud kahjust parema ülevaate saamiseks kasutatakse järgnevalt peamise näitajana mitte aritmeetilist keskmist, vaid mediaani. Tavapäraselt kasutatav aritmeetiline keskmine ei kajasta kahjusaajate proportsionaalset jagunemist, vaid ainult kahju keskmist väärtust ühe kannatanu kohta – kuid antud juhul mõjutavad aritmeetilist keskmist tugevasti üksikud väga suure kahjuga juhtumid.

Kõigi “viimasena” määratletud kuritegude puhul oli mediaan keskmine kahju 10 000 krooni, s.t pooltel juhtudel jäi kahju alla 10 000 krooni ning pooltel ettevõtetel ületas seda. Juhtumitega tekitatud kahju aritmeetiline keskmine oli oluliselt suurem, 99 224 krooni; maksimaalseks kahjuks märgiti 5 miljonit krooni. Seega võib mediaan keskmist ja aritmeetilist keskmist võrreldes öelda, et põhilise osa kuritegudest moodustasid väikese kahjuga juhtumid (nt vargused kauplustes). Suure materiaalse kahjuga juhtumite arv ja osakaal oli suhteliselt väike.

Ettevõtete juhtide küsitluses näidatud kahjusummasid sagedamini esinenud kuriteoliikide puhul kajastab tabel 1. Kõige suuremat kahju tekitasid kliendi või partneri poolt toime pandud vargused ja pettused ning vargused kõrvaliste isikute poolt.

Tabel 1. Viimase 2006. aastal toime pandud kuriteoga ettevõttele tekitatud materiaalne kahju peamiste kuriteoliikide lõikes ettevõtete juhtide küsitluse järgi (kr)²⁹

	Mediaan- keskmine	Aritmeetiline keskmine	Väikseim kahju	Suurim kahju	N
Vargus või pettus kliendi või partneri poolt	17 000	223 601	100	5 000 000	67
Vargus või selle katse kõrvalise isiku poolt	16 450	30 769	200	1 000 000	79
Vargus sõidukist	8 242	20 242	500	200 000	20
Vargus ettevõtte töötaja poolt	4 000	14 706	100	100 000	14
Ettevõtte vara tahtlik kahjustamine	1 191	11 585	1	150 000	21

Viimase kuriteoga tekitatud kahju suurust ettevõtteid iseloomustavate tunnuste lõikes kajastab tabel 2. Teistest valdkondadest suuremat materiaalselt kahju kannatasid rahandus- ja kinnisvarasektori ettevõtted. Rohkem kahju kandsid ka väliskapitali osalusega ning suurema käibega ettevõtted.

Ettevõtete suurusrühmade lõikes annavad mediaan ja aritmeetiline keskmine teineteist täiendades teavet viimase kuriteoga tekitatud kahju suhtes. Näiteks võrreldes kuni nelja töötajaga ettevõtteid järgmise suurusrühmaga (5–10

²⁹ Esitatud olukorrad, mida märkis vähemalt 10 vastajat.

töötajat) ilmneb, et ehkki mõlemas grupis oli mediaankeskmise 10 000 krooni, oli väiksema töötajate arvuga ettevõtetele põhjustatud kogukahju nende juhtide hinnangul märksa suurem kui nendest suuremate ettevõtete juhtide hinnangul – see erinevus on seletatav üksikute suurt kahju põhjustanud kuritegudega kõige väiksemate ettevõtete rühmas.

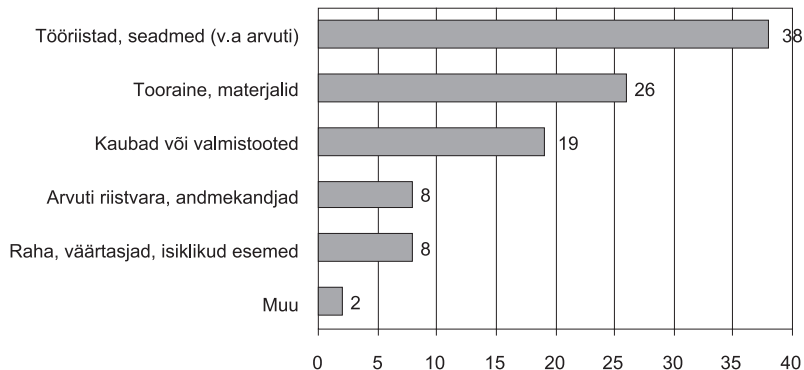
Tabel 2. Viimase 2006. aastal toime pandud kuriteoga ettevõttele tekitatud materiaalne kahju ettevõtete tunnuste lõikes ettevõtete juhtide küsitluse järgi (kr)

		Mediaan-keskmise	Aritmeetiline keskmise	Väikseim kahju	Suurim kahju	N
Sektor	Primaar-	14 000	16 503	400	100 000	13
	Sekundaar-	15 000	41 184	100	400 000	57
	Kaubandus	9 247	42 974	200	1 000 000	32
	Teenindus	4 000	46 507	100	500 000	37
	Transport ja side	17 642	30 190	500	200 000	21
	Rahandus ja kinnisvara	20 000	311 699	1	5 000 000	45
	Sotsiaal-	19 096	90 927	1 500	500 000	6
Töötajate arv	0 kuni 4	10 000	164 689	500	5 000 000	102
	5 kuni 10	10 000	29 640	100	250 000	49
	11 kuni 50	16 164	42 043	1	500 000	47
	Üle 50	19 536	49 575	100	1 000 000	12
Väliskapital	Ei	10 000	38 803	100	1 000 000	194
	Jah	31 901	894 562	200	5 000 000	15
Rahaline käive (kr)	Kuni 1 miljon	3 934	15 010	100	100 000	57
	1 kuni 4 miljonit	10 000	42 664	200	500 000	62
	4 kuni 10 miljonit	14 365	55 799	400	450 000	39
	Üle 10 miljoni	25 456	327 590	1	5 000 000	46
Kokku		10 000	99 224	x	x	210

Kõrvaliste isikute poolt toime pandud vargustega tekitatud kahju

Kõrvaliste isikute poolt toime pandud varguse või varguskatse ohvriks langenud ettevõtete juhtidel paluti täpsustada, mida nende ettevõttest varastati või püüti varastada. Mitme samaliigilise kuriteo puhul paluti vastata vaid viimase juhtumi kohta 2006. aastal.

Kõige sagedamini varastati tööriistu või seadmeid, mida märkis 38% küsitletud ettevõtete juhtidest. Tooraine või materjalide vargust märkis 26% ning kaupade või valmistoodete vargust 19% küsitletuist. Osa niisuguste esemete vargustest võis olla toime pandud ka ettevõtte töötajate poolt, kuid juhul kui süüdlast polnud tuvastatud, ei saanud seda väita.

Joonis 14. Ettevõttest või selle territooriumilt kõrvaliste isikute poolt viimasel korral varastatud esemed ettevõtete juhtide küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, % juhtumitest, N=102)

Kõrvaliste isikute poolt pandi vargused toime peamiselt järgmistes sektorites:

- tööriistade ja seadmete vargustest 16 juhtumit 38-st pandi toime sekundaarsektori ettevõtetes;
- tooraine ja materjalide vargustest 16 juhtumit 27-st pandi samuti toime sekundaarsektori ettevõtetes;
- kaupade ja valmistoodete vargustest 12 juhtumit 20-st pandi toime kaubandussektori ettevõtetes.

Suhteliselt palju ettevõtteid langes niisuguste varguste ohvriks järgmistes sektorites:

- tööriistade või seadmete varguse ohvriks langes primaarsektoris 19% ning sekundaarsektoris 11% ettevõtetest;
- tooraine või materjalide varguse ohvriks langes sekundaarsektoris 11% ning transpordi- ja sisesektoris 9% ettevõtetest;
- kaupade või valmistoodete varguse ohvriks langes 8% kaubandussektori ettevõtetest.

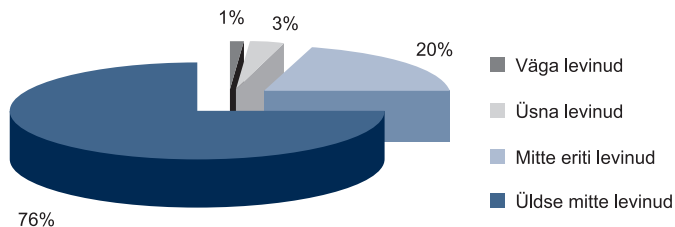
II KONKURENTSIGA SEOTUD ÕIGUSRIKKUMISED JA PROBLEEMID

- Völtsimise ja piraatluse ohvriks langes 2006. aastal kokku ligikaudu üks protsent ettevõtetest.
- Ärisaladus sattus 2006. aastal konkurentide valdusse 0,6% ettevõtete puhul.
- Küberkuritegevust pidas oma ettevõtte tegevusalal levinuks 7% ettevõtete juhtidest.
- Konkurendi laimu ohvriks langes 2006. aastal 8% ettevõtetest.
- Kokkuleppeid turu jagamiseks pidas oma tegevusalal levinuks 9% ettevõtete juhtidest.
- Dokumentide menetlemise eest hüvesid saavaid ametnikke teadis 6% ettevõtete juhtidest.
- Konkurentide poolt ametnikuga kokkuleppimist riigihanke või lepingu saamiseks teadis isiklikult 3% ettevõtete juhtidest.
- Tegevusloata tegutsevaid ettevõtteid oma tegevusalal teadis isiklikult 5% ettevõtete juhtidest.
- Erakondadele oma ettevõtte poolt toetuse maksmist märkis 0,7% ettevõtete juhtidest.

Völtsimine ja piraatlus

Piraatlusega on tegu, kui tootest valmistatakse ilma autoriõiguste valdaja loata koopiaid või kui kasutatakse ilma loata autoriõigusega kaitstud tooteid.³⁰ Piraattoodeteks võivad näiteks olla arvutitarkvara, audio- ja videosalvestised. Völtsimine puudutab toote või selle pakendi omavolilist tähistamist völtsitud kaubamärgiga, mis on identne registreeritud kaubamärgiga (näiteks rõivastel, parfümeeria- või kosmeetikakaupadel).³¹ Ettevõtete juhtide küsitluses selgitati, kuivõrd levinuks peavad vastajad völtsimist ja piraatlust oma tegevusalal.

Kolm neljandikku (76%) küsitletud ettevõtete juhtidest leidis, et nende ettevõtte tegevusalal ei ole völtsimine ja piraatlus üldse levinud. Üsna levinuks peeti völtsimist ja piraatlust küll primaarsektoris ja kaubanduses. 2006. aasta jooksul langesid mõne völtsimise või piraatlusega seotud kuriteo ohvriks vaid üksikud küsitletud ettevõtted.

Joonis 15. Ettevõtete juhtide hinnangud völtsimise ja piraatluse esinemisele oma ettevõtte tegevusalal, %

³⁰ Autoriõiguse seaduse kohaselt tekib autoriõigus kirjandus-, kunsti- ja teadusteostele; arvutiprogramme kaitstakse nagu kirjandusteoseid. Autoril on õigus otsustada teose nime kasutamise üle ning talle kuulub aimuõigus oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ning saada tulu oma teose kasutamisest, välja arvatud seaduses ette nähtud erijuhud.

³¹ Kaubamärgiseaduse kohaselt on kaitstud kaubamärgi omanikul õigus keelata kolmandatel isikutel kasutada äritegevuses sellega identsid tähiseid kaupade või teenuste puhul, mis on identsed või samaliigilised kaupade või teenustega, mille subtes on kaubamärk kaitstud.

Näited võltsimisest ja piraatlusest

OÜ X juhatuse liige T püüdis 2002. aastal Leedust Eestisse toimetada USA-s toodetud deodorante, mille nimetustes oli kasutatud patenteeritud kaubamärke ilma nende valdajate loata. Näiteks kasutati nimetusi "Our version of CHANEL No 5 for women by Chanel" (originaal: "CHANEL N°5"), "Our version of ULTRA VIOLET for women by Paco Rabanne" (originaal: "Paco Rabanne Ultraviolet"), "Our version of FLOWERBYKENZO for women by Kenzo" (originaal: "FLOWERBYKENZO") jt, kus kaitstud kaubamärkidega identsed sõnad olid tunduvalt suuremas ja silmatorkavamal kirjas kui muu tekst. Eesti piiril äratas tolliametnike tähelepanu tuntud kaubamärkidega märgistatud kauba hind 0,65 EUR (ca 10 kr) ühe toote kohta, kuid originaaltoodete hinnad ulatusid samal ajal 147-st 1064 kroonini. Oli ilmne, et niisugusi tooteid ei kavatssetud pakkuda mainekatele kauplustele, vaid kavatseti müüa turgudel või turutüüpi kauplustes. Sama firma oli tuntud igal nädalal Ukrainast odava odekolonni (8 kr pudel) sissevedajana. Kohus karistas kaubamärgi omaniku ainuõiguse rikkumise katse (KarS § 226) ning keelatud kauba sisseveo (KarS § 392) katse eest OÜ X-i ning selle juhatuse liiget T-d rahalise karistusega.

AS R müügidirektor S saatis e-postiga laiali reklaami, milles kasutas ilma õigusliku aluseta teise ettevõtte poolt disainitud ja toodetud fotosid. Sellega pandi toime teose autori varaliste õiguste rikkumine (KarS § 220). Kohus karistas AS R-i rahalise karistusega.

Allikas: kohtulabendite register

Ärisaladuse kaitse

Ärisaladuse all mõeldakse konfidentsiaalseid andmeid ettevõtte ärisidemete, finantsolukorra, klientide, lepingute jms kohta, mille avaldamine võiks kahjustada ettevõtte huve. Ettevõtete juhtide küsitluses paluti vastajal esmalt hinnata, kas tema ettevõttes on ärisaladus kirjalikult defineeritud. Seejärel küsiti, kas ärisaladuse kaitset käsitletakse töölepingutes ning selgitati ärisaladuste võimalikku lekkimist 2006. aastal. Lisaks küsitluse tulemustele tuuakse ärisaladusega seonduvate probleemide illustreerimiseks näiteid juhtumitest, kus ettevõtte arvates oli küll tegu ärisaladuse ebaseadusliku kasutamisega, kuid kriminaalmenetlust ei alustatud või tuli alustatud menetlus lõpetada ebaõige arusaama tõttu ärisaladuse olemusest või selle defineerimisel ja kaitsmisel esinenud puuduste tõttu.

Küsitletud ettevõtete juhtidest 36% vastas, et nende ettevõttes on ärisaladus kirjalikult defineeritud ning 47% märkis, et ettevõtte ärisaladuse kaitset käsitletakse töölepingus. Kõrvaliste isikute või konkurentide valdusse sattus 2006. aasta jooksul ebaseaduslikult vaid üksikute ettevõtete ärisaladus (0,6% ehk 4 juhul).³² Ärisaladuse kirjalik defineerimine ja ärisaladuste kaitse kajastamine töölepingus on ettevõtetes omavahel tugevalt seotud.

³² Kaalumata andmetel 12 ettevõtet ja kaalutud andmetel 4 ettevõtet 702-st.

- 88% ettevõtetest, kus ärisaladus oli kirjalikult defineeritud, käsitles ärisaladuse kaitsmist ka töölepingutes.
- 77% ettevõtetest, kus ärisaladust ei olnud kirjalikult defineerinud, ei käsitlenud töölepingutes ärisaladuse kaitset.

Ärisaladusesse puutuv on täpsemalt reguleeritud suurema töötajate arvuga, suurema käibega või väliskapitali osalusega ettevõtetes. Näiteks oli ärisaladus defineeritud ja seda käsitles töölepingus 23% kuni nelja töötajaga ettevõtetest ning 59% enam kui 50 töötajaga ettevõtetest; ärisaladust polnud kirjalikult defineerinud ega käsitlenud seda töölepingus 60% kuni nelja töötajaga ettevõtetest ning 18% enam kui 50 töötajaga ettevõtetest.

Kaubanduses ja sekundaarsektoris oli ärisaladuse kaitse teiste sektoritega võrreldes paremini reguleeritud. Suhteliselt vähe pöörati ärisaladuse kaitsmisele tähelepanu primaarsektoris ning transpordi- ja sidsesektoris.

Näiteid alustamata jäetud või lõpetatud kriminaalasjadest, milles kaebuse esitanud ettevõtte arvates avaldati ärisaladust

Ettevõtte B esitas kuriteokaebuse, kuna nende endine töötaja kopeeris endale endise tööandja kliendiandmebaasid ja pakkus samas valdkonnas teenuseid juba teise firma töötajana. Kriminaalasi jäeti algatamata, kuna ärisaladus oli ettevõttes B täpselt defineerimata ning puudus ka teave, milliseid eeskirju oli töötajale tutvustatud.

Ettevõtte C töötaja salvestas avalikku serverisse dokumente, mis olid asutusesiseseks avalikuks kasutamiseks, s.t olid kättesaadavad paljudele töötajatele. Näha olid pealkirjad, kuid dokumentide sisu oli kaitstud parooliga. Kriminaalasi jäeti algatamata, kuna ärisaladusena saab käsitleda ettevõtlusega seotud asjaolu, mida teab piiratud ring isikuid ning mille saladuses hoidmise tahe ettevõtja poolt on dokumenteeritud või selgesti äratuntav. Lisaks polnud töötajalt võetud kirjalikku kohustust asutusesisesest info hoidmiseks konfidentsiaalsena ning see kohustus puudus ka tema ametijuhendis.

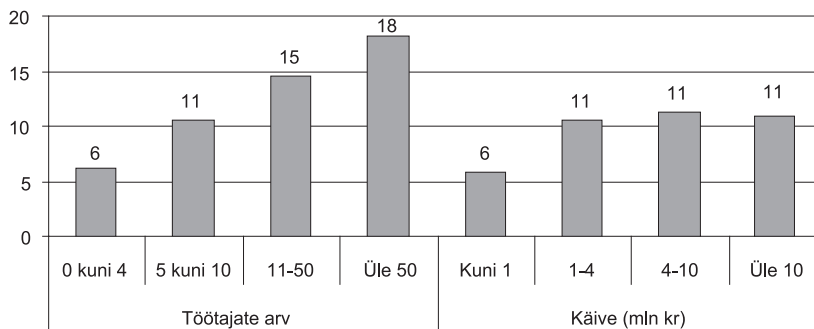
Ettevõtte D töötajad Z ja Y värbasid seal töötamise ajal oma kaastöötajaid konkureerivasse ettevõttesse E, kasutades D palgaandmeid. Z ja Y suundusid hiljem koos teiste töötajatega E-sse, mille tulemusel D-l jäid täitmata kohustused kolmanda ettevõtte ees. Kriminaalmenetlust ei algatatud, kuna palgateemalises vestluses ettevõtte töötajate vahel kasutati olemasolevat informatsiooni kehtivate palkade kohta, mida ei saa lugeda ärisaladuse avaldamiseks KarS § 377 mõttes.

Ettevõtte F esitas kaebuse ärisaladuse avaldamise kohta, kuna avalikule veebilehele olid pandud ettevõttes kauba hävinemist kajastavad fotod. Ärisaladusena võib vaadelda infot tootmisprotsessist, infot turundustegevusest ning muud kindlatele tingimustele vastavat ettevõttesisest infot (nt esitamata aastaaruanded, rahalised vahendid jms). Eeluurimise käigus selgus, et fotodel kujutati ei ole käsitletav ärisaladusena, fotod olid tehtud töötajate isiklike kaameratega isiklikuks otstarbeks ning nende levitamise keelamine ja lubamine ei kuulu F pädevusse, mistõttu kriminaalasi lõpetati.

Allikas: kriminaalmenetluse register

Laim

Ettevõtete juhtidelt küsiti, kas nende ettevõtte langes 2006. aastal mõne konkurendi laimu ohvriks. Niisuguse juhtumi esinemist märkis 8% küsitletuist, kuşjuures sagedamini olid laimamisega kokku puutunud primaarsektori ning transpordi- ja sidesektori ettevõtted. Mida suurema (nii töötajate arvu kui käibe poolest) ettevõttega oli tegemist, seda suurem oli ka laimu ohvriks langemise tõenäosus.

Joonis 16. Konkurendi laimu ohvriks langenud ettevõtete osakaal 2006. aastal ettevõtete juhtide küsitluse järgi (%)

Näide juhtumist, mida üks osapool tõlgendas laimuna

Ettevõtja Arne Otter registreeris 2002. aasta veebruaris osühingu Sebe-Ekspressbuss OÜ ning augustis Osula Reisid OÜ, mille nimed sarnanesid AS Sebe kasutatava kaubamärgiga Ekspressbuss ning selle omaniku Hugo Osula nimega. Otteri ettevõtted registreeriti Pärnusse aadressile, kus asus AS Taisto bussijaam. Sama aasta novembris avaldas Otter ajalehtedes kuulutusi, milles teatas Sebe-Ekspressbuss pankrotilähedasest olukorrast. Kuulutustes polnud märgitud, et pankrotifirma on osühing, mitte aktsiaselts nagu Sebe. Oma ettevõttest väärmulje vältimiseks avaldas H. Osula omakorda teate, milles selgitati mistahes seose puudumist ühelt poolt AS Sebe ja kaubamärgi Ekspressbuss ning teiselt poolt Sebe-Ekspressbuss OÜ ja Osula Reisid OÜ vahel. Ajakirjanduse andmetel pidas H. Osula kuulutusi AS Taisto huvides avaldatuks laimuks, kuid viimase omanik ning ka Otter ise eitasid nende seotust AS Taistoga.

Allikad: Postimees 13.02.2003 "Bussifirma juht võitleb Otteri nimeterroriga", äriregister

Küberkuritegevus

Ettevõtete juhtide küsitluses selgitati, kuid võrd levinuks peetakse oma ettevõtte tegevusalal küberkuritegevust – näiteks arvutitesse sissemurdmist, identiteedi-vargusi või muid sellelaadseid juhtumeid.

Küsimusele vastanud 627 ettevõtte juhtidest pidas küberkuritegevust oma

ettevõtte tegevusalal üsna levinuks või väga levinuks kokku 7% vastanuist. 22% arvas, et see pole eriti levinud ning 71%, et üldse mitte levinud.

Küberkuritegevust pidasid oma tegevusalal rohkem levinuks rahandus- ja kinnisvarasektori ning transpordi- ja sidssektori ettevõtete juhid, kellest 13...14% arvates on see üsna levinud.

Näited arvutisüsteemide ebaseaduslikust kasutamisest

N kopeeris eelnevalt omandatud kasutajanimed ja salasõnu kasutades AS P tegevusega seotud andmeid ning selle töötaja isiklikku kirjavahetust; samuti tungis ta OÜ V serverisse, kust ta kopeeris andmeid ja töötles andmeid viisil, mis tagas edasise juurdepääsu serverile ilma logifailidesse jälgi jätmata. Lisaks lõpetas ta OÜ V serveri legaalsete kasutajate poolt käivitatud protsesse ja piiras nende juurdepääsu serverile ning kopeeris viie isiku isiklikku kirjavahetust. Sellega tekitas ta OÜ V-le varalist kahju ning kahjustas selle mainet. Kohus mõistis N-i süüdi sõnumisaladuse rikkumises (KarS § 156), arvutikahjurluses (KarS § 206) ning arvutisüsteemi ebaseaduslikus kasutamises kaitsevahendi kõrvaldamise teel (KarS § 217) ning määras rahalise karistuse. Kohtuotsusest süüdimõistetute tegutsemise motiivid ei selgu.

K sisenes talle OÜ T poolt antud, kuid töölepingu lõpetamisel ekslikult aktiivseks jäetud parool kasutades OÜ T serverisse ja laadis sinna programmeerimiskeele faili, eemärgiga võimaldada endale ligipääs serveris asuvale kliendihaldustarkvarale ajaks, mil tema kasutajakonto ja parool enam aktiivne ei ole. Järgnevalt sisenes ta kasutajakontot ja parooli kasutamata 138 korda OÜ T serverisse ning vaatles selles asuvat kliendihaldustarkvara. Kohus mõistis K süüdi arvutisüsteemi ebaseaduslikus kasutamises kaitsevahendi kõrvaldamise teel (KarS § 217) ning karistas teda rahalise karistusega.

Allikas: kohtulahendite register

Seaduslikud ja ebaseaduslikud teguviisid seoses ettevõtlusega

Ettevõtete juhtide küsitluses paluti hinnata mõnede seaduslike ja ebaseaduslike teguviiside kasutamise ulatust ettevõtte tegevusalal teiste ettevõtete poolt, samuti riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes. Siinjuures välditi vastaja enda ettevõtte mistahes viisil seostamist kirjeldatud teguviisidega.³³

Hinnangud erinevate teguviiside leviku ulatusele ettevõtte tegevusalal

Seaduslike vahenditega info kogumist (turuluuret) konkurentide tegevuse kohta pidas oma tegevusalal levinuks 27% ettevõtete juhtidest. Turuluuret tehti

³³ Vastuste väikse arvu tõttu on järgnevalt vastusevariandid „väga levinud” ja „üsna levinud” kokku liidetud ning kasutatakse sõna „levinud”.

ettevõtete juhtide hinnangul esmajoones sekundaarsektoris ning rahandus- ja kinnisvarasektoris.

Ebaseaduslikest tegevustest käsitleti uuringus turu jagamiseks sõlmitavaid firmadevahelisi kartellikokkuleppeid, ümbrikupalkade maksmist, väljapressimisi, kurjategijate üle omakohtu mõistmist, väljastpoolt tulnud audiitorile valeandmete esitamist ning poliitiliste parteide varjatud toetamist. Levinuimaks peeti omakohut kuriteo järel (10%) ning kokkuleppeid turu jagamiseks (9%). Ümbrikupalkade maksmist märkis alla 4% vastanuist ning muid uuringus käsitletud ebaseaduslikke teguviise peeti veelgi vähem levinuks.

Tabel 3. Ettevõtete juhtide osakaal, kes pidasid kirjeldatud teguviisi ettevõtte tegevusalal väga levinuks või üsna levinuks (%)

	%
Seaduslike vahenditega konkurentide tegevuse kohta info kogumine (turuluure)	27
Kuriteo toimumise järel omal käel süüdlase karistamine	10
Firmade vahel kokkulepete sõlmimine turu jagamiseks	9
Ümbrikupalkade maksmine	4
Poliitiliste parteide varjatud toetamine	2
Väljapressimine või ähvardamine kellegi ärihuvides	1
Väljastpoolt tulnud audiitorile valeandmete esitamine ³⁴	0

Kuriteo järgset omakohut märgiti teistest enam primaarsektoris ja sekundaarsektoris. Kokkuleppeid turu jagamiseks peeti suhteliselt levinuks transpordi- ja sidesektoris. Ülejäänud ebaseaduslikke tegevusi nimetati sedavõrd vähe, et üksikute sektorite lõikes ei ole neid võimalik vaadata.

Erakondade toetamine ettevõtete poolt

Üldmainitud ebaseaduslikest tegevustest eraldi käsitleti erakondade rahalist toetamist ettevõtete poolt. Ettevõtete juhtidelt küsiti, kas vastaja ettevõtte toetas rahaliselt mõnda poliitilist erakonda 2006. aastal või enne 2007. aasta Riigikogu valimisi. Intervjuu käigus ei täpsustatud, et niisugune tegevus juriidilise isiku poolt on alates 1. jaanuarist 2004 ebaseaduslik.

Valdav enamus küsitletuist vastas sellele küsimusele eitavalt, kuid siiski märkis 0,7% ettevõtete juhtidest niisuguse toetuse maksmist. Selliseid ettevõtteid oli 13 ning tegemist oli suuremate firmadega.³⁵ Vastanute väike arv ei võimalda täpselt selgitada, millist laadi ettevõtetega tegu oli.

³⁴ Väljastpoolt tulnud audiitorile valeandmete esitamist pidas levinuks 3 vastajat (0,4%).

³⁵ Eeltoodud protsent on kaalutud andmete järgi, kuid reaalselt (kaalumata andmetel) märkis niisuguse toetuse maksmist 13 ettevõtet 702-st.

Muud ettevõtlusega seotud õigusrikkumised

Ettevõtete juhtide küsitluses puudutati ka ametnike võimalikku korrumppeeritust seoses dokumentide menetlemisega ning riigihangete või muude lepingutega, ettevõtete tegutsemist ilma tegevusloata ning töötajate ebaseaduslikku jälgimist juhtkonna poolt. Arvestades kõnealuste teemade delikaatsust võeti korrupsioonijuhtumite ja ebaseadusliku äritegevuse puhul lisaks isiklikele kokkupuudetele arvesse ka niisugused juhtumid, millest vastaja oli kelleltki vaid kuulnud. Sel viisil saadi õigusrikkumiste tajumise ulatusest laiem pilt ning rohkem teavet erinevate sektorite ettevõtete juhtide arvamustest. Tuleb rõhutada, et “kuuldud juhtumeid” ei või mingil juhul võrdsustada vahetute kokkupuudetega ning nende alusel ei saa hinnata nähtuste tegelikku ulatust.

Ettevõtete juhtidelt küsiti, kas nende arvates töötab riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes ametnikke, kes aitavad teatud firmade dokumente kiiremini menetleda ning saavad neilt selle eest hüvesid. Niisuguseid ametnikke teadis isiklikult 6% vastanuist ning 28% oli nendest kuulnud. Isiklikult teadsid neid rohkem rahandus- ja kinnisvarasektori ettevõtete juhid (9%). Koos teistelt kuuldud juhtumitega märkisid niisugusi juhtumeid kõige sagedamini transpordi- ja sidesektori ettevõtete juhid (7% teadis isiklikult ja 46% oli kuulnud); samuti enam kui nelja miljoni kroonise käibega ettevõtete juhid. Siiski ei olnud erinevused ettevõtete gruppide vahel suured.

Lisaks paluti ettevõtete juhtidel meenutada võimalikke juhtumeid 2006. aastast, mil nende konkurendid leppisid ametnikega kokku riigihanke või mõne muu riikliku lepingu endale saamiseks. Isiklikult teadis niisuguseid juhtumeid 3% ettevõtete juhtidest ning 10% oli nendest kuulnud. Kõige sagedamini märkisid selliseid juhtumeid transpordi- ja sidesektori ettevõtete juhid (16% teadis isiklikult ja 19% oli kuulnud) ning enam kui nelja miljoni kroonise käibega ettevõtete juhid.

Ilma tegevusloa, registreeringu või litsentsita tegutsevaid ettevõtteid oma ettevõtte tegevusalal teadis isiklikult 5% ettevõtete juhtidest ning 14% oli nendest kuulnud. Teistest rohkem märgiti seda transpordi- ja sidesektoris (9% teadis isiklikult ja 34% oli kuulnud).

Ettevõtte juhtkonna poolt seadusevastast töötajate meilivahetuse, kirjade või telefonikõnede jälgimist oma ettevõtte tegevusalal mainis 6% küsitletuist. Selle küsimuse puhul teistelt kuuldud juhtumite kohta ei küsitud. Kõige sagedamini teadsid niisuguseid juhtumeid oma ettevõtte tegevusalal transpordi- ja sidesektori ning primaarsektori ettevõtjad.

III ÕIGUSRIKKUMISED TÖÖANDJA JA KAASTÖÖTAJATE POOLT

- Seaduserikkumist tööandja poolt oli 2006. aastal enda suhtes kogenud 9% töötajaist. Kõige sagedamini toodi esile palga ebaõiget arvestamist (5% töötajaist).
- Ebaõiglast kohtlemist tööandja poolt oli kogenud 21% töötajaist. Sagedamini esines töölepingus või ametijuhendis sätestamata ülesannete andmist (9%), töötaja ettepanekute ignoreerimist (7%), alla tegelikke oskusi olevate tööülesannete andmist (5%).
- Tööandja eiras tööohutusnõudeid 10% töötajate hinnangul.
- Tööandja poolt tööalaste nõuete rikkumist märkisid mitte-eestlased märksa sagedamini kui eestlased.
- Kaastöötaja poolt toime pandud vargusega oli oma töökohal 2006. aastal kokku puutunud 7% ja pettusega 2% vastanuist.
- Kaastöötaja viibimist töökohal alkoholihoobes vähemalt mõned korrad aastas märkis 38% ning vähemalt kord kuus 9% töötajaist.

Tööandja poolsed õigusrikkumised

Töötajate küsitluses käsitleti tööandja poolt vastaja enda või teiste töötajate suhtes toime pandud võimalikke seaduserikkumisi ning muid vastaja hinnangul ebaõiglase kohtlemise juhtumeid. Töötajate vastuste puhul tuleb arvestada, et töötajad ei tarvitse olla kuigi hästi kursis töötajate ja tööandjate suhteid reguleerivate õigusaktide või teiste töötajate palgatingimustega. Töötajad võivad ka mõningaid tööandja õiguspäraseid otsuseid mõista enese õiguste rikkumisenä; lisaks võivad eriti väikefirmades hinnanguid mõjutada töötajatevahelised isiklikud suhted. Seega kajastab järgnev osa eeskätt töötajate arusaamu ja hinnanguid oma töökeskkonnale ning ei tarvitse alati olla kooskõlas juhtkonna arvamustega. Järgnevalt käsitletakse juhtumeid selles ettevõttes või asutuses, kus vastaja 2006. aastal põhilise osa ajast töötas.

Vastaja enda poolt kogetud õigusrikkumised ja ebaõiglane kohtlemine

Küsitletud töötajaist üheksa kümnendiku (91%) hinnangul tööandja nende suhtes 2006. aastal seadust ei rikkunud. Arvestatav osa leidis siiski, et nende õigusi rikuti; sealjuures kõige sagedamini palga arvestamisel (5%).

Tabel 4. Töötajate hinnangud tööandja poolsetele seaduserikkumistele 2006. aastal (võimalik mitu vastusevarianti, %)

Töötaja õigusi rikuti...	%
palga arvestamisel (sh lisaülesannete, ületunnitöö või puhkepäevade eest)	5
tööle vormistamisel või töölepingu sõlmimisel	2
puhkuse andmisel	2
haiguspäevade andmisel (sh lapse haigestumisel)	1
mitte ühelgi neist juhtudest	91
Ei oska öelda	2

Ebaõiglast kohtlemist ülemuste poolt oli tajutud märksa sagedamini: seda märkis 22% küsitletuist. Küsitluses osalenutele hindamiseks esitatud olukordadest kõige sagedamini mainiti töölepingus või ametijuhendis mitte ette nähtud ülesannete täitmist (9%) ning töötajate tööalaste soovide ja ettepanekute ignoreerimist (7%). Kõige vähem märgiti ülemusepoolset ebaõiglast kohtlemist kaubandussektoris ning sekundaarsektoris; vähe oli niisuguseid juhtumeid ka suurtes ettevõtetes.

Tabel 5. Töötajate hinnangud ülemustepoolsele ebaõiglasele kohtlemisele 2006. aastal (võimalik mitu vastusevarianti, %)

Anti ülesandeid, mida polnud töölepingus või ametijuhendis ette nähtud	9
Töötaja tööalaseid soovide või ettepanekuid ignoreeriti	7
Sunniti tegema tööd, mis oli alla tegelike oskuste taset	5
Sunniti täitma liiga raskeid tööülesandeid	4
Palka tösteti vähem kui teistel (või ei töstetud, kuigi teistel tösteti)	4
Preemia või tulemustasu määrati väiksem kui teistel	4
Teistele võimaldati paremaid teenimisvõimalusi	2
Anti halvemad töövahendid kui teistele	2
Kellegi teise tekitatud kahju tuli töötajal kinni maksta	1
Ei olnud niisuguseid juhtumeid	78
Ei oska öelda	2

Töölepingus mitte ette nähtud ülesannete täitmist tõid sagedamini välja enam kui kümne töötajaga ettevõtete töötajad, mehed ning alla 40-aastased vastajad. Töötajate poolt väljendatud soovide või ettepanekute ignoreerimist ülemuse poolt märkisid teistest sagedamini sekundaarsektori töötajad, 30–39aastased, põhiharidusega või kõrgharidusega vastajad. Alla oskuste taset oleva töö tegemist nimetati sagedamini sekundaarsektoris ja 30–39aastaste grupis. Liiga raskete tööülesannete täitmist nimetati sagedamini sekundaarsektoris. Kaastöötajaist väiksemat palgatõusu tõid teistest sagedamini esile kaubandus-töötajad.

Meilivahetuse või telefonikõnede jälgimist ettevõtte või asutuse juhtkonna poolt ilma töötajat eelnevalt informeerimata oli 2006. aastal kogenud 6% küsitlud töötajast. Kõige sagedamini oli meilivahetust või telefonikõnesid jälgitud sotsiaalsektori töötajate arvates.

Muud õigusrikkumised tööandja poolt

Töötajate küsitluses käsitleti ka teisi võimalikke õigusrikkumisi tööandja poolt selles ettevõttes või asutuses, kus vastaja 2006. aastal põhilise osa ajast töötas (tööohutus- ja tuleohutusnõuete rikkumine, ümbrikupalkade maksmine jm).

Suurem osa küsitletuist (78%) ei olnud 2006. aastal oma töökohal ühegi küsitluses kirjeldatud rikkumisega kokku puutunud. Mitte ühegi nimetatud juhtumiga ei puutunud kokku primaarsektori töötajad ning juhtumitega polnud enamik töötajaid kokku puutunud ka sotsiaalsektoris (88%), kuni nelja töötajaga ettevõtetes (86%) ning 50-aastaste ja vanemate töötajate seas (88%).

Tabel 6. Tööandja poolsed õigusrikkumised 2006. aastal töötajate hinnangul (võimalik mitu vastusevarianti, %)

Tööandja eiras tööohutusnõudeid	10
Tööandja eiras seadust või töölepingut palga maksmisel	6
Töötajale maksti töö eest mitteametlikult	6
Tööandja eiras tuleohutusnõudeid	4
Töötajalt nõuti ebaõiglaselt sisse kellegi kolmanda poolt tekitatud kahju	2
Mõnele ettevõttele tehti põhjendamatuid soodustusi	2
Kontrollijale või audiitorile esitati valeandmeid	1
Ettevõtte leppis hinnas kokku teiste sarnaseid kaupu või teenuseid pakkuvate ettevõtetega	1
Ei olnud niisuguseid juhtumeid	78
Ei oska öelda	3

Kõige sagedamini märgiti tööandja poolt tööohutusnõuete eiramist (10%). Seda nimetasid sagedamini sekundaarsektori ja 11–50 töötajaga ettevõtete ja asutuste töötajad, mitte-estlased, keskharidusega vastajad ja alla 30-aastased. Palga maksmisel seaduse või töölepingu eiramist märkisid sagedamini mitte-estlased ning 30–39-aastased. Töö eest mitteametlikku maksmist tõid enam välja sekundaarsektori ja kaubandussektori töötajad, 11–50 töötajaga ettevõtete ja asutuste töötajad, Virumaa elanikud ning mitte-estlased. Tuleohutusnõuete eiramist tööandja poolt märkisid sagedamini sekundaarsektori töötajad ja mitte-estlased.

Läbivaks jooneks oli tööalaste nõuete rikkumiste sage märkimine mitte-estlaste poolt eestlastega võrreldes, mis võib viidata sellele, et valdavalt venekeelse töötajaskonnaga ettevõtetes pööratakse vähem tähelepanule töötingimusi puudutavate nõuete täitmisele. Käesolev uuring seda siiski kindlalt väita ei võimalda, kuna ei ole teada, kas eestlaste ja mitte-estlaste vahel on erinevusi tööohutusnõuete tundmises ja neisse nõuetesse suhtumises.

Indeksite KLI ja OSI seosed õigusrikkumistega ettevõtetes

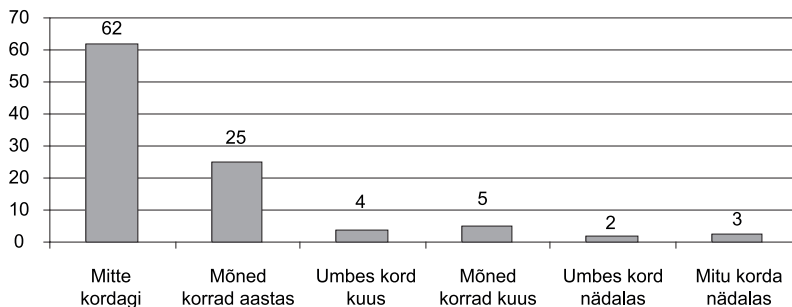
Töötajate küsitluses vaadeldud kuriteoliikide ja ohvrikslangemise indeksite seosed tööandja poolsete õigusrikkumistega näitavad, et seal, kus viimaseid ei esinenud, oli töötajail kuritegevusega vähem kokkupuuteid. Teisisõnu, üht liiki juhtumid (ettevõtte ja töötajate vastu valdavalt väljastpoolt suunatud kuriteod) esinevad sagedamini koos teist liiki juhtumitega (tööandja rikkumised töötajate suhtes). Oma töökohal kuritegevusega rohkem kokku puutunud töötajad puutusid sagedamini kokku ka tööalaste ohutusnõuete mittetäitmisega, rikkumistega palga maksmisel jm.

Kaastöötajate poolsed õigusrikkumised

Töötajate küsitluses käsitleti kaastöötajate poolt toime pandud vargusi ja pettusi ning hinnanguid kaastöötajate poolt toime pandud õigusrikkumiste ulatusele oma põhilises töökohas 2006. aastal. Taas tuleb arvestada, et vastuste põhjal ei saa teha kindlaid järeldusi tegelikust olukorrast (näiteks ei tarvitsenud vastaja teada juhtkonna poolt mõnele kaastöötajale antud eriõigusi). Küsitletaval paluti etteantud vastusevariantide alusel meenutada võimalikke juhtumeid, mil mõni tema kaastöötaja kahjustas ettevõtte või asutuse huve.

Kaastöötaja poolt toime pandud vargusega oli oma töökohal 2006. aastal kokku puutunud 7% ning pettusega 2% vastanuist. Sõiduki loata kasutamist isiklikes huvides märkis 3% (ei arvestatud juhtumeid, kus ametiautot oli lubatud kasutada nii töö- kui erasõitudeks). Teisi õigusrikkumisi – konkurentidele ettevõtte või asutuse tegevuse kohta siseinfo edastamist ning dokumentide, pitsatite või blakkettide omakasu eesmärgil kasutamist – märkisid vaid üksikud vastajad.

Eraldi küsimus puudutas alkoholi tarvitamist: vastajalt küsiti, kui sageli oli mõni tema kaastöötaja oma tööülesannete täitmisel 2006. aastal alkoholi joobes. Küsimusest jäeti välja joobes viibimine näiteks sünnipäeval, kui samal ajal ei olnud kohustust täita tööülesandeid. 62% küsitletute hinnangul ei viibinud nende kaastöötajad aasta jooksul kordagi oma töökohal alkoholi joobes; kaastöötaja viibimist töökohal alkoholi joobes mõned korrad aastas või sagedamini märkis 38% ning vähemalt kord kuus märkis 9% vastanuist.

Joonis 17. Mõne kaastöötaja viibimine töökohal alkoholi joobes 2006. aastal töötajate küsitluse järgi (% küsitletuid)

Kaastöötaja viibimist töökohal alkoholijoores vähemalt mõned korrad aastas töid teistest sagedamini välja eelkõige sekundaarsektori (54%) ja enam kui 10 töötajaga ettevõtete (41...43%) töötajad; samuti mehed, põhi- või keskharidusega töötajad ning alla 30-aastased küsitletud. Kaastöötajate viibimist töökohal joores mitu korda nädalas märkis 11% põhiharidusega vastanuist ning 5% sekundaarsektori töötajaist.

IV KAITSEMEETMED

Ettevõtete juhid

- Vähemalt ühe riski vastu olid kindlustatud pooled ettevõtted. Murdvarguse vastu oli kindlustatud 33% ettevõtetest.
- Levinuimaks kaitsemeetmeks oli valvesignalisatsioon, mida kasutas 68% ettevõtetest.
- Eraturvafirma teenuseid kasutas 44% ettevõtetest.
- Meetmeid töötajate kaitseks füüsilise vägivalla eest kasutas 12% ettevõtetest. Kõige sagedamini oli selleks paigaldatud paanikanupp.
- Töötajate kaitseks meetmeid kasutavate ettevõtete osakaal oli suurim kaubanduses (27%).
- Tööandja huvide kaitseks oli levinuim töötajate taustakontroll enne töölevormistamist, mida kasutas 54% ettevõtetest.

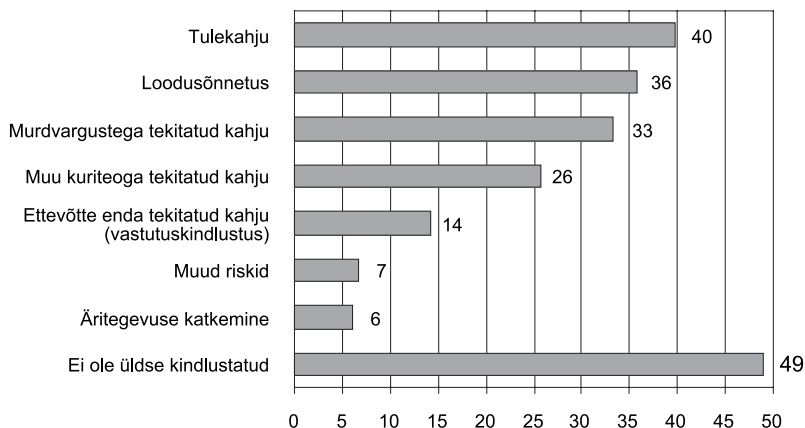
Töötajad

- Ohtlikult käituvate inimestega toimetulekuks oli tööandjalt saanud väljaõpet 23% vastanuist.
- Töötajate arvates rakendati nende kaitseks füüsilise vägivalla eest märksa rohkem meetmeid kui ettevõtete juhtide andmetel.
- Töötajate arvates kasutati tööandja poolt taustakontrolli ning töölepingus sanktsiooni reeglite rikkumise eest märksa harvemini kui seda tehakse ettevõtete juhtide andmetel.

Kindlustamine

Ettevõtete juhtide küsitluses selgitati ettevõtete kindlustamist erinevate riskide vastu. Vastajale esitati loetelu enamlevinud kindlustusliikidest ning paluti nimetada, milliseid neist ettevõtte kasutab. Märkida võis mitu kindlustusliiki.

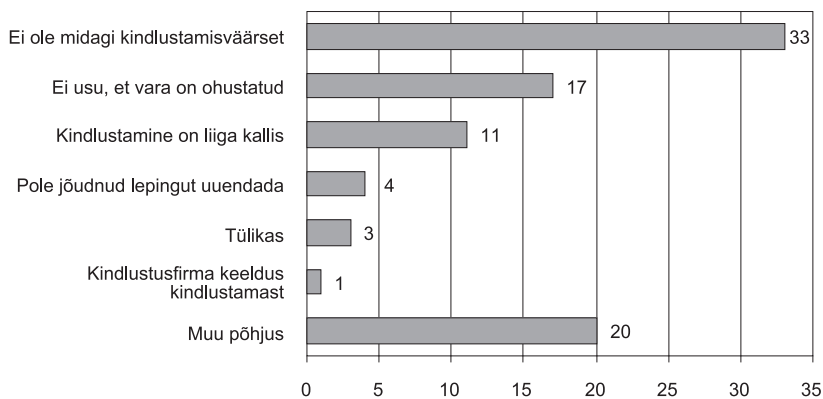
Küsitletutest 49% märkis vähemalt üht liiki kindlustuse olemasolu ning sama suur osa polnud sõlminud mitte mingisugust kindlustust (2% ei osanud vastata). Mõnda kindlustusliiki kasutavate ettevõtete juhid märkisid kõige sagedamini kindlustamist tulekahju, loodusõnnetuse ja murdvarguste vastu.

Joonis 18. Ettevõtete kindlustamine erinevate riskide vastu ettevõtete juhtide küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, %)

Suuremad ettevõtted olid erinevate riskide vastu kindlustatud märksa paremini kui väikeettevõtted: kuni nelja töötajaga ettevõtetest polnud ühegi riski vastu kindlustatud 62%, kuid enam kui 50 töötajaga ettevõtetest polnud kindlustatud vaid 5%. Välisosalusega ettevõtted olid end kindlustanud oluliselt sagedamini vaid kodumaisel kapitalil põhinevatest ettevõtetest.

Kindlustatud ettevõtete osakaal oli kõige suurem sekundaarsektoris ja kaubanduses. Nii tulekahjude kui loodusõnnetuste vastu end kindlustanud ettevõtete osakaal oli suurim sekundaarsektoris, millele järgnes primaarsektor. Murdvargustega ning ka muu kuriteoga tekitatud kahju vastu kindlustati end sagedamini kaubanduses, primaarsektoris ja sekundaarsektoris. Vastusevariandi “muu kuriteoga tekitatud kahju” puhul oli pooltel juhtudel tegu kasko- või liikluskindlustusega; lisaks märgiti ka objektide- ja vastutuskindlustust ning töötajate kindlustamist tööõnnetuste vastu.

Joonis 19. Kuritegudega tekitatava kahju vastu ettevõtte kindlustamata jätmise põhjused, ettevõtete juhtide küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, %, N=439)

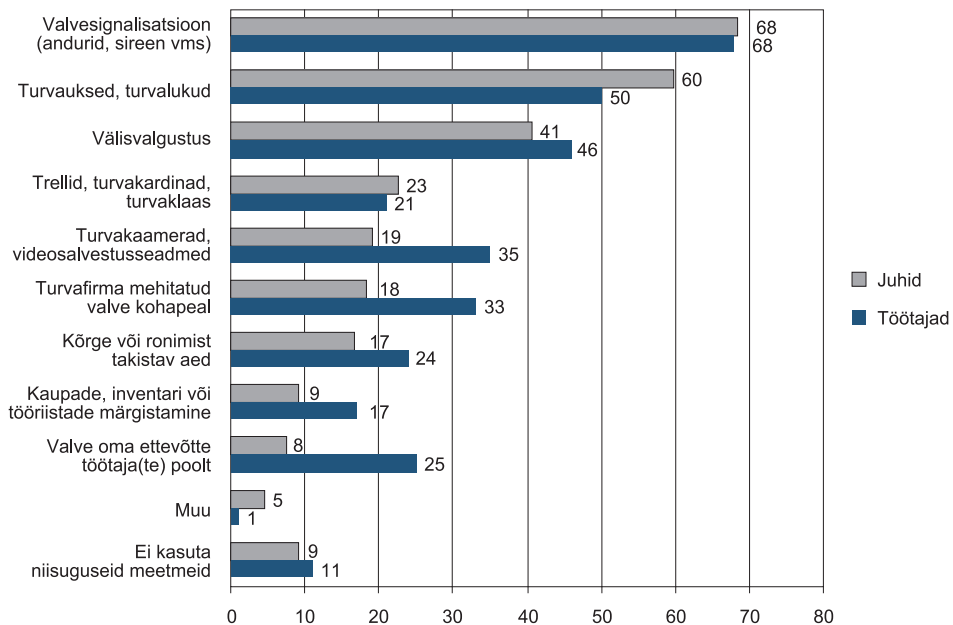
Juhul kui ettevõtte polnud kindlustatud kuriteoga tekitatud kahju vastu (neid oli 439 ehk 63%), paluti märkida selle põhjus etteantud vastusevariantide alusel. Kõige sagedamini toodi esile asjaolu, et ettevõttes pole midagi kindlustamisväärset (33%) – seda esmajoonel väikestes ettevõtetes, milles oli kuni neli töötajat või käive alla miljoni krooni; samuti peamiselt Eesti kapitalile kuuluvates ettevõtetes. “Muu põhjuse” märkinud ettevõtetest oli kolmandik sisuliselt siiski kindlustatud, kuna kindlustus oli tehtud teise ettevõtte poolt (nt emafirma, ruumide rendileandja) või asus ettevõtte vara elamus, millele oli tehtud kodukindlustus.

Meetmed ettevõtte vara kaitseks

Ettevõtete vara kaitseks võetud meetmeid käsitleti mõlemas küsitluses. Ehkki tegemist on valdkonnaga, mille puhul on terviklikum ja objektiivsem ülevaade ettevõtete juhtidel, pakuvad huvi ka töötajate vastused, kuna nende jaoks on tegu oma vahetu töökeskkonnaga.

Ettevõtete juhtide andmetel kasutati kõige sagedamini ettevõtte vara kaitsmiseks varguste ja röövimiste eest valvesignalisatsiooni (68%); järgnesid turvauksed ja -lukud (60%) ning alaline või isesüttiv välisvalgustus (41%). Muid meetmeid kasutati vähem kui neljandikus ettevõtetes. Vara kaitseks ei kasutanud spetsiaal-seid meetmeid 9% ettevõtetest. “Muude meetmete” all peeti silmas peamiselt valvet ruumide või territooriumi rendileandja poolt ning koerte kasutamist ettevõtte territooriumi valvamisel.

Enamlevinud meetmed (valvesignalisatsioon, turvauksed ja -lukud, välisvalgustus) olid laialdaselt kasutusel kõikides sektorites. Praktiliselt kõiki ülal-loetletud meetmeid kasutasid esmajoones töötajate arvult või rahaliselt käibelt suuremad ettevõtted; samuti väliskapitali osalusega ettevõtted. Turvameetmeid kasutanud ettevõtete juhtide hinnangul olid kõige tõhusamateks meetmeteks valvesignalisatsioon ning turvauksed ja turvalukud.

Joonis 20. Ettevõtte vara kaitseks röövimiste ja varguste eest võetud meetmed ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, %)

Töötajailt küsiti turvameetmete kasutamise kohta selles ettevõttes või asutuses, kus ta 2006. aastal põhilise osa ajast töötas. Töötajate vastused sarnanesid suurel määral ettevõtete juhtide vastustega ning olulisi erinevusi ei ilmnunud ka üksikute meetmete kasutamise osakaalus. Ettevõtte või asutuse vara kaitseks kasutati mingeid meetmeid 85% töötajate hinnangul; 11% arvates meetmeid ei kasutatud ning 4% ei osanud küsimusele vastata.

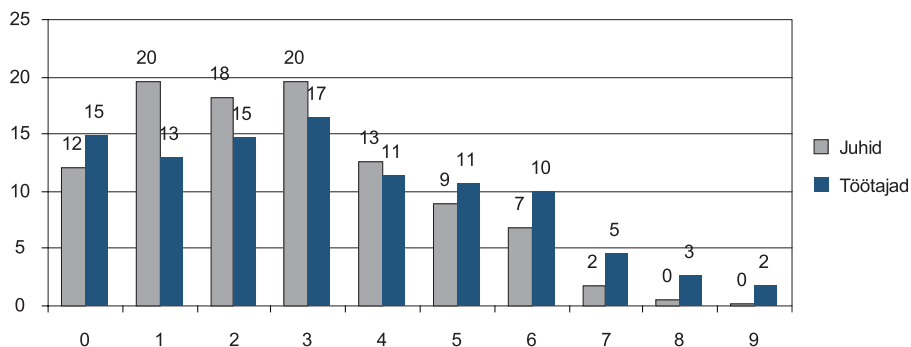
Kõige sagedamini märgiti valvesignalisatsiooni (68%), turvauste ja -lukkude (50%), välisvalgustuse (46%) ning turvakaamerate ja videosalvestusseadmete

(35%) kasutamist. Sektorite lõikes oli vastuste üldpilt sarnane ettevõtete juhtide küsitluse tulemustega. Kaitsemeetmeid kasutati ka töötajate andmetel esma-joones suurema töötajate arvuga ettevõtetes.

Varguste ja röövimiste eest kaitstuse indeks (VRKI)

Ettevõtete juhtide ja töötajate poolt nimetatud meetmete alusel moodustati varguste ja röövimiste eest kaitstuse indeksid (VRKI).³⁶

Ettevõtete juhtide andmetel kasutati varguste ja röövimiste vastu kõige sagedamini 1–3 erinevat meetet. Töötajate vastuste põhjal koostatud indeksite jaotus oli juhtide küsitluse tulemustele üldjoontes sarnane.

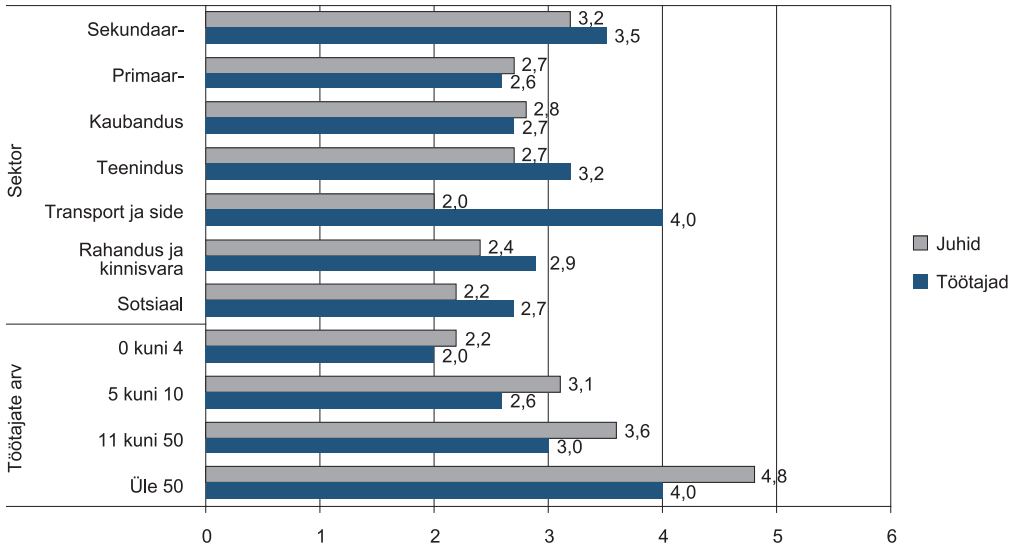
Joonis 21. Ettevõtte vara kaitseks röövimiste ja varguste eest võetud meetmete arv (indeks VRKI) ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (% küsitletuist)

VRKI keskmised väärtused võrdlevalt ettevõtete juhtide ning töötajate küsitluse lõikes on esitatud joonisel 22. Ettevõtete juhtide andmetel kasutati keskmiselt 2,7 ning töötajate arvates 3,2 meetet.

Ettevõtete juhtide vastuste kohaselt rakendati kõige rohkem erinevaid meetmeid ettevõtte vara kaitsmiseks varguse ja röövimise vastu sekundaarsektoris ning kaubanduses. Töötajate hinnangul kasutati meetmeid esmajoones transpordi- ja sidesektoris ning sekundaarsektoris. Suured ettevõtted kasutasid rohkem meetmeid kui väikeettevõtted.

Varguste ja röövimiste eest kaitstuse indeksi (VRKI) ning kuriteoliikide indeksi (KLI) ja ohvrikslangemise sageduse indeksi (OSI) vaheliste seoste põhjal võib öelda, et kuritegevusega sagedamini kokku puutunud ettevõtetes kasutati nii vara kui ka töötajate kaitseks rohkem meetmeid – eelkõige oli tegu suurema töötajate arvuga ettevõtetega.

³⁶ Indeks oli null, kui ei kasutatud ühtegi nimetatud meetet; iga ülalkirjeldatud meetme mainimine andis indeksisse ühe lisapunkti. Arvesse võeti ka etteantud loetelus täpsustamata meetmed, mis olid tähistatud kategooriana "muu". Indeks võis maksimaalselt olla 10, kuid tegelikult jäi see vahemikku 0 kuni 9.

Joonis 22. Ettevõtte vara kaitseks röövimiste ja varguste eest võetud meetmete arv (indeks VRKI) ettevõtete tunnuste lõikes ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi

Ettevõtte vara kaitstuse võrdlemiseks tegeliku vargusjuhtumite arvuga vaadeldi lähemalt varguste, rüüstamiste ja röövimiste sageduse seoseid kaitsemeetmetega. Analüüs näitas, et varguste ohvriks langenud firmad kasutasid enda varguste või röövimiste eest kaitsmiseks ka rohkem abinõusid. Kõige vähem kasutati meetmeid varguste ja röövimiste kaitseks nendes ettevõtetes, kus sissemurdmise riski ei peeta üldse tõenäoliseks.

Koostöö ettevõtete vahel kuritegude ärahoidmiseks

Ettevõtete juhtidelt küsiti, kas nad kuritegude ärahoidmiseks teevad oma tegevusvaldkonnas või oma piirkonnas koostööd teiste ettevõtetega, näiteks teisi ettevõtteid varastest või võimalikest petturitest hoiatades.

Küsitletud ettevõtete juhtidest märkis 36% niisugust koostööd oma tegevusvaldkonnas ning 29% tõi esile koostööd oma piirkonnas.

Suuremate ettevõtetega võrreldes osalesid niisuguses koostöös mõnevõrra vähem kuni nelja töötajaga ettevõtted. Kuritegevusega kokku puutunud ettevõtted ning ka oma töötajate ja vara kaitseks rohkem kaitsemeetmeid kasutavad ettevõtted olid koostöös aktiivsemad, kuid need aspektid seonduvad ettevõtete suurusega.

Valdkonnasisene koostöö oli levinud esmajoones primaarsektori ja kaubandussektori ettevõtete seas ning piirkonnasisene koostöö lisaks primaarsektorile ka sekundaar- ja sotsiaalsektori ettevõtete vahel. Ettevõtete osakaal, kus kuritegude ärahoidmiseks koostööd ei tehtud, oli kõige suurem teenindussektoris.

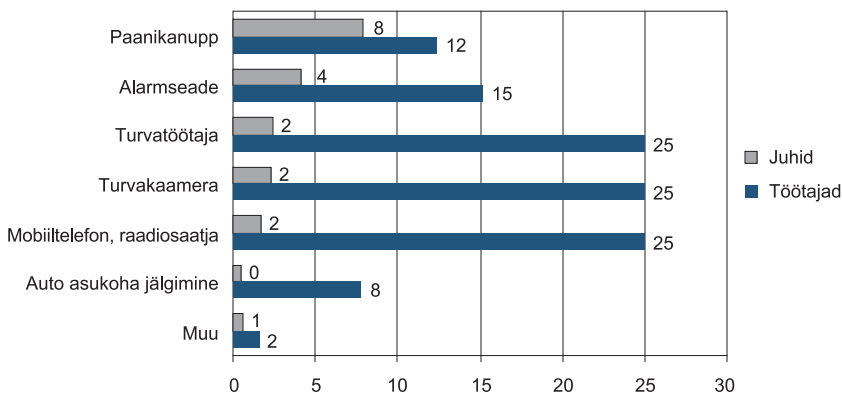
Meetmed töötajate kaitseks

Töötajate kaitseks meetmete rakendamist käsitleti mõlemas küsitluses. Ettevõtete juhtidelt küsiti, kas nende ettevõttes kasutatakse meetmeid töötajate kaitseks füüsilise vägivalda või sellega ähvardamise vastu. Töötajailt küsiti samade meetmete kasutamise kohta ettevõttes või asutuses, kus nad 2006. aastal põhilise osa ajast töötasid. Kaitsemeetmete kasutamise korral paluti nii ettevõtete juhtide kui töötajate küsitluses täpsustada, milliste meetmetega oli tegu. Töötajate küsitluses selgitati lisaks, kas nad olid saanud spetsiaalset väljaõpet või nõuandeid töökohal ähvardavalt või vägivaldselt käituva inimesega toimetulekuks.

Valdav osa ettevõtete juhtidest (86%) vastas, et nende ettevõttes töötajate kaitseks füüsilise vägivalda või sellega ähvardamise eest eraldi meetmeid ei kasutata. Niisuguste meetmete kasutamist märkis 12% juhtidest; lisaks märkis 2% vastu- nuist, et meetmeid ei kasutata, kuid selleks oleks vajadus. Meetmeid kasutas 7% kuni nelja töötajaga ettevõtetest ning 21...23% suurematest ettevõtetest; sekto- rite lõikes oli neid kasutavate ettevõtete osakaal suurim kaubanduses (27%).

Ettevõtete juhtide andmetel oli töötajate kaitseks kõige sagedamini kasutusel paanikanupp (8%); järgnesid alarmseadme (4%), turvatöötaja, turvakaamera, mobiiltelefoni või raadiosaatja kasutamine (kõik 2%). Üksikute ettevõtete juhid märkisid töötaja spetsiaalset väljaõpet ning auto asukoha jälgimist.

Töötajate vastused erinesid ettevõtete juhtide vastustest oluliselt, kusjuures kõikide käsitletud meetmete kasutamist pidasid töötajad märksa levinumaks. Töötajaist 56% märkis oma töökohal töötajate kaitseks meetmete kasutamist; 35% vastas, et meetmeid polnud ning selleks puudus vajadus ning vaid 4% leidis, et see oleks siiski vajalik olnud. Vastata ei osanud 5% küsitletuist. Kõige sageda- mini kasutati töötajate hinnangul sel eesmärgil turvakaameraid, mobiiltelefone³⁷ või raadiosaatjaid ning turvatöötaja teenuseid (kõik 25%).

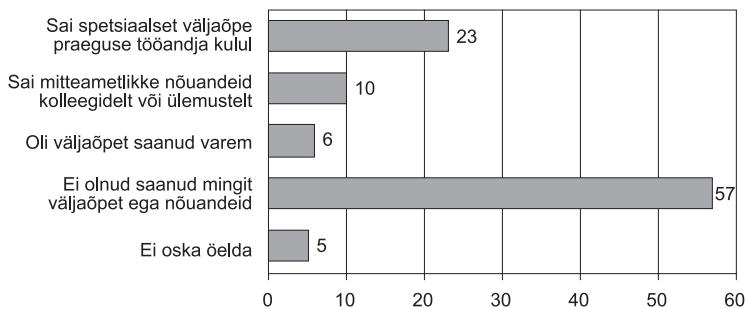
Joonis 23. Töötajate kaitseks võetud meetmed ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, % küsitletuist)

³⁷ Ilmselt mõistsid ettevõtete juhid ja töötajad küsimust erinevalt: juhid mobiiltelefone reeglina kaitsevabendi- tena ei arvestanud, töötajate jaoks andis mobiiltelefon aga täiendava turvatunde. Küsitlusest ei selgunud, mil määral pidasid töötajad siinjuures silmas tööandja poolt antud mobiiltelefoni.

Turvatöötajate või turvakaamerate abi kasutati sagedamini linnades paiknevates suurtes ettevõtetes või asutustes. Maal paiknevate ettevõtete või asutuste töötajad märkisid turvameetmete kasutamist üldiselt vähem kui linnas töötavad inimesed; kasutatavatest meetmetest domineerisid mobiiltelefonid või raadiosaatjad.

Ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluste tulemustes ilmnenud suured erinevused tulenevad peamiselt ilmselt küsimuse erinevast tõlgendamisest: ettevõtete juhid pidasid silmas otseselt töötajate kaitseks mõeldud meetmeid (näiteks asetati esikohale paanikanupp, mille puhul olid ka erinevused töötajate vastustega kõige väiksemad); töötajad võtsid aga arvesse ka neid tööandja poolt esmajoones vara kaitseks mõeldud meetmeid, mis suurendasid nende endi turvatunnet. Lisaks oli valdav osa küsitletud ettevõtete juhtidest seotud väikeste ettevõtetega; põhiosa töötajast aga keskmiste ja suurte ettevõtete või asutustega, kus kasutati rohkem ja mitmekesisemaid turvameetmeid kui väikeetevõtetes. Siiski kasutati töötajate arvates kaitsemeetmeid märgatavalt rohkem kõikides ettevõtete suurusrühmades.

Töötajate küsitluses selgitati ka nende informeeritust ja väljaõpet tööülesannete täitmisel ähvardava või vägivaldselt käituva inimesega toimetulekuks. Enam kui pool küsitletuist (57%) ei olnud niisugust väljaõpet või nõuandeid saanud. Väljaõppe või nõuannete puudumist märkisid esmajoones kuni nelja töötajaga ettevõtete ja asutuste töötajad (75%); samuti sekundaarsektori (68%) ja kaubandussektori (63%) töötajad.

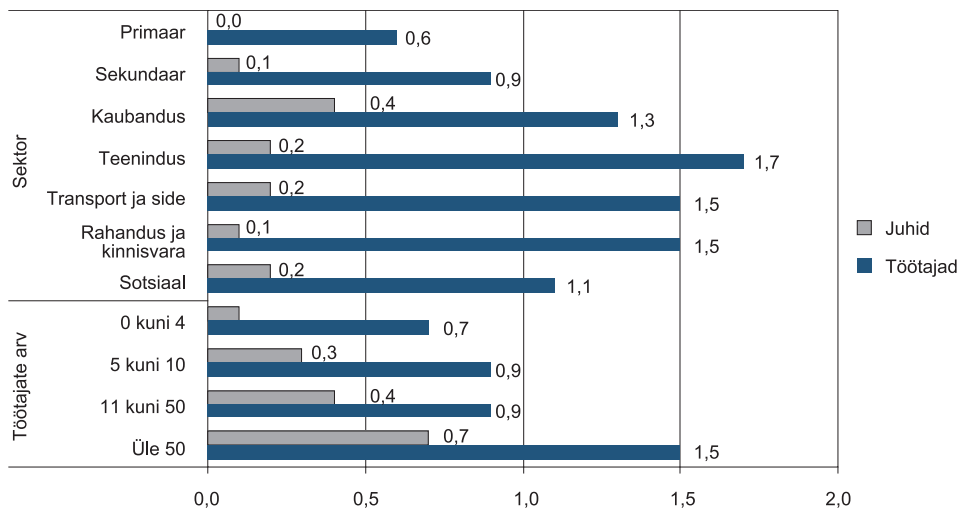

Joonis 24. Tööülesannete täitmisel ohtlikult käituvate inimestega toimetulekuks väljaõpet saanud töötajate osakaal töötajate küsitluse järgi (% küsitletuist)

Spetsiaalset väljaõpet tööandja kulul olid sagedamini saanud sotsiaalsektori, teenindussektori ning rahandus- ja kinnisvarasektori töötajad (34...38%); samuti enam kui 50 töötajaga ettevõtete ja asutuste töötajad (34%). Väljaõpet saanud töötajail oli ka rohkem kokkupuuteid kuritegevusega, kuid mõlemad näitajad seonduvad olulisel määral ettevõtte või asutuse suurusega.

Töötajate kaitse indeks (TKI)

Eespool käsitletud turvameetmete rakendamisesst üldistatuma pildi saamiseks moodustati töötajate kaitse indeks (TKI).³⁸

Joonis 25. Töötajate kaitseks võetud meetmete arv (indeks TKI) ettevõtete tunnuste lõikes ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi

Üheski sektoris ei kasuta valdav enamus tööandjaid oma töötajate kaitseks spetsiaalseid meetmeid. Ettevõtete juhtide andmetel rakendati töötajate kaitseks keskmiselt kõige rohkem meetmeid kaubanduses ning kõige vähem primaarsektoris. Erinevat liiki meetmete kasutamine seondub ettevõtte suurusega, kuid nagu eespool märgitud, ei ulatunud meetmeid kasutatavate ettevõtete osakaal üle 23% ka suurimate ettevõtete rühmas.

Töötajate küsitlusest selgus, et kõige enam eriliigilisi turvameetmeid kasutatakse nende hinnangul teenindussektoris ning suurtes, enam kui 50 töötajaga ettevõtetes või asutustes.

Ettevõtete juhtide ja töötajate vastuste alusel arvatud indeksite keskmisi võrreldes ilmneb, et töötajate arvates kasutatakse kõikides sektorites ja ettevõtete suurusrühmades nende kaitseks meetmeid märksa rohkem kui ettevõtete juhid seda märkisid. Nagu eespool märgitud, on tegu ilmselt erinevustega küsimuse tõlgendamisel ning ka ettevõtete ja asutuste erineva suurusjaotusega kummaski küsitluses. Suhteliselt lähedased olid ettevõtete juhtide ja töötajate arvamused meetmete kasutamise ulatusest kaubanduses (siin oli sageli kasutusel paanikanupp, mille otstarvet tõlgendati sarnaselt nii ettevõtete juhtide kui töötajate poolt).

³⁸ Indeks TKI on null, kui ettevõtte või asutus töötajate arvates turvameetmeid ei kasutanud; iga nimetatud meetme rakendamine andis indeksisse ühe lisapunkti. Kõigi vaadeldud meetmete rakendamisel oli indeks 6.

Kuritegude ohvriks langemine ja meetmed töötajate kaitseks

Ettevõtete juhtide küsitluse järgi oli vähem kuritegude ohvriks langenud ettevõtetes kasutusel ka vähem meetmeid töötajate kaitseks, ning vastupidi – need seosed kajastavad taas suurte ettevõtete sagedasemat ohvrikslangemist ning ühtlasi aktiivsemat kaitsemeetmete kasutamist. Samas leidsid meetmeid mittekasutavad, kuid kuritegude ohvriks langenud ettevõtete juhid, et töötajate kaitseks oleks meetmeid vaja.

Sarnased trendid ilmneseid ka sektorite lõikes: näiteks kaubandussektoris olid töötajate kaitseks meetmeid rakendanud ettevõtted rohkem kuritegude ohvriks langenud (KLI=1,1 ja OSI=2,8) kui niisuguseid meetmeid mittekasutavad ettevõtted (KLI=0,3 ja OSI=0,8).

Tabel 7. Töötajate kaitseks meetmete võtmise ning kuriteoliikide sageduse (KLI) ja ohvrikslangemise sageduse (OSI) indeksi seosed ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (indeksi väärtused)³⁹

	KLI		OSI	
	Juhid	Töötajad	Juhid	Töötajad
Kasutatakse meetmeid	1,1	0,7	2,8	1,8
Ei kasutata, kuid oleks vajadus	1,2	1,5	2,8	5,1
Ei kasutata ning puudub vajadus	0,5	0,4	1,0	0,9

Ka töötajate küsitlus näitas, et oma töökohal kuritegevusega harvemini kokku puutunud töötajate kaitseks oli kasutusel vähem meetmeid – siingi on ilmne seos ettevõtte või asutuse suurusega.

Ilma kaitsemeetmeteta, kuid nende vajalikkust märkinud töötajad olid kuritegudega kokku puutunud märksa rohkem kui niisugused töötajad, kelle tööandja kaitsemeetmeid kasutas. Kaitsemeetmete vajalikkust esile toonud töötajad olid kuritegudega kokku puutunud keskmisest ligi 4 korda sagedamini, ning ligi 2 korda sagedamini kui meetmeid kasutavad või neid vajalikuks pidavad ettevõtete juhid. Seega võib öelda, et nende töötajate soov kaitsemeetmete kasutuselevõtmiseks oli igati põhjendatud.

Turvateenuste kasutamine ettevõtete poolt

Ettevõtete juhtidelt küsiti, kas nad kasutavad mõne eraturvafirma teenuseid või tasutakse turvalisuse tagamise eest oma ettevõtte töötajale (või kasutatakse üheaegselt mõlemat varianti). Turvafirmade teenuseid kasutataval ettevõtete juhtidel paluti seejärel hinnata niisuguste teenuste kasutamise tulemuslikkust.

Eraturvafirma teenuseid kasutas 44% ettevõtetest, 5% tasus turvalisuse tagamise eest oma ettevõtte töötajale; 52% ei kasutanud ei turvafirmat ega oma turvatöötajat.

³⁹ KLI väärtused: 0 – ei puutunud kokku übegi kuriteoga ... 7 – 7 kuriteoliiki; OSI väärtused: 0 – ei olnud kokkupuuteid ... 5 – 5 või enam kokkupuudet).

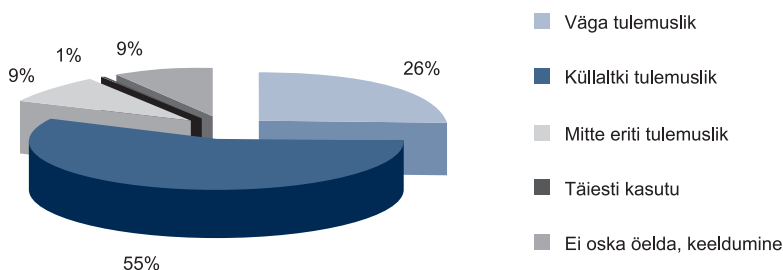
Turvateenuste kasutamine on selgelt seotud ettevõtte töötajate arvu ja käibe suurusega. Niisuguste teenuste kasutamist märgiti kõige sagedamini kaubandussektoris (65%). Oma töötajat kasutavate ettevõtete osakaal oli suurim primaarsektoris (18%).

Kuritegevusega sagedamini kokku puutunud (eelkõige suuremad) ettevõtted kasutasid sagedamini turvafirma teenuseid kui turvateenuseid mittekasutavad ettevõtted. Turvalisuse tagamiseks oma töötajat kasutavad ettevõtted langesid ohvriks kõige sagedamini, kuid nende seas oli suuri primaarsektori ettevõtteid.

Tabel 8. Turvateenuste kasutamise seos kuriteoliikide sageduse (KLI) ja ohvrikslangemise sageduse (OSI) indeksitega ettevõtete juhtide küsitluse järgi (indeksite väärtused)⁴⁰

	KLI	OSI
Jah, eraturvafirma teenuseid	0,7	1,7
Jah, turvalisuse tagamise eest tasutakse oma töötajale	0,8	2,6
Ei turvafirmat ega oma töötajaid ei kasutata	0,4	0,8

Turvafirma teenuseid kasutanud ettevõtete juhtidest 81% pidas seda väga tulemuslikuks või küllaltki tulemuslikuks. Mitte eriti tulemuslikuks või kasutuks pidas turvafirma kasutamist 10% küsitletuist.

Joonis 26. Turvafirma teenuste kasutamise tulemuslikkus, ettevõtete juhtide küsitlus, %.

Meetmed töötajate poolt tööandja huvide kahjustamise ärahoidmiseks

Meetmeid kuritegude toimepanemise või tööandja huvide muu kahjustamise vastu töötajate poolt käsitleti nii ettevõtete juhtide kui ka töötajate küsitluses. Etteantud loetelus paluti märkida kasutatavad kaitsemeetmed. Töötajate puhul peeti silmas ettevõtet või asutust, kus vastaja töötas 2006. aastal põhilise osa ajast.

⁴⁰ Vt eelmine märkus.

Mitme küsimuse puhul võis eeldada ettevõtte juhtkonna ja töötajate suhteliselt sarnaseid vastuseid, kui mingi meetme kasutamine eeldas töötaja kirjalikku nõusolekut (nt töölepingus seatud piirangud). Teiste käsitletud meetmete puhul seda eeldada ei saanud, kuna töötajate ja ettevõtete juhtide informeeritus ettevõttes toimuvast oli oluliselt erinev (nt töötaja taustakontroll). Töötajate küsitlus hõlmas ka ilma töölepinguta töötavaid avaliku sektori töötajaid, kellele on konfidentsiaalse teabe hoidmise kohustus pandud seadusega. Kuna ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluses kasutatud valimid olid erineva struktuuriga, ei saa ka nende tulemusi täpselt võrrelda.

Meetmete kasutamise sageduselt oli nende järjestus ettevõtete juhtide ja töötajate vastustes üldjoontes sarnane, ehkki töötajate arvates kasutati enamikku vaadeldud meetmeid vähem kui juhtide andmetel. Niisugune vahe on tähelepanuväärne seetõttu, et töötajast põhiosa töötas suurtes ettevõtetes, kus kasutati üldjuhul rohkem meetmeid kui väikeettevõtetes, millega oli seotud suurem osa küsitletud ettevõtete juhte.

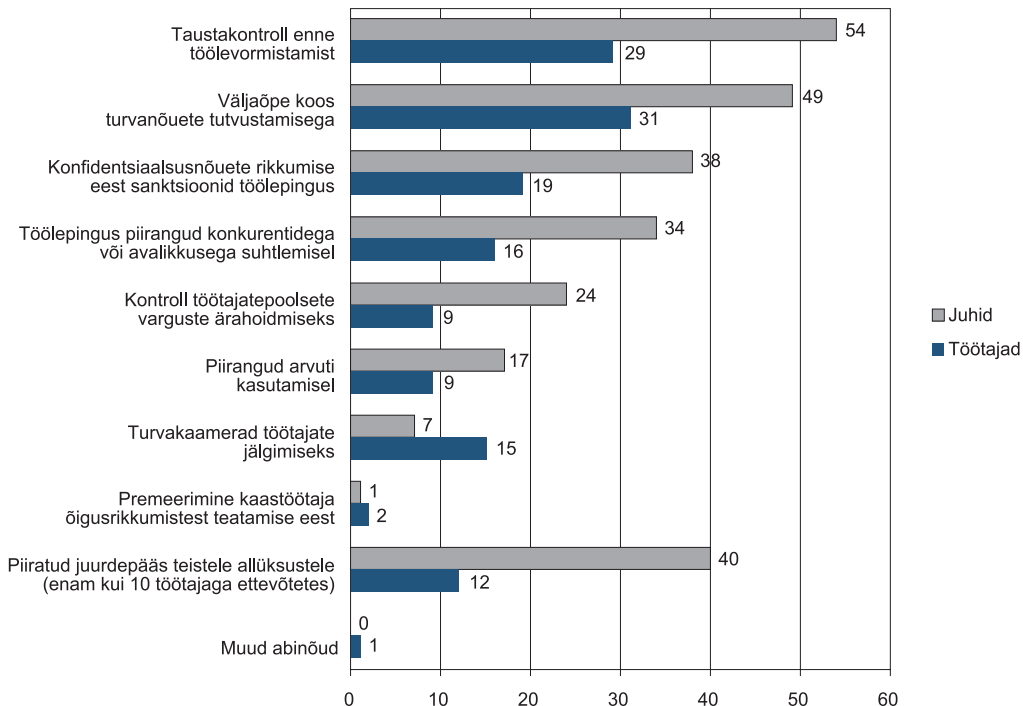
Ettevõtete juhtide andmetel oli levinuim taustakontroll enne töölevormistamist (54%) ning väljaõpe koos turvanõuete tutvustamisega (49%). Kasutamise sageduselt järgnesid töölepinguga sätestatud sanktsioonid konfidentsiaalsusnõuete rikkumise eest (38%) ning piirangud konkurentidega või avalikkusega suhtlemisel (34%).

Turvakaamerate kasutamist töötajate jälgimiseks pidasid töötajad kokkuvõttes küll enam levinuks kui ettevõtete juhid, kuid selle põhjuseks on erinev valimi struktuur juhtide ja töötajate küsitlustes: kõikides sama töötajate arvuga ettevõtete rühmades kasutati neid juhtide hinnangul veidi rohkem kui töötajate hinnangul.

Suuremates ettevõtetes oli olulisel kohal juurdepääsu piiramine ettevõtte teistele allüksustele: ettevõtete juhtide andmetel kasutas niisugust abinõu 40% enam kui kümne töötajaga ettevõtetest.

Enamiku loetletud meetmete kasutamine oli levinum suurtes ning väliskapitali kasutavates ettevõtetes. Ettevõtete juhtide andmetel kasutati neid kõige sagedamini järgmistes sektorites:

- taustakontrolli enne töölevormistamist kaubanduses, transpordi- ja sidesektoris ning sekundaarsektoris;
- väljaõpet koos turvanõuete tutvustamisega primaarsektoris ja sekundaarsektoris;
- töölepingus sanktsioone konfidentsiaalsusnõuete rikkumise eest kaubanduses ja sekundaarsektoris;
- töölepingus piiranguid konkurentidega või avalikkusega suhtlemisel sekundaarsektoris ja kaubanduses;
- töötajate kontrollimist ja ressursikasutuse jälgimist sekundaarsektoris, teenindussektoris ja kaubanduses;
- piiranguid arvuti kasutamisel sotsiaalsektoris;
- turvakaameraid töötajate jälgimiseks teenindussektoris;
- piiratud juurdepääsu teistele ettevõtte allüksustele sotsiaalsektoris ning rahandus- ja kinnisvarasektoris (vaadeldi enam kui kümne töötajaga ettevõtteid).

Joonis 27. Tööandja huvide kahjustamise ärahoidmiseks võetud meetmed ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, % küsitletuist)

Töötajate küsitluse tulemused erinesid meetmete kasutamise oletatava ulatuse osas märgatavalt ettevõtete juhtide vastustest, ning seda ka sama suurusrühma ettevõtetes – seega olid antud küsimuse puhul peamised vastuste sisulised erinevused. Selle peamiseks põhjuseks oli ilmselt juhtide ja töötajate erinev informeeritus, sest olenemata ettevõtete töötajate arvust olid erinevused väga suured. Näiteks kasutas kuni nelja töötajaga ettevõtetest taustakontrolli ettevõtete juhtide andmetel 44% ning töötajate arvates 8% tööandjatest; enam kui 50 töötajaga ettevõtete puhul olid need näitajad 79% ja 37%.

Eriti väärrib tähelepanu töötaja poolt endale võetud kohustuste vähenemine väikeetevõtetes töölepingus sätestatud meetmete puhul, millest töötajad pidid põhimõtteliselt olema informeeritud: näiteks olid kuni nelja töötajaga ettevõtetes konfidentsiaalsusnõuete rikkumise eest töölepingus sanktsioonid ette nähtud 29% ettevõtete juhtide andmetel ning 5% töötajate arvates; enam kui 50 töötajaga ettevõtete puhul olid need näitajad 63% ja 24%.

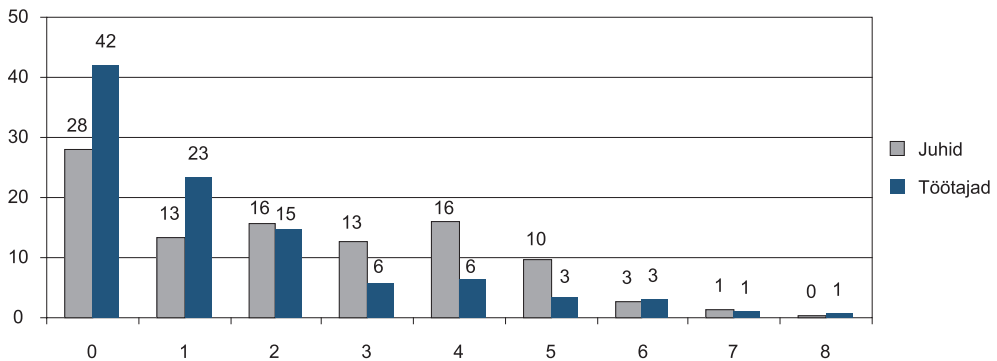
Järgnevalt tuakse mõned näited suurtest erinevustest ettevõtete juhtide ja töötajate vastustes sektorite lõikes (erinevate valimite tõttu on võrdlused vaid suundaandvad, valimite maht ei luba vastuseid analüüsida samaaegselt sektorite ja ettevõtete suurusrühmade lõikes).

- Taustakontrolli tehti kaubandussektoris juhtide hinnangul 3 korda sagedamini kui töötajate arvates.
- Töölepingus olid sätestatud sanktsioonid konfidentsiaalsusnõuete rikkumise eest kaubandussektori juhtide andmetel 4 korda sagedamini kui töötajate arvates.
- Töötajate kontrollimist ja ressursikasutuse jälgimist rakendati juhtide andmetel kaubandussektoris 4 korda ja sekundaarsektoris 3 korda sagedamini kui töötajate arvates.
- Piiranguid arvuti kasutamisel rakendati sotsiaalsektori juhtide andmetel ligi 3 korda sagedamini kui töötajate arvates.
- Turvakaameraid kasutas töötajate jälgimiseks rahandus- ja kinnisvarasektoris juhtide andmetel 2% ettevõtteid, kuid töötajate arvates 23% ettevõtteid.

Tööandja huvide kaitseks meetmete kasutamist kajastav indeks (MTEI)

Töötajate poolt õigusrikkumiste ja tööandja huvide kahjustamise ärahoidmiseks rakendatavate meetmete alusel moodustati indeks (MTEI) eraldi nii ettevõtete juhtide kui ka töötajate hinnangute alusel. Iga kasutatud meede andis indeksisse ühe lisapunkti ja indeks võis olla maksimaalselt 8.

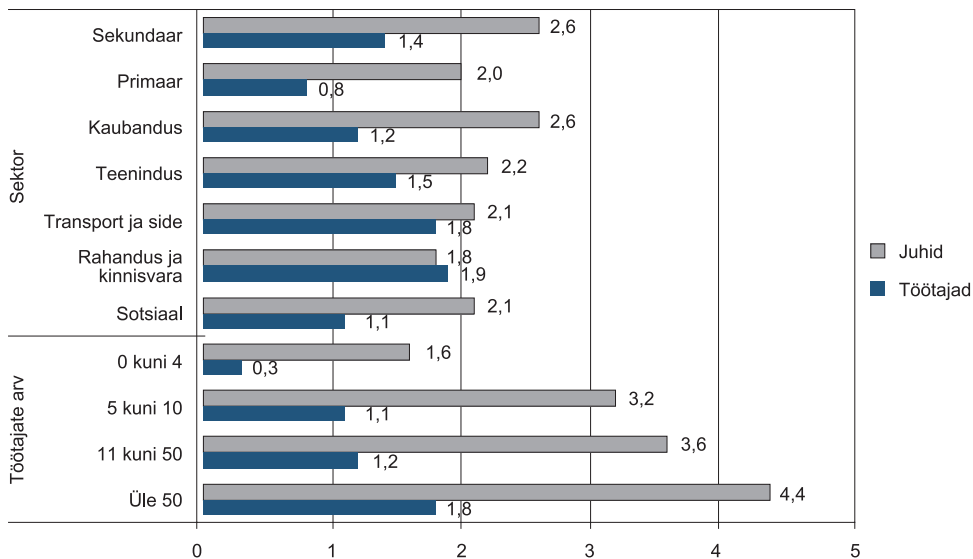
Töötajate poolt õigusrikkumiste ja tööandja huvide kahjustamise vältimiseks rakendatud keskmine meetmete arv oli ettevõtete juhtide andmetel 2,3 ning töötajate arvates 1,3.

Joonis 28. Tööandja huvide kahjustamise ärahoidmiseks võetud meetmete arv (indeks MTEI) ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi (% küsitletuist)

MTEI keskmised väärtused ettevõtete tunnuste lõikes on esitatud joonisel 29. Nii ettevõtete juhtide kui töötajate küsitluse andmetel oli kasutatavate meetmete arv selgelt seotud ettevõtte töötajate arvuga. Ettevõtete juhtide andmetel kasutati kõige rohkem meetmeid sekundaarsektoris ja kaubanduses ning kõige vähem rahandus- ja kinnisvarasektoris. Töötajate hinnangul oli kasutatavate meetmete arv suurim just viimati nimetatud sektoris – võimalik,

et selles sektoris domineerivates väikestes ettevõtetes olid töötajad meetmetest suhteliselt hästi informeeritud.

Joonis 29. Tööandja huvide kahjustamise ärahoidmiseks võetud meetmete arv (indeks MTEI) ettevõtete tunnuste lõikes ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi

Tabel 9 kajastab ettevõtete juhtide vastuste alusel moodustatud MTEI seoseid teiste indeksitega. Ilmneb, et rohkem meetmeid kasutatakse kuritegevusega sagedamini kokku puutunud ettevõtetes ning töötajate või vara kaitseks mõeldud meetmete aktiivsemalt kasutatavates ettevõtetes – kummalgi juhul on tegu esma-joones suuremate ettevõtetega.

Ka töötajate vastustes ilmnevad analoogilised seosed, kusjuures tugevamad on need indeksite MTEI ning TKI ja VRKI vahel – koos meetmetega töötajate ning ettevõtte vara kaitseks rünnete vastu väljastpoolt rakendatakse sageli ka meetmeid tööandja huvide kahjustamise vastu ettevõtte enda töötajate poolt.

Tabel 9. Tööandja huvide kahjustamise ärahoidmiseks võetud meetmete arvu (indeksi MTEI) ning indeksite KLI, OSI, TKI ja VRKI vahelised lineaarsed korrelatsioonikordajad ettevõtete juhtide küsitluse järgi

	KLI	OSI	TKI	VRKI
MTEI (juhid)	0,213*	0,202*	0,314*	0,424*
MTEI (töötajad)	0,186*	0,168*	0,572*	0,419*

* Vea tõenäosus (p) on väiksem kui 0,1%

Eetikakoodeks ja juhised probleemsetes olukordades käitumiseks

Nii ettevõtete juhtidelt kui ka töötajatelt küsiti, kas vastaja töökohal on kehtestatud eetikakoodeks või juhised, millest töötajad peaksid probleemsetes olukordades juhinduma.⁴¹

Eetikakoodeks või käitumisjuhiste olemasolu märkis 26% ettevõtete juhtidest ning 52% töötajaist. Suurema tõenäosusega olid eetikakoodeks või vastavad juhised kehtestatud suuremates ettevõtetes. Uuringutevahelised näitajate erinevused on seotud juba käsitletud erinevustega väikeste/suurte ettevõtete jaotuses ettevõtjate ja töötajate küsitluses, kuid ka sama suurusrühma ettevõtetes märkisid töötajad niisuguste juhiste olemasolu mõnevõrra rohkem. Tuleb ka arvestada, et neljandik küsitletud töötajaist oli rakendatud avalikus sektoris, kus on olemas ühtne avaliku teenistuse eetikakoodeks (lisaks sellele on oma eetikakoodeks reas asutustes ja erialadel).

Ettevõtete juhtide andmetel oli niisugune koodeks või juhised kõige sagedamini olemas transpordi- ja sidesektoris (46%) ning sekundaarsektoris (31%); töötajate hinnangul aga teenindussektoris (72%).

⁴¹ Töötajate puhul peeti silmas ettevõtet või asutust, kus vastaja töötas 2006. aastal põhilise osa ajast.

V ETTEVÖTJATE TURVATUNNE JA HINNANG RISKIDELE

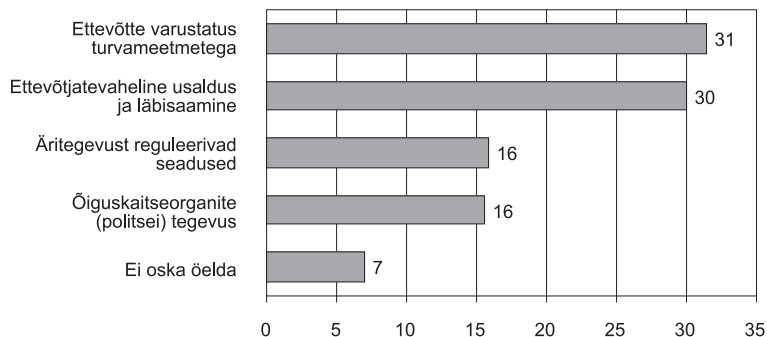
- Murdvargust lähema 12 kuu jooksul pidas tõenäoliseks 18% ettevõtete juhtidest.
- Tööga seonduvat ähvardust või rünnet enda vastu pidas tõenäoliseks 12% töötajast.

Tähtsamad turvatunnet mõjutavad tegurid

Ettevõtete juhtidel paluti etteantud loetelu põhjal järjestada tähtsuse järjekorras ettevõtja turvatunnet mõjutavad tegurid: õiguskaitseorganite (politsei) tegevus, äritegevust reguleerivad seadused, ettevõtjatevaheline usaldus ja läbisaamine ning ettevõtte varustatus turvameetmetega.

Küsitletute arvates mõjutasid turvatunnet kõige enam ettevõtte varustatus turvameetmetega ja ettevõtjatevaheline usaldus ja läbisaamine, mida märkis esimese valikuna kolmandik vastanuist. Õiguskaitseorganite tegevust pidas kõige tähtsamaks 17% juhtidest; samapalju vastanuid asetas esikohale äritegevust reguleerivad seadused.

- Ettevõtte varustatus turvameetmetega pidasid kõige olulisemaks sekundaarsektori, teenindussektori ning rahandus- ja kinnisvarasektori ettevõtete juhid; samuti suurema töötajate arvuga ettevõtete juhid.
- Ettevõtjatevahelist usaldus ja läbisaamine asetati kõige sagedamini esikohale transpordi- ja sidesektoris, sekundaarsektoris ja kaubanduses ning kuni nelja töötajaga ettevõtetes.
- Õiguskaitseorganite tegevust peeti kõige olulisemaks sotsiaalsektoris ning kuni nelja töötajaga ettevõtetes.
- Äritegevust reguleerivaid seadusi märgiti peamise turvatunnet tagava tegurina sagedamini primaarsektoris, kaubanduses ning rahandus- ja kinnisvarasektoris; samuti kuni nelja töötajaga ettevõtetes.

Joonis 30. Ettevõtjate turvatunnet mõjutavad tegurid (ettevõtete juhtide poolt esimesena märgitud vastusevariant, % küsitletuist)

Kuritegevusega rohkem kokku puutunud ettevõtete juhid pidasid turvatunde seisukohalt kõige olulisemaks ettevõtete varustatust turvameetmetega; tähtsuselt järgnes sellele õiguskaitseorganite tegevus. Kõige vähem olid kuritegevusega kokku puutunud need ettevõtete juhid, kelle arvates oli olulisim turvatunde mõjutaja ettevõtjatevaheline usaldus ja läbisaamine. Ettevõtte, mille juhtide arvates oli olulisim ettevõtte varustatus turvameetmetega, kasutasid ka rohkem meetmeid kaitseks kuritegude ning töötajatepoolse petmise eest.

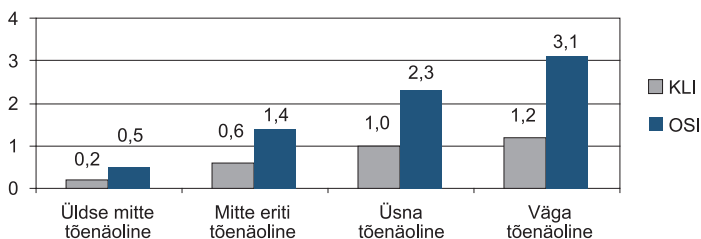
Hinnang kuritegude tõenäosusele

Ettevõtete juhtide küsitluses paluti hinnata murdvarguse tõenäosust oma ettevõttest lähema 12 kuu jooksul. Enamus küsitletuist selles suurt ohtu ei näinud: sissemurdmist ei pidanud tõenäoliseks 72% ettevõtete juhtidest ning väga tõenäoliseks või üsna tõenäoliseks pidas seda kokku 18% küsitletuist.

Tabel 10. Ettevõtete juhtide hinnangud murdvarguse tõenäosusele lähema 12 kuu jooksul (%)

Väga tõenäoline	2
Üsna tõenäoline	16
Mitte eriti tõenäoline	39
Ei ole üldse tõenäoline	33
Ei oska öelda / keeldumine	10

Sektorite lõikes hinnangutes sissemurdmise tõenäosusele suuri erinevusi ei ilmnenu. Sissemurdmist peeti vähem tõenäoliseks töötajate arvult või käibelt väiksemates ettevõtetes. Erinevat liiki kuritegudega tihedamini kokku puutunud või sagedamini kuritegude ohvriks langenud (reeglina suuremad) ettevõtteid pidasid sissemurdmist järgneva 12 kuu jooksul rohkem tõenäoliseks. Joonis 31 kajastab kuriteoliikide indeksi (KLI) ja ohvrikslangemise sageduse indeksi (OSI) väärtusi sissemurdmise tõenäosusele antud hinnangute lõikes. Ettevõtte kindlustatuse ning sissemurdmise tõenäosust puudutavate hinnangute vahel olulisi seoseid ei ilmnenu.

Joonis 31. Kuriteoliikide indeksi (KLI) ja ohvrikslangemise sageduse indeksi (OSI) keskmised väärtused sissemurdmise tõenäosusele antud hinnangute lõikes ettevõtete juhtide küsitluse andmetel

Töötajate küsitluses paluti vastajail hinnata tööülesannete täitmisega seonduva ähvarduse või ründe tõenäosust sellel töökohal, kus vastaja küsitluse hetkel töötas (võimalikule ründele ajapiiri ei seatud). Arvesse võeti ka erinevad telefoni teel, meilitsi või kirjalikult tehtud ähvardused.

54% astanuist leidis, et ähvardamine või rünne nende praegusel töökohal pole üldse tõenäoline; väga tõenäoliseks või üsna tõenäoliseks pidas seda kokku 12% töötajast.

Tabel 11. Töötajate hinnangud tööülesannete täitmisega seonduva ähvarduse või ründe tõenäosusele (%)

Väga tõenäoline	4
Üsna tõenäoline	8
Mitte eriti tõenäoline	31
Ei ole üldse tõenäoline	54
Ei oska öelda	3

Hinnang riigi suutlikkusele kaitsta ettevõtteid kuritegevuse eest

Ettevõtete juhtidel paluti hinnata riigi suutlikkust kaitsta ettevõtteid kuritegevuse eest.

Küsitletud ettevõtete juhtidest leidis 4%, et ettevõtja võib alati loota riigi kaitsele kuritegevuse eest, 33% arvates saab sellele loota enamasti, 37% arvates harva ning 18% arvates mitte kunagi. Oma arvamust ei osanud öelda 8% küsitletuist.

Hinnangud olid kõige optimistlikumad enam kui 50 töötajaga ettevõtetes, kus 48% ettevõtete juhtide hinnangul suudab riik neid enamasti ning 4% hinnangul alati kaitsta. Kõige skeptilisemad olid väikeste, kuni nelja töötajaga ettevõtete juhid. Sektorite lõikes anti kõrgemad hinnangud primaarsektori ja kaubandussektori ettevõtete juhtide poolt, kõige pessimistlikumad olid hinnangud sotsiaalsektoris.

Hinnangud olid negatiivsemad nende ettevõtete juhtide seas, kes olid kuritegevusega rohkem kokku puutunud.

KOKKUVÕTE

Vähemalt ühe kuriteo⁴² ohvriks langes 2006. aastal 36% Eesti ettevõtetest.

1. Mitme kuriteo ohvriks langes 24% ning viie või enama kuriteo ohvriks 10% ettevõtetest.
2. Kõige sagedamini langesid ettevõtted kliendi või partneri poolt toime pandud varguse või pettuse ohvriks (20% ettevõtetest); neist enamus kordvalt.⁴³ Sageduselt järgnesid vargus kõrvaliste isikute poolt (15%), ettevõtte vara tahtlik kahjustamine (7%), vargus ettevõtte sõidukist (6%) ja vargus ettevõtte töötaja poolt (4%).
3. Kuriteo ohvriks langemise tõenäosus oli seda suurem, mida suurem oli ettevõtte: kuni nelja töötajaga ettevõtete vastu pandi toime keskmiselt 0,7 kuritegu, enam kui 50 töötajaga ettevõtete vastu keskmiselt 3,4 kuritegu.
4. Kuritegude ohvriks langesid kõige sagedamini sekundaarsektori ja primaarsektori ettevõtted, kuid neis sektorites olid ettevõtted keskmisest suuremad. Suhteliselt vähe oli kannatanuid rahandus- ja kinnisvarasektoris (kus väikettevõtete osakaal oli suurim) ning sotsiaalsektoris.⁴⁴
5. Viimase kuriteoga tekitatud materiaalse kahju mediaankeskmine oli 10 000 krooni, ehk pooltel kahju kandnud ettevõtetel jäi kahju alla selle ning pooltel ettevõtetel ületas seda. Aasta jooksul kuritegevusega tekitatud materiaalselt kahju hinnati suurimaks kaubandussektoris ning transpordi- ja sidesektoris.
6. Kuritegudega tekitatud moraalse kahjuna märgiti kõige sagedamini ettevõtte töömoraali langust. Moraalselt kahju pidasid suhteliselt suureks primaarsektori ning transpordi- ja sidesektori ettevõtete juhid.
7. Konkurendi laimu ohvriks langes 2006. aastal 8% ettevõtetest; valdavalt oli tegu suurte ettevõtetega. Laimuga oli kõige enam kokkupuuteid primaarsektori ning transpordi- ja sidesektori ettevõtetel. Võltsimise või piraatluse ohvriks langes 1% ettevõtetest. Ärisaladus sattus konkurentide valdusse 0,6% ettevõtetest.
8. Kokkuleppeid turu jagamiseks pidas oma ettevõtte tegevusalal väga levinuks või üsna levinuks 9%. Kõige sagedamini märkisid seda transpordi- ja sidesektori ettevõtete juhid.
9. Küberkuritegevust pidas oma ettevõtte tegevusalal väga levinuks või üsna levinuks 7% ettevõtete juhtidest. Kõige sagedamini märkisid seda rahandus- ja kinnisvarasektori ning transpordi- ja sidesektori ettevõtete juhid.
10. Dokumentide menetlemise eest hüvesid saavaid ametnikke teadis isiklikult 6%, ilma tegevusloata samal alal tegutsevaid ettevõtteid 5% ning konkurentide poolt 2006. aastal ametnikega kokkuleppimist riigihanke või lepingu saamiseks 3% ettevõtete juhtidest.

⁴² Väljendit "kuritegu" kasutatakse lihtsuse huvides, kuigi alati ei tarvitse olla kuriteo juriidilistele tunnustele vastava teoga – vt selgitus lk 7 (ptk "Eesmärk ja küsimused"). Kuritegudena ei vaadelda tööalastes suhetes ilmnenuid rikkumisi.

⁴³ Nt vargus kauphuseküllastaja poolt, arve mittetasumine, kauba tarnimata jätmine, valearve.

⁴⁴ Küsitlusega hõlmatud ettevõtete arv primaarsektoris oli 27 ja sotsiaalsektoris 29.

Enamikust kuritegudest politseile ei teatatud.

11. Politseile teatati viimasest ettevõtet või tema töötajaid puudutanud kuriteost 40% juhtudel. Sagedamini teatati tundmatute isikute poolt toime pandud kuritegudest ja harvemini ettevõttega seotud isikute (kliendid, partnerid, töötajad) poolt toime pandud kuritegudest.
12. Kõige sagedamini teatati sõidukitega seotud kuritegudest, ettevõtte vara kahjustamisest ning vargusest kõrvaliste isikute poolt (kõik üle 60%). Kõige harvemini teatati politseile kliendi või partneri poolt toime pandud vargusest või pettusest (8%).
13. Kõikide kuriteoliikide puhul teatati politseile esmajoones sellistest kuritegudest, millega kaasnes suurem kahju.
14. Suured ettevõtted teatasid kuritegudest politseile suurema tõenäosusega kui väikeettevõtted.
15. Viimasest kuriteost politseile teatamata jätmist põhjendati kõige sagedamini arvamusega, et politsei ei oleks kuriteo lahendamisel midagi teha suutnud (40%). Põhjusena märgiti sageli ka asjaolu, et juhtum suudeti ise lahendada (21%). "Muu põhjuse" märkis 22%, kellest enamus ei pidanud juhtumit politsei pädevusse kuuluvaks.

Töötajaist 33% puutus 2006. aastal oma töökohal kokku vähemalt ühe kuriteoga.

16. Mitme kuriteoga puutus oma töökohal 2006. aastal kokku 24% töötajaist ning vähemalt viie kuriteoga 13% töötajaist.
17. Kõige sagedamini puutusid töötajad kokku kõrvalise isiku poolt ettevõtetest toime pandud vargusega (15%), neist enamus korduvalt. Sageduselt järgnesid kliendi või partneri poolt toime pandud vargus või pettus (12%), ettevõtte vara tahtlik kahjustamine (8%), vargus ettevõtte töötaja poolt, ettevõtte töötaja ründamine või ähvardamine ja vargus ettevõtte sõidukist (kõik 7%).
18. Teistest enam puutusid oma töökohal kuritegevusega kokku rahandus- ja kinnisvarasektori, kaubandussektori ning transpordi- ja sidesektori töötajad; teistest vähem aga primaarsektori ja sekundaarsektori töötajad.⁴⁵
19. Verbaalse ähvardamisega puutus 2006. aastal oma töökohal kokku 8% töötajaist; neist neljandik (2% töötajaist) oli kogunud ähvardamist vägivalla või relva kasutamisega. Reaalseid kallaletunge küsitletud töötajate vastu nende töö ajal toime ei pandud.
20. Töötajate kokkupuutumisel kuritegevusega ei ilmnunud olulist seost ettevõtte suurusega, kuid kõige vähem oli niisuguseid kokkupuuteid väikestes, kuni nelja töötajaga ettevõtetes.

⁴⁵ Küsitletud töötajate arv primaarsektoris oli 24 ning rahandus- ja kinnisvarasektoris 26.

Tööandja poolt koges 2006. aastal enda suhtes tööalaste seaduste rikkumist 9% töötajaist ning muul viisil ebaõiglast kohtlemist 21% töötajaist.

21. Levinuim seaduserikkumine töötajate arvates oli palga ebaõige arvestamine (5%).
22. Tööandja poolt ebaõiglase kohtlemisena märgiti kõige sagedamini töölepingus või ametijuhendis mitte ette nähtud ülesannete andmist (9%), töötaja soovide või ettepanekute ignoreerimist (7%) ning alla tegelike oskuste taset olevate tööülesannete andmist (5%).
23. 10% töötajaist märkis, et tema tööandja eiras tööohutusnõudeid. Teistest sagedamini märkisid seda sekundaarsektori ning 11–50 töötajaga ettevõtete töötajad.
24. Erinevate tööalaste nõuete rikkumist tööandja poolt märkisid mitte-eestlased märksa sagedamini kui eestlased. See võib viidata valdavalt venekeelse töötajaskonnaga ettevõtetes nõrgemale tähelepanule töötingimusi puudutavate nõuete täitmisel, kuigi antud küsitluse alusel seda kindlalt väita ei saa.

Tehnilisi kaitsevahendeid kasutas valdav enamus ettevõtetest ning vähemalt ühe riski vastu olid end kindlustanud pooled ettevõtted.

25. Ettevõtte vara kaitsmiseks varguste ja röövimiste eest kasutati kõige sagedamini valvesignalisatsiooni (68% ettevõtetest), mida peeti ka kõige tõhusamaks abinõuks niisuguste kuritegude vastu. Sageduselt järgnes turvauste ja -lukkude kasutamine (60%).
26. Eraturvafirma teenuseid kasutas 44% ettevõtetest. Turvateenuseid kasutati kõige sagedamini kaubanduses ning suurte ettevõtete poolt.
27. Töötajate kaitsmiseks füüsilise vägivalda või sellega ähvardamise eest kasutas eraldi meetmeid 12% ettevõtetest. Kõige sagedamini oli töötajate kaitseks paigaldatud paanikanupp.
28. Kindlustusliikidest oli levinuim kindlustamine tulekahju vastu (40%). Murdvarguse vastu oli kindlustatud 33% ja muu kuriteoga tekitatud kahju vastu 26% ettevõtetest. Vara kindlustamata jätmist põhjendati kõige sagedamini asjaoluga, et ettevõttes pole midagi kindlustamisväärset.
29. Kuritegude ärahoidmiseks teeb teiste ettevõtetega koostööd oma tegevusvaldkonnas 36% ja oma piirkonnas 29% ettevõtetest.
30. Levinumateks tööandja huvide kahjustamist ennetavateks meetmeteks olid töötajate taustakontroll enne töölevormistamist (54%) ja väljaõpe koos turvanõuete tutvustamisega (49%). Enam kui kolmandik ettevõtetest kasutas sanktsioone või piiranguid töölepingus.
31. Ärisaladus oli kirjalikult defineeritud 36% ettevõtetes ning seda käsitles töölepingus 47% ettevõtetest.
32. Eetikakoodeksi või käitumisjuhised probleemsetes olukordades käitumiseks oli kehtestanud neljandik ettevõtetest.
33. Erinevaid kaitsemeetmeid kasutasid sagedamini suured ettevõtted.

Ettevõtete juhid ja töötajad näevad erinevalt esmajoones töötajate kaitsmist ja kontrollimist puudutavaid küsimusi, samuti kuritegudest teatamist.⁴⁶

34. Ettevõtete juhtide andmetel kasutati töötajate taustakontrolli ning töölepingus sanktsioone reeglite rikkumise eest märksa sagedamini kui seda arvasid töötajad; seda kõikides ettevõtete suurusrühmades. Selle peamiseks põhjuseks võib pidada juhtide ja töötajate erinevat informeeritust, kusjuures eraldi väärrib tähelepanu töötajate poolt endale töölepinguga võetud kohustuste vähene tundmine.
35. Töötajate arvates rakendati nende kaitseks füüsilise vägivalla eest märksa rohkem meetmeid kui ettevõtete juhtide andmetel, kuna ilmselt võtsid töötajad arvesse ka üldise suunitlusega meetmeid (nt turvakaamerad, turvateenuste kasutamine). Erinevused ilmnisid kõikides ettevõtete suurusrühmades.
36. Töötajate arvates teatati kuritegudest juhtkonnale või politseile märgatavalt sagedamini kui ettevõtete juhtide andmetel teatati politseile. Suurim oli vahe kliendi või partneri poolt toime pandud varguste ja pettuste puhul: ehkki töötajad teatasid valdavast osast juhtumitest juhtkonnale, informeeris juhtkond politseid harva; selle kuriteoliigi puhul olid erinevused töötajate ja ettevõtete juhtide vastustes kõikides ettevõtete suurusrühmades kordades suuremad kui teiste kuriteoliikide puhul.

Ettevõtete juhid ja töötajad vastasid suhteliselt sarnaselt varavastaseid kuritegusid ja ettevõtte vara kaitsmist puudutavatele küsimustele.⁴⁷

37. Ettevõtete juhtide ja töötajate vastustes oli kuriteoliikide järjestus üldjoontes sarnane ning ka erinevat liiki juhtumitega kokkupuutunute osakaal oli mitmel juhul lähedane, seda esmajoones varavastaste kuritegude puhul (arvestades erinevaid valimeid, olid teatavad erinevused paratamatud).
38. Ettevõtte vara kaitseks mõeldud meetmete kasutamist puudutavates küsimuste puhul olid ettevõtete juhtide ja töötajate vastused lähedased kõikides ettevõtete suurusrühmades.
39. Tööandja poolt oma huvide kaitseks rakendatud meetmete kasutamise sageduselt oli nende järjestus ettevõtete juhtide ja töötajate vastustes üldjoontes sarnane, ehkki töötajate arvates kasutati üksikuid meetmeid märksa vähem kui ettevõtete juhtide andmetel.
40. Eetikakoodeksi või probleemseid olukordi puudutavate käitumisjuhiste olemasolu kohta töötajate ja ettevõtete juhtide poolt antud vastuste suurusjärgud olid suhteliselt sarnased kõikides ettevõtete suurusrühmades.

⁴⁶ Ettevõtete juhtide ja töötajate vastuste erinevused on suurel määral seotud erinevate valimitega, mistõttu paljude küsimuste puhul ei saa usaldusväärseid võrdlusi teha; seda näiteks juhtudel, kui vastuste arv on liiga väike nende analüüsiks ettevõtete suurusrühmade lõikes (vt peatükis "Metoodika").

⁴⁷ Vt eelmist märkust.

KOKKUVÕTE SEKTORITE KAUPA

Primaarsektor (põllumajandus, jahindus, kalandus ja metsamajandus)

41. Primaarsektori ettevõtted olid suhteliselt suured ja olid kõige enam ohustatud ettevõtte territooriumilt toime pandud varguste suhtes (32% ettevõtteid langes aasta jooksul ohvriks); samuti peeti sissemurdmist järgmise 12 kuu jooksul kõige enam tõenäoliseks. Primaarsektoris oli suurim ka laimu ohvriks langenud ettevõtete osakaal (29%).
42. Primaarsektoris oli murdvarguse vastu kindlustatud ettevõtete osakaal kõrge (39%). Kõige ulatuslikumalt kasutati tehnilisi kaitsevahendeid (välisvalgustus, kõrge aed, trellid, turvakaamerad – kuni 50%) ning oma töötajate valvet (25%); samuti oli kuritegude tõkestamiseks levinuim koostöö teiste ettevõtetega nii oma tegevusvaldkonnas kui ka oma piirkonnas (kuni 54%). Primaarsektori ettevõtete juhid olid esikohal hinnangutelt mõnede ebaseaduslike teguviiside leviku ulatusele oma ettevõtte tegevusalal: 22% pidas levinuks kuriteo järgset omakohut ja 14% ümbrikupalkade maksmist.
43. Primaarsektori ettevõtetes hinnati füüsilise kallaletungi riski madalaks: töötajate kaitseks niisuguste rünnete eest polnud meetmeid võetud üheski küsitletud ettevõttes.
44. Sektorite lõikes pöörati primaarsektoris kõige vähem tähelepanu ärisaladuse kaitsmisele (kirjalikult polnud seda defineerinud ning samal ajal ei käsitlenud ärisaladuse kaitset ka töölepingus 67% ettevõtetest); samuti kasutati töötajate suhtes kõige vähem piiranguid konkurentidega või avalikkusega suhtlemisel (16%) ning kõige väiksem oli eetikakoodeksit omavate ettevõtete osakaal (13%).
45. Töötajad olid primaarsektoris oma töökohal kogenud vägivallega ähvardamist kõige harvemini; samuti oli nende arvates rakendatud kõige vähem kaitsemeetmeid füüsiliste rünnete vastu.

Sekundaarsektor (ehitus, töötlev tööstus, mäetööstus, gaasi- ja veevarustus jms)

46. Sekundaarsektori ettevõtete seas oli suurim enam kui 50 töötajaga ettevõtete osakaal ning nende suhtes pandi 2006. aastal toime keskmiselt kõige enam kuritegusid (1,6 kuritegu ettevõtte kohta). Primaarsektori järel olid nad kõige enam ohustatud territooriumilt toime pandud varguste suhtes (ohvriks langes 25%); varastati toorainet, materjale, tööriistu ja seadmeid.
47. Keskmisest kõrgem oli viimase kuriteoga tekitatud kahju (mediaan 15 000 kr).
48. Suurim oli tulekahju (52%) ja loodusõnnetuse (47%) vastu kindlustatud ettevõtete osakaal ning suhteliselt kõrge oli ka vastutuskindlustust kasutavate ettevõtete osakaal (21%). Tehnilisi kaitsevahendite kasutamise ulatusel (kuni 48%) oldi lähedal primaarsektorile; vara kaitseks võetud meetmete arv keskmiselt ettevõtte kohta oli aga suurim.
49. Palju tähelepanu pöörati meetmetele, millega ära hoida töötajate poolt ettevõtte huvide kahjustamist (meetmete arv keskmiselt ettevõtte kohta oli suurim): 59% ettevõtetest kasutas töötajate taustakontrolli ning andis tööta-

jatele spetsiaalset väljaõpet koos turvanõuete tutvustamisega (sektoritest esikohal), 44% oli sätestanud sanktsioonid konfidentsiaalsusnõuete rikkumise eest töölepingus, 41% piiras suhtlemist konkurentide ja avalikkuega, 32% kontrollis varguste ärahoidmise eesmärgil töötajaid ning jälgis ressursikasutust ja laovaruid (sektoritest esikohal).

50. Kuritegude tõkestamiseks tehti keskmisest enam koostööd teiste ettevõtete oma piirkonnas (42%). Turvameetmeid peeti ettevõtte turvatunde tagamisel sekundaarsektoris kõige tähtsamaks (39% aetas need esikohale). Sekundaarsektori ettevõtete juhid olid esikohal ka hinnangutelt turuluure leviku ulatusele oma ettevõtte tegevusalal (35% pidas seda levinuks); samuti parteide varjatud toetamisele (4% pidas seda levinuks). Tegevusloata tegutses vaid ettevõtteid teadis isiklikult 9% juhtidest (esikohal koos transpordi- ja sidesektoriga).
51. Töötajate vastuste järgi rikuti sekundaarsektori ettevõtetes tööandja poolt tööalaseid nõudeid kõige sagedamini: tööohutusnõudeid eiras 17% ja tuleohutusnõudeid 8% tööandjatest; ümbrikupalka maksis 11% tööandjatest. Samas märgiti teiste sektoritega võrreldes oluliselt sagedamini mõne kaastöötaja viibimist tööülesannete täitmisel alkoholi juures: 25% märkis niisuguse juhtumini esinemist vähemalt kord kuus ning 5% hinnangul esines seda mitu korda nädalas.

Kaubandussektor (hulgi- ja jackaubandus)

52. Kaubandussektori ettevõtetest varastati kõige sagedamini kaupu ja valmistooteid. Klientide või partnerite poolt toime pandud varguste ja pettuste puhul esines suur korduvus üksikute (suurte) ettevõtete puhul. Kaubandusettevõtted teatasid seda liiki kuritegudest politseile teiste sektoritega võrreldes kõige sagedamini (22% juhtumitest).
53. Viimase (mistahes liiki) kuriteoga tekitatud kahju jäi sektorite keskmisest enamasti madalamaks (mediaan 9247 kr), kuid samas esines üksikuid suure kahjuga juhtumeid.
54. Sektorite lõikes suurim oli murdvarguse vastu kindlustatud ettevõtete osakaal (40%); samuti valvesignalsatsiooni (80%), turvauksi ja -lukke (66%) ning turvafirma teenuseid (65%) kasutavate ettevõtete osakaal. Kaubanduses kasutati kõige sagedamini meetmeid töötajate kaitseks vägivalda eest (27% ettevõtetest); kasutatavaim oli paanikanapp.
55. Ärisaladust kaitsti teiste sektoritega võrreldes kõige ulatuslikumalt: 40% ettevõtetest oli selle kirjalikult defineerinud ning ühtlasi käsitles seda töölepingus. Levinuim oli ka töötajate taustakontroll (62%) ning töölepingus konfidentsiaalsusnõuete rikkumise eest sanktsioonide kasutamine (45%). Keskmisest enam rakendati töötajate kontrolli ning ressursikasutuse ja laovarude jälgimist (29%).
56. Kuritegude tõkestamiseks oli suhteliselt levinud koostöö teiste ettevõtete oma tegevusvaldkonnas (45%). Turvatunnet mõjutavatest teguritest peeti tähtsaimaks ettevõtjatevahelist usaldust ja läbisaamist, mille aetas esikohale 36% küsitletuist.

57. Töötajate küsitluse andmetel langesid kaubandustöötajad kõige sagedamini isiklike esemete varguse ohvriks (2006. aastal 15%).

Teenindussektor (hotellide ja restoranide pidamine, puhastustööd, sõidukite ja kodumasinatate parandus, muu teenindus)

58. Teenindussektori ettevõtted puutusid 2006. aastal suhteliselt sageli kokku klientide või partnerite poolt toime pandud varguste ja pettustega (21%).

59. Viimase (mistahes liiki) kuriteoga tekitatud keskmine kahju oli sektoritest kõige väiksem (mediaan 4000 kr).

60. Turvafirma mehitatud valvet kohapeal kasutati kõige sagedamini (24%); samas oli suurim kindlustamata ettevõtete osakaal (58%). Töötajate taustakontrolli tegi 44% ettevõtetest, mis oli sektorite lõikes madalaim näitaja, kuid keskmisest enam rakendati töötajate kontrolli ning ressursikasutuse ja laovarude jälgimist (31%). Turvatunnet mõjutavatest teguritest peeti tähtsaimaks turvameetmeid (35% küsitletud juhtidest).

61. Töötajate küsitluse järgi oli suhteliselt kõrge vägivallaohvriks langenud töötajate osakaal: 2006. aastal oli seda kogunud 13% vastanuist. Samas kasutati töötajate arvates nende kaitseks kõige enam meetmeid.

Transpordi- ja sidesektor (transport ja side, laomajandus)

62. Transpordi- ja sidesektori ettevõtted olid esikohal sõidukeid puudutanud kuritegude osakaalult: 2006. aastal langes 21% ettevõtetest sõidukist toime pandud varguse või sõiduki rüüstamise ohvriks; neist pooled korduvalt. Suur oli ka laimu ohvriks langenud ettevõtete osakaal (16%).

63. Töötajate taustakontrolli tegi 61% ettevõtetest (2. kohal kaubanduse järel); eetikakoodeks oli olemas 46% ettevõtetes (esikoht).

64. Turvatunnet mõjutavatest teguritest peeti tähtsaimaks ettevõtjatevahelist usaldust ja läbisaamist (36%; esikoht).

65. Transpordi- ja sidesektori ettevõtete juhid olid esikohal hinnangutelt mõnede ebaseaduslike teguviiside leviku ulatusele oma ettevõtte tegevusalal: 23% pidas levinuks kokkuleppeid turu jagamiseks ning 16% teadis isiklikult juhtumeid 2006. aastast, kus mõni konkurent oli ametnikega kokku leppinud endale riigihanke või muu riikliku lepingu saamiseks; 9% teadis isiklikult tegevusloata tegutsevaid ettevõtteid. Küberkuritegevust pidas oma tegevusalal levinuks 14% (esikoht).

66. Ka töötajate küsitluse järgi oli selles sektoris kõige enam ettevõtte sõidukist toime pandud vargusi, kusjuures valdav osa neid juhtumeid märkinud töötajast oli 2006. aastal niisuguste juhtumitega kokku puutunud viis või enam korda.

Rahandus- ja kinnisvarasektor (rahandus ja kinnisvara, üürimis- ja äriteenused, konsultatsioonid)

67. Rahandus- ja kinnisvarasektoris domineerisid väikeettevõtted: 85% ettevõtetest oli kuni nelja töötajaga ning 94% ettevõtetest kuni kümne töötajaga.

68. See sektor oli esikohal klientide või partnerite poolt toime pandud varguste ja pettuste osakaalult: 2006. aastal kannatas niisuguste kuritegude läbi 22% ettevõtetest; samas oli siin kõige vähem võõraste poolt toime pandud vargusi, mille ohvriks langes vaid 6% ettevõtetest.
69. Suurim oli viimase kuriteoga tekitatud keskmine kahju (mediaan 20 000 kr) ning suurim oli ka ühe juhtumiga tekitatud kahju (5 miljonit krooni, kuni nelja töötajaga väikeettevõttes).
70. Väikeettevõtete suurest ülekaalust tingitult oli selles sektoris kõige vähem ettevõtteid, kes kasutasid meetmeid töötajate poolt ettevõtte huvide kahjustamise ärahoidmiseks: näiteks kasutas töötajate kontrolli ning ressursikasutuse ja laovarude jälgimist vaid 10% ettevõtetest.
71. Turvatunnet mõjutavatest teguritest peeti tähtsaimaks turvameetmeid (35%, keskmisest kõrgem). Küberkuritegevust peeti oma tegevusalal suhteliselt levinuks (13%). Dokumentide kiirema menetlemise eest firmadelt hüvesid saavaid ametnikke teadis isiklikult 9% küsitletuist, millega oldi sektorite lõikes esikohal.
72. Töötajate küsitluses oli rahandus- ja kinnisvarasektor klientide või partnerite poolt toime pandud varguste ja pettuste osakaalult samuti esikohal: niisuguste juhtumitega puutus 2006. aastal kokku 30% töötajaist. Samas polnud üheltki selle sektori töötajalt varastatud isiklikke esemeid.

Sotsiaalsektor⁴⁸

73. Sotsiaalsektori ettevõtted olid kuritegude ohviks langenud kõige harvemini ning selles sektoris peeti ka sissemurdmist järgmise 12 kuu jooksul kõige vähem tõenäoliseks. Esikohal oldi piirangute rakendamisel konkurentide ja avalikkusega suhtlemisel (45%).
74. Kuritegude tõkestamisel oli kõrge oma piirkonnas koostööd tegevate ettevõtete osakaal (42%), kuid samas tegi kõige vähem ettevõtteid koostööd oma tegevusvaldkonnas (25%). Turvatunde seisukohalt peeti tähtsaimaks politseid (32%, kõrgeim näitaja).
75. Töötajate vastuste kohaselt oli sotsiaalsektoris suurim vägivallaähvardusega kokku puutunud töötajate osakaal (14%)⁴⁹; samas oli kõige rohkem töötajaid (38%) saanud tööandjalt väljaõpet vägivaldsete inimestega toimetulekuks.
76. Töötajate arvates üritas tööandja kõige sagedamini jälgida meilivahetust või telefonikõnesid ilma eelnevalt informeerimata (niisuguseid juhtumeid oli 2006. aastal kogunud 12% vastanuist).
77. Sotsiaalsektori töötajad olid kõige vähem kokku puutunud kõrvalise või tundmatu isiku poolt toime pandud vargusega (10%) ning mõne kaastöötaja viibimisega tööülesannete täitmisel alkoholi juures (niisuguse juhtumi esinemist vähemalt kord kuus märkis 4% vastanuist).

⁴⁸ Ettevõtete juhtide küsitluses: haridus, tervishoid ja sotsiaalhooldus, vaba aja ning kultuuri- ja sporditegevus; töötajate küsitluses lisaks ka avalik haldus ja riigikaitse.

⁴⁹ Sektor hõlmab teiste seas politseinikke, vangivalvureid ja turvatöötajaid, kelle suhtes pandi niisuguseid ründeid toime kõige sagedamini.

Võrdlus välisriikidega⁵⁰

78. Eesti ettevõtete vastu suunatud kuritegevuse tase ei ole uuringu andmetel kõrgem arenenud lääneriikides ning mõnedes Ida-Euroopa riikides saadud tulemustest.

79. Suurbritannias 2002. aastal korraldatud uuring näitas, et küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul oli mõne kuriteo ohvriks langenud 74% jaekaubandusettevõtetest ja 53% tööstusettevõtetest; sealjuures vähemalt 50 töötajaga ettevõtetest vastavalt 92% ja 80%.⁵¹

Jaekaubandusettevõtetest langes mõne varavastase kuriteo (kõik liigid) ohvriks 70%, kliendi poolt toime pandud varguse ohvriks 43%, murdvarguse ohvriks 25%, vandalismi ohvriks 23%, vägivallega seotud kuriteo ohvriks 23%, pettuse ohvriks (arvestamata pettusi oma töötajate poolt) 18%, oma töötaja poolt toime pandud varguse ohvriks 10%.

Tööstusettevõtetest langes varavastase kuriteo (kõik liigid) ohvriks 48%, murdvarguse ohvriks 22%, vandalismi ohvriks 16%, vägivallega seotud kuriteo ohvriks 7%, kliendi poolt toime pandud varguse ohvriks 43%, pettuse ohvriks (arvestamata pettusi oma töötajate poolt) 8%, oma töötaja poolt toime pandud varguse ohvriks 5%.

80. Üheksas Ida-Euroopa riigi pealinnas⁵² 2000. aastal läbi viidud uuring näitas, et keskmiselt 27% nendes linnades asuvatest ettevõtetest oli eelmisel aastal langenud mõne kuriteo (v.a pettus) ohvriks; kõrgeimad olid näitajad Budapestis (42%), Vilniuses (41%) ja Minskis (34%).⁵³

Pettuse ohvriks (arvestamata pettusi oma töötajate poolt) langesid ettevõtted kõige sagedamini Minskis (41%), Vilniuses (35%) ja Zagrebis (29%).

Ettevõttelt oli soovitud altkäemaksu kõige sagedamini Minskis (46%), Budapestis (29%) ja Kiievis (20%).

81. Austraalia 2000. aasta uuring näitas, et 65% ettevõtetest langes eelnenud 12 kuu jooksul mõne pettuse ohvriks.⁵⁴

82. Suurbritannia 1996. aasta uuring näitas, et 26% ettevõtetest langes eelnenud aasta jooksul murdvarguse ohvriks, kusjuures 12%-s neist ettevõtetest pandi toime 75% kõigist niisugustest kuritegudest (suur korduvus väikeses rühmas ettevõtetes).⁵⁵

⁵⁰ Võrdluste pubul tuleb arvestada, et kõiki käesolevas uuringus puudutatud kuriteoliike käsitlevad ja ühtse metoodikaga läbi viidud rahvusvahelised uuringud puuduvad, mistõttu Eesti andmed ei ole täpselt võrreldavad teiste riikidega. Toodud näited hõlmavad vaid valikut neis uuringutes käsitletud kuriteoliikidest.

⁵¹ Shury, J., Speed, M., Vivian, D., Kuechel, A., Nicholas, S. (2005). *Crime against retail and manufacturing premises: findings from the 2002 Commercial Victimization Survey*. Home Office Online Report 37/05. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/05/rdsolr3705.pdf>.

⁵² Budapest, Bukarest, Kiiev, Minsk, Moskva, Sofia, Zagreb, Tirana, Vilnius.

⁵³ Alvazzi del Frate, A. (2004). *The International Crime Business Survey: Findings from Nine Central–Eastern European Cities*. – *European Journal on Criminal Policy and Research*, Volume 10, pp 137–161.

⁵⁴ *Crimes Against Business: A Review of Victimization, Predictors and Prevention* (2004). Technical and Background Paper No. 11. Canberra: Australian Institute of Criminology. <http://www.aic.gov.au/publications/tbp/tbp011/tbp011.pdf>.

⁵⁵ Samas.

Study of Encounters of Enterprises with Crime Summary

In 2007 the Criminal Policy Department of the Ministry of Justice conducted a study on offences committed against undertakings and by undertakings which aim was to analyse:

- 1) the forms and extent of crime directed against enterprises (estimations of enterprise managers of the problem);
- 2) the nature of the offences directed against the employees of undertakings and agencies (personal experience of the employees with offences committed with respect to them, including by the employer, at the workplace).

The study contained two different interviews with a different questionnaire for each target group:

- 1) a telephone interview with the managers of 702 enterprises in April 2007⁵⁶;
- 2) a laptop assisted interview at the homes of 526 employees in June-July 2007.

For both interviews a separate questionnaire was prepared for enterprise managers and for employees the questions of which overlapped in the main part. The questions on crime victimisation concerned only the cases that took place in 2006.

Information on enterprises was obtained by random choice from the commercial register, taking account of their classification by size (on the basis of the number of employees). The results of the interview were weighed later in order to obtain the breakdown of replies corresponding to the actual structure of the enterprises.

The employees to be interviewed were found by a random choice from the database of the Statistical Office. The sample covered the residents of 15–74 of age who were employed most of the time in 2006 (including salaried employees and enterprise managers and sole proprietors). The sample formed in the course of the interviews was compared to the population and the results of the interview were weighed accordingly.

The interviews were conducted by AS Emor; the statistical data analysis was conducted in the University of Tartu.

MAIN RESULTS

36 per cent of Estonian enterprises fell victim to at least one crime in 2006.

1. 24% of the enterprises fell victim to several crimes and 10% fell victim to five or more crimes.
2. Most often the enterprises fell victim to theft or fraud committed by a

⁵⁶ In the interview an "enterprise manager" was Chief Executive Officer, Director, Board Member, Security Manager or owner of the enterprise.

- customer or partner (20% of the enterprises), most of them repeatedly.⁵⁷ By frequency these offences were followed by theft (including burglary) from the territories of enterprises by uninvolved persons (15%), vandalism (7%), theft from vehicles of the enterprises (6%) and theft by employees (4%).
3. The likelihood of falling victim to a crime was the greater, the greater the enterprise was: an average of 0.7 criminal offences were committed against enterprises with up to four employees, an average of 3.4 criminal offences were committed against enterprises with more than 50 employees.
 4. Enterprises of the secondary sector and primary sector fell victim to crimes most often, but in these sectors the enterprises were bigger than on average. There were relatively few victims in the financial and real estate sector (where the percentage of small scale enterprises was the highest) and in the social sector.⁵⁸
 5. The median of the material damage caused by the last criminal offence was 10,000 kroons, i.e. in case of fifty per cent of the enterprises which suffered damage the amount of damage was below that and in case of fifty per cent of the enterprises the damage exceeded the amount. The material damage caused by crime in a year was estimated to be the biggest in the trade sector and in the transport and communications sector.
 6. The moral damage caused by crime noted most often was deterioration of the working moral of the enterprise. Enterprise managers in the primary and transport and communications sectors considered the moral damage to be relatively big.
 7. In 2006, 8% of the enterprises fell victim to defamation by a competitor; these were mainly large scale enterprises. The enterprises of the primary and transport and communications sector had the biggest number of encounters with defamation. One per cent of the enterprises fell victim to forgery or piracy. Competitors came into possession of business secret in 0.6% of the enterprises.
 8. 9% considered agreements for the division of market to be very widely spread or rather widely spread in the area of activity of their enterprises. This was noted most often by the managers of the enterprises of the transport and communications sector.
 9. 7% of the managers of the enterprises considered cyber-crime to be very widely spread or rather widely spread in the area of activity of their enterprises. This was noted most often by the managers of the enterprises of the financial, real estate and transport and communications sector.
 10. 6% of enterprise managers knew personally officials who received benefits for processing documents, 5% knew enterprises which operated in the same field without an activity licence and 3% knew of agreements between competitors and officials for public procurement or award of contract in 2006.

⁵⁷ *E.g. theft by shop visitors, non-payment of invoices, non-delivery of goods, false invoices.*

⁵⁸ *The number of enterprises covered by the interview was 27 in the primary sector and 29 in the social sector.*

Most of the crimes were not reported to the police.

11. In 40% of the cases the last criminal offence concerning the enterprise or the employees thereof was reported to the police. The criminal offences committed by unknown persons were reported more often and the criminal offences committed by persons connected with the enterprise (customers, partners, employees) were reported more seldom.
12. The criminal offences connected with vehicles, proprietary damage to the enterprise and theft by uninvolved persons were reported most often (all in more than 60% of the cases) . Theft or fraud committed by a customer or partner was reported most seldom (8%).
13. In case of all types of criminal offences the criminal offences which caused bigger damage were reported to the police in the first place.
14. Large scale enterprises were more likely to report criminal offences to the police than small scale enterprises.
15. Non-reporting the last criminal offence to the police was most often grounded by the opinion that the police would not have been able to do anything to solve the crime (40%). The fact that the enterprise could solve the case by itself was also mentioned as an argument (21%). 22% marked "other reason", from among whom most of the people thought that the case was not within the competency of the police.

33% of the employees encountered at least one criminal offence at their place of employment in 2006.⁵⁹

16. 24% of the employees encountered several criminal offences and 13% of the employees encountered at least five criminal offences at their place of employment in 2006.
17. Most often the employees fell victim to theft from the enterprise by an uninvolved person (15%), most of them repeatedly. By frequency these were followed by theft or fraud committed by a customer or partner (12%), vandalism (8%), theft by an employee of the enterprise, threat or assault (excluding robbery) of an employee of the enterprise and theft from a vehicle of the enterprise (all 7%).
18. The employees of the financial, real estate, trade and transport and communications sector encountered crime at their place of employment more often than others; the employees of the primary sector and secondary sector encountered crime more seldom.⁶⁰
19. 8% of the employees were threatened verbally at their place of employment in 2006; one fourth of them (2%) were threatened by violence or use of a weapon. No actual assaults were committed against employees during their working hours.⁶¹

⁵⁹ Here and in clauses 16–18 and 20 "the principal place of employment" in 2006 has been taken into account, i.e. in the case of change of employment it might not have been a full year.

⁶⁰ The number of employees interviewed in the primary sector was 24 and in the financial and real estate sector 26.

⁶¹ Threats and assaults against the respondent in 2006 have been taken into account, independent of his or her place of employment.

20. No significant connection was discovered between the encounters of employees with crime and the size of the enterprises, but the number of such encounters was the smallest in the enterprises with up to four employees.

In 2006, 9% of the employees experienced violation of labour laws with respect to themselves by the employer and 21% of the employees experienced other kind of unfavourable treatment.⁶²

21. In the employees' opinion the most widely spread violation of law was incorrect calculation of wages (5%).
22. The unfavourable treatment by an employer noted most often was assignment of tasks not prescribed in the employment contract or job description (9%), disregarding the wishes or proposals of employees (7%) and assignment of duties below the level of the employee's actual skills (5%).
23. 10% of the employees noted that his or her employer violated occupational safety requirements. This was noted more often by the employees of the secondary sector and the employees of the enterprises with 11-50 employees.⁶³
24. Violation of various work-related requirements by the employer was noted much more often by the non-Estonians than by the Estonians. This may indicate that in the enterprises with mainly Russian employees less attention is paid to compliance with the requirements concerning working conditions, although this cannot be claimed with certainty on the basis of this study.

Most of the enterprises used technical protection measures and fifty per cent of the enterprises had insured themselves at least against one risk.

25. Security alarm systems were used most often for the protection of the property of the enterprises against theft and robbery (68% of the enterprises) which was also considered to be the most effective measure against such crimes. The second measure by frequency was the use of safety doors and locks (60%).
26. 44% of the enterprises used the services of a private security company. Security services were used most often in the trade sector and by large-scale enterprises.
27. 12% of the enterprises used separate measures for the protection of employees against violence or threat of violence. A panic button was installed most often for the protection of employees.
28. The most widely used type of insurance was insurance against fire (40%). 33% of the enterprises were insured against burglary and 26% against damage caused by another type of crime. Non-insurance was most often grounded by the fact that there was nothing worth insuring in the enterprise.

⁶² Here and in clause 21 and 22 the whole year of 2006 has been taken into account independent of the place of employment of the respondent.

⁶³ In clauses 23 and 24 the principal place of employment of the respondent in 2006 has been taken into account.

29. 36% of the enterprises co-operate with other enterprises in their field of activity and 29% in their region for the prevention of criminal offences.
30. The most widely used measures for the prevention of damage to the interests of the employer were background check of the employees before employment (54%) and training with the introduction of security requirements. More than one third of the enterprises used sanctions or restrictions in the employment contract.
31. Business secret was defined in writing in 36% of the enterprises and 47% of the enterprises covered it in the employment contract.
32. One fourth of the enterprises had established a code of ethics or instructions for behaviour in problematic situations.
33. Large scale enterprises used various protection measures more often.

Enterprise managers and employees understand the issues concerning the protection and inspection of employees and reporting of crimes differently.⁶⁴

34. According to enterprise managers, background check of employees and sanctions in the employment contract for the violation of rules was used much more often than supposed by the employees in the enterprises of all sizes. The main reason for this may be different informedness of managers and employees, whereas little knowledge of employees of obligations assumed under an employment contract deserves separate attention.
35. In the employees' opinion much more measures were applied for the protection thereof against physical violence than according to the enterprise managers since the employees probably took general measures (e.g. security cameras, the use of security services) also into account. Differences occurred in the enterprises of all sizes.
36. In the employees' opinion crimes were reported to the management or the police much more often than crimes were reported to the police according to the enterprise managers. The difference was the biggest in case of theft and fraud committed by customers or partners: although the employees notified the management of most of the cases, the management informed the police very seldom; in the case of this type of criminal offence the differences in the answers of the employees and employers were several times bigger in the enterprises of all sizes than in the case of other types of criminal offence.

The answers of the enterprise managers and the employees were rather similar in the issues concerning criminal offences against property and the protection of the property of the enterprises.⁶⁵

37. The ranking of the types of criminal offence was similar in the answers

⁶⁴ *The differences in the answers of enterprise managers and employees are to a great extent connected with different samples which is why in case of many questions no reliable comparisons can be made; for example in the cases where the number of answers is too small for the analysis thereof by enterprises of different size.*

⁶⁵ *See the previous note.*

of the enterprise managers and the employees and the percentage of encounters with different types of offences was similar in several cases, especially in case of criminal offences against property (certain differences were inevitable taking into account the different samples).

38. The answers of the managers and employees of the enterprises in the issues concerning the use of measures for the protection of the property of the enterprise were similar in the enterprises of all sizes.
39. By frequency of the use of the measures applied by an employer for the protection of the interests thereof the ranking of the measures was in general similar in the answers of the enterprise managers and the employees, although in the employees' opinion some measures were used much more seldom than according to the enterprise managers.
40. The ranking in the answers of the enterprise managers and employees concerning the existence of the code of ethics or instructions for behaviour in problematic situations were relatively similar in the enterprises of all sizes.

Based on the study the rate of crime against Estonian enterprises is not higher than in the results obtained in the developed western countries and some East-European countries.

41. The results of the Estonian study are not strictly comparable with the results of the studies of other countries due to the differences in the interview method, but in several countries similar or higher indicators were obtained in the case of similar questions concerning the percentage of enterprises which have fallen victim to criminal offences (including by different types of criminal offences).⁶⁶
42. In general, the results of the Estonian study are similar to the results of the studies conducted in other countries: most often enterprises fall victim to theft and fraud; primarily large scale enterprises fall victim and a considerable number of criminal offences are committed against a relatively small number of enterprises; a large number of criminal offences are not reported to the police.

⁶⁶ See e.g. studies in Great Britain (Shury et al, 2005), Australia (Crimes Against ..., 2004), Finland (Holm et al, 2000) and in the capitals of nine East-European countries (Alvazzi del Frate, 2004).

KASUTATUD KIRJANDUS

Alvazzi del Frate, A. (2004). The International Crime Business Survey: Findings from Nine Central–Eastern European Cities. – *European Journal on Criminal Policy and Research*, Volume 10, pp 137–161.

Antila, J. & Ylöstalo, P. (1999, 2002). Working Life Barometer in the Baltic Countries. Ministry of Labour. Helsinki.
<http://www.sm.ee/est/pages/index.html> [töövaldkonna uuringud]

Aromaa, K. (2000). Organised Crime and Business Security. – *Surveying Crime: A Global Perspective*. Proceedings of the International Conference. Rome, 19–21 November 1998. ISTAT-UNICRI. Essays n.7/2000, 297–315.

Sama internetis:
http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/pdf_files/surveying.pdf , 183–194.

Centre for Retail Research: European Retail Theft Barometer.
<http://www.retailresearch.org/home/index.php>

Crimes Against Business: A Review of Victimization, Predictors and Prevention (2004). Technical and Background Paper No. 11. Canberra: Australian Institute of Criminology. <http://www.aic.gov.au/publications/tbp/tbp011/tbp011.pdf>

Crime and Corruption Business Survey (CCBS). Draft Master Questionnaire. REV. 0: Sep 2006 (avaldamata). Saadud Anna Alvazzi del Fratelt (UNODC) veebruaris 2007.

Eesti Konjunkturiinstituudi uuringud. <http://www.ki.ee/uudised/index.html>

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions: European Working Conditions Survey.
<http://www.eurofound.europa.eu/ewco/surveys/index.htm>

European Retail Theft Barometer.
<http://www.retailresearch.org/home/index.php>

Holm, P., Pankka, K., Toivonen, S., Tykkyläinen, Y., Virén, M. (2000) Pk-yritysten turvallisuuskysely. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen keskustelunaloitteita. Helsinki: Suomen Yrittäjät.
<http://intra.yrittajat.fi/sy/home.nsf/www/turvallisuuskysely>

Liiv, M-L., Aas, K. (2007) Korrupsioon Eestis: kolme sihtrühma uuring 2006. Tallinn: Justiitsministeerium, Tartu Ülikool.

Postimees 13.02.2003: “Bussifirma juht võitleb Otteri nimeterroriga”.

Saar, J., Markina, A., Oole, K., Resetnikova, A. (2005) Rahvusvaheline kuriteoohvrite uuring Eestis 2004. Tallinn: Tartu Ülikooli Õigusinstituut, Justiitsministeerium, Siseministeerium. <http://www.just.ee/30181>

Shury, J., Speed, M., Vivian, D., Kuechel, A., Nicholas, S. (2005). Crime against retail and manufacturing premises: findings from the 2002 Commercial Victimization Survey. Home Office Online Report 37/05.
<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/rdsolr3705.pdf>

Sisemajanduse koguproduktis varimajanduse osakaalu hindamine (2001). Testanalüüs. Tallinn: Statistikaamet (avaldamata aruanne).

Tööelu baromeeter 2005. Elanikkonna uuringu aruanne. Sotsiaalministeerium / Saar Poll OÜ.
<http://www.sm.ee/est/pages/index.html> [töövaldkonna uuringud]

LISA 1. Tabelid⁶⁷

Tabel 1. Valimi struktuur ettevõtete juhtide küsitluses ettevõtte töötajate arvu ja sektori lõikes, %

Sektor	Töötajate arv				N
	0–4	5–10	11–50	Üle 50	
Primaar-	56	11	30	4	28
Sekundaar-	47	18	27	8	152
Kaubandus-	66	18	13	2	143
Teenindus-	75	12	12	1	140
Transpordi- ja side-	59	21	16	4	57
Rahandus- ja kinnisvara-	85	10	5	1	155
Sotsiaal-	48	28	17	7	28
KOKKU	66	16	15	3	702

Tabel 2. Valimi struktuur ettevõtete juhtide küsitluses ettevõtete tunnuste lõikes, %

		%	N
Sektor	Primaar-	4	28
	Sekundaar-	22	152
	Kaubandus-	20	143
	Teenindus-	20	140
	Transpordi- ja side-	8	57
	Rahandus- ja kinnisvara-	22	155
	Sotsiaal-	4	28
Töötajate arv	0 kuni 4	66	465
	5 kuni 10	16	109
	11 kuni 50	15	106
	Üle 50	3	23
Väliskapitali olemasolu	Ei	91	642
	Jah	8	58
Rahaline käive 2006. aastal (kr)	Kuni 1 miljon	41	286
	1 kuni 4 miljonit	25	174
	4 kuni 10 miljonit	12	83
	Üle 10 miljoni	15	102
	Käive puudus	1	7
	Ei oska öelda / keeldus	7	51
KOKKU		100	702

⁶⁷ Mõlema küsitluse puhul kaalutud andmed. Kasutatakse ümardatud arve, seetõttu ei tarvitsse üksikute arvude summa võrduda küsitletute üldarvuga ning protsentide summa ei tarvitsse olla täpselt 100%.

Tabel 3. Valimi struktuur töötajate küsitluses ettevõtet või asutust⁶⁸ ning vastajat ennast iseloomustavate tunnuste lõikes, %

Ettevõtet/asutust iseloomustavad tunnused		%	N
Sektor	Primaar-	5	24
	Sekundaar-	38	201
	Kaubandus-	12	63
	Teenindus-	9	49
	Transpordi- ja side-	8	44
	Rahandus- ja kinnisvara-	5	26
	Sotsiaal-	23	119
Töötajate arv	0 kuni 4	10	50
	5 kuni 10	17	91
	11 kuni 50	32	166
	Üle 50	39	207
	Ei oska öelda	2	13
Vastajat iseloomustavad tunnused			
Sugu	Mehed	50	261
	Naised	50	265
Vanus (a)	Kuni 29	23	120
	30 kuni 39	25	134
	40 kuni 49	24	127
	50 ja vanemad	28	144
Rahvus	Eestlased	70	369
	Muu rahvus	30	157
Haridus	Põhiharidus	12	62
	Keskharidus	26	139
	Keskeri- või kutseharidus	37	195
	Kõrgharidus	25	130
Elukoht	Pealinn	184	35
	Suur linn	92	17
	Maakonnakeskus	56	11
	Muu linn	56	11
	Alevik	51	10
	Küla	87	17
KOKKU		100	526

⁶⁸ Mõeldud ettevõtet või asutust, kus vastaja 2006. aastal töötas põhilise osa ajast.

Tabel 4. Ettevõtete juhtide kokkupuuted kuritegedega, % (ilma vastusevarian-dita "ei oska öelda")

Küsimus: *Palun öelge, kas Teie ettevõtte, mitte Te isiklikult, on möödunud, 2006. aastal kokku puutunud mõne järgnevat tüüpi õigusrikkumisega? Üks juhtum peaks kajastuma vaid üks kord. Näiteks sissemurdmisega kaasnev akende purustamine ettevõtte vara rikkumisena arvesse ei lähe, kui see oli vaid abiks varguse toimepanemisel.*

	Ei	Jah, üks kord	Jah, 2–4 korda	Jah, 5 või enam korda	Vähemalt ühe juhtumiga kokku puutunud vastanute arv
Ründed ettevõtte vara vastu					
Keegi, kes ei olnud ettevõtte töötaja, sisenes loata ettevõtte territooriumile ja varastas või proovis midagi varastada (v.a. sõidukid ja liikurmasinad; k.a. töötajate vara)?*	85,5	6,1	7,7	0,8	102
Ettevõtte vara (hoone, auto, seadmete vm) tahtlik kahjustamine või rüüstamine? (Vandalism, k.a. süütamine)	93,0	4,7	1,6	0,8	49
Ettevõttelt varastati mootorsõiduk või liikurmasin?	99,7	0,3	0,0	0,0	2
Ettevõtte sõidukist varastati midagi või varastati sellelt mõni osa?	94,4	3,3	2,2	0,1	39
Keegi, kes ei olnud ettevõtte töötaja, pettis ettevõtet pangakaardiga (deebet- või krediitkaardiga)?	99,3	0,4	0,3	0,0	5
Keegi ostjatest, klientidest või partneritest pettis ettevõtet, näiteks jättis arve maksmata või varastas ettevõttelt midagi; siia kuuluvad ka pettused valearvetega? (v.a. pettused pangakaardiga)	80,1	8,4	7,8	3,7	139
Keegi ettevõtte töötajatest varastas ettevõttest midagi, k.a. teiste töötajate vara?	96,1	1,7	1,7	0,5	27
Keegi ettevõtte töötajatest pettis oma kasu eesmärgil ettevõtet muul viisil, näiteks aruande või krediitkaardiga?	98,8	0,6	0,4	0,2	8
Ründed ettevõtte töötajate vastu					
Keegi röövis ettevõttest midagi või püüdis röövida vägivalda kasutades või sellega ähvardades?	99,1	0,8	0,1	0,0	7
Kedagi ettevõtte töötajatest rünnati või ähvardati oma töö ajal?	98,2	0,8	0,5	0,5	13
Muud					
Määratlemata laadi juhtumid	99,8	0,2	0,0	0,0	1

* Liikurmasinad – muud iseseisvalt liikuva vahendid: traktorid, ekskavaatorid, ATV-d jms

Tabel 5. Töötajate kokkupuuted kuritegudega, % (ettevõttes või asutuses, kus vastaja töötas 2006. aastal põhilise osa ajast; ilma vastusevariandita “ei oska öelda”)

Küsimus: *Palun meenutage õigusrikkumisi selles ettevõttes/asutuses 2006. aastal, mida Te ise pealt nägite või millega vahetult kokku puutusite – kaasa arvatud Teie endaga toimunud juhtumid. Palun ärge arvestage juhtumeid, mille kohta Te vaid kuulsite kelleltki midagi. Üks juhtum peaks kajastuma vaid üks kord. Näiteks sissemurdmisega kaasnev akende purustamine ettevõtte vara rikkumisena arvesse ei lähe, kui see oli vaid abiks varguse toimepanemisel.*

	Ei	Jah, üks kord	Jah, 2–4 korda	Jah, 5 või enam korda	Vähemalt ühe juhtumiga kokku puutunud vastanute arv
Ründed ettevõtte/asutuse vara vastu					
Keegi, kes ei olnud ettevõtte/asutuse töötaja, sisenes loata ettevõtte/asutuse territooriumile ja varastas või proovis midagi varastada (v.a. sõidukid ja liikurmasinad; k.a. töötajate vara)?	85,0	5,3	5,8	3,9	76
Ettevõtte/asutuse vara (hoone, auto, seadmete vm) tahtlik kahjustamine või rüüstamine? (Vandalism, k.a. süütamine)	92,2	4,2	2,5	1,1	40
Ettevõtte/asutuse sõidukist varastati midagi või varastati sellelt mõni osa?	93,4	3,4	2,5	0,7	34
Keegi, kes ei olnud ettevõtte/asutuse töötaja, pettis ettevõtet/asutust pangakaardiga (deebet- või krediitkaardiga)?	98,8	0,7	0,2	0,3	6
Keegi ostjatest, klientidest või partneritest pettis ettevõtet/asutust, näiteks jättis arve maksmata või varastas ettevõtet/asutuselt midagi; sia kuuluvad ka pettused valearvetega? (v.a pettused pangakaardiga)	87,7	4,9	2,8	4,7	58
Keegi ettevõtte/asutuse töötajatest varastas ettevõtet/asutusest midagi, k.a. teiste töötajate vara?	92,8	4,3	1,1	1,8	36
Keegi ettevõtte/asutuse töötajatest pettis omakasu eesmärgil ettevõtet/asutust muul viisil, näiteks aruande või krediitkaardiga?	97,5	1,5	0,3	0,7	12
Ründed ettevõtte/asutuse töötajate vastu					
Keegi röövis ettevõtet/asutusest midagi või püüdis röövida vägivalda kasutades või sellega ähvardades?	97,9	1,6	0,0	0,5	10
Kedagi ettevõtte/asutuse töötajatest rünati või ähvardati oma töö ajal?	93,0	3,7	0,7	2,7	36
Muud					
Määratlemata laadi juhtumid	99,8	0,0	0,0	0,2	1

Tabel 6. Kuritegude tõttu 2006. aastal ettevõtete juhtide hinnangul suurt kahju kannatanud ettevõtted kahju suuruse ja ettevõtete tunnuste lõikes, %

		Materiaalne kahju			Moraalne kahju		
		Väga suur	Üsna suur	N	Väga suur	Üsna suur	N
Sektor	Primaar-	0	21	14	8	77	13
	Sekundaar-	3	23	65	7	33	61
	Kaubandus-	2	36	45	9	19	43
	Teenindus-	8	20	49	9	15	47
	Transpordi- ja side-	0	50	24	4	43	23
	Rahandus- ja kinnisvara-	8	24	49	6	31	48
	Sotsiaal-	14	57	7	13	38	8
Töötajate arv	0 kuni 4	6	29	122	6	33	117
	5 kuni 10	5	25	59	7	28	57
	11 kuni 50	5	33	61	10	24	58
	üle 50	7	20	15	7	36	14
Väliskapitali olemasolu	Ei	4	29	231	6	31	225
	Jah	15	15	20	24	19	21
Käive 2006. aastal (kr)	Kuni 1 miljon	1	25	71	0	36	67
	1 kuni 4 miljonit	6	26	70	7	25	69
	4 kuni 10 miljonit	6	34	47	13	38	48
	Üle 10 miljoni	7	31	58	13	25	56
KOKKU		5	28	254	8	30	246

Tabel 7. Kuritegude tõttu 2006. aastal ettevõtete juhtide hinnangul moraalset kahju kannatanud ettevõtted kahju laadi ja ettevõtete tunnuste lõikes, % (võimalik mitu vastusevarianti)

	Milles seisnes moraalne kahju?	Kahjustati firma mainet ja reputatsiooni	Ettevõtte konkurentsivõime langes	Ettevõtte töömoraal langes	Töötaja(d) lahus(id) mujale	N
Sektor	Primaar-	0	0	50	0	14
	Sekundaar-	7	20	34	4	56
	Kaubandus-	21	13	42	10	39
	Teenindus-	13	15	51	3	40
	Transpordi- ja side-	17	16	28	6	18
	Rahandus- ja kinnisvara-	19	12	24	0	41
	Sotsiaal-	17	67	17	0	6
Töötajate arv	0 kuni 4	9	20	38	2	101
	5 kuni 10	17	17	27	4	48
	11 kuni 50	19	10	39	6	52
	Üle 50	23	8	46	8	13
Väliskapitali olemasolu	Ei	13	16	36	3	193
	Jah	17	26	44	6	19
Käive 2006. aastal (kr)	Kuni 1 miljon	11	12	46	0	57
	1 kuni 4 miljonit	11	16	23	2	57
	4 kuni 10 miljonit	19	25	28	9	44
	Üle 10 miljoni	16	12	49	4	49
KOKKU		14	16	36	3	213

Tabel 8. Ettevõtete juhtide osakaal, kes pidasid kirjeldatud teguviisi ettevõtte tegevusalal väga levinuks või üsna levinuks (%)*

		Turu- luure	Oma- kohus	Kokkulepped turu jagamiseks	Ümbriku- palgad	N
Sektor	Primaar-	22	18	14	25	28
	Sekundaar-	16	13	5	35	152
	Kaubandus-	3	4	1	20	143
	Teenindus-	6	4	1	27	140
	Transpordi- ja side-	7	23	4	23	57
	Rahandus- ja kinnisvara-	12	8	3	29	155
	Sotsiaal-	7	11	7	7	28
Töötajate arv	0 kuni 4	11	9	2	23	465
	5 kuni 10	6	8	6	32	109
	11 kuni 50	9	9	7	34	106
	Üle 50	5	4	4	39	23
Väliskapitali olemasolu	Ei	10	9	3	26	642
	Jah	7	7	4	33	57
Käive 2006. aastal (kr)	Kuni 1 miljon	14	8	3	22	293
	1 kuni 4 miljonit	5	9	3	23	174
	4 kuni 10 miljonit	11	17	5	35	83
	Üle 10 miljoni	12	10	6	44	102
KOKKU		27	10	9	4	702

* Ei ole näidatud teguviise, mida märkis alla 4% kõigist vastanuist.

Tabel 9. Kuritegude ohvriks langemist kajastava indeksi KLI ning ohvriks-langemise sagedust kajastava indeksi OSI väärtused seosed tööandja poolsete õigusrikkumistega töötajate küsitluse andmetel (indeksite väärtused)

	KLI	OSI	N
Ei olnud niisuguseid juhtumeid	0,5	1,2	409
Tööandja eiras tööohutusnõudeid	1,3	3,6	54
Tööandja eiras seadust või töölepingut palga maksmisel	1,4	4,5	34
Töötajale maksti töö eest mitteametlikult	1,0	2,4	31
Tööandja eiras tuleohutusnõudeid	1,0	2,9	19
Töötajalt nõuti ebaõiglaselt sisse kellegi kolmanda poolt tekitatud kahju	1,8	5,3	11
Mõnele ettevõttele tehti põhjendamatuid soodustusi	1,4	2,8	8
Kontrollijale või audiitorile esitati valeandmeid	1,9	8,1	6
Ettevõtte leppis hinnas kokku teiste sarnaseid kaupu või teenuseid pakkuvate ettevõtetega	0,6	2,6	6
KOKKU	0,6	1,5	526

Tabel 10. Mõne kaastöötaja viibimine töökohal alkoholijoobes 2006. aastal töötajate küsitluse järgi (% küsitletuist)

		Mitte kor- dagi	Mõni kord aas- tas	Umbes kord kuus	Mõni kord kuus	Umbes kord näda- las	Mitu korda näda- las	Vähemalt mõni kord aastas	N
Ettevõtet iseloomustavad tunnused									
Sektor	Primaar-	66	26	0	8	0	0	34	24
	Sekundaar-	46	29	8	10	2	5	54	201
	Kaubandus-	63	30	2	2	2	2	37	63
	Teenindus-	67	32	0	0	0	1	33	49
	Transpordi- ja side-	58	31	2	2	3	4	43	44
	Rahandus- ja kinnisvara-	70	25	0	0	6	0	31	26
	Sotsiaal-	84	12	1	3	0	0	16	119
Töötajate arv	0 kuni 4	77	18	0	0	2	2	23	50
	5 kuni 10	69	22	1	3	0	4	31	91
	11 kuni 50	59	25	5	5	2	4	41	166
	Üle 50	57	29	5	7	2	1	43	207
Vastajat iseloomustavad tunnused									
Sugu	Mehed	53	29	5	7	3	4	47	261
	Naised	70	22	2	3	1	2	30	265
Vanus (a)	Kuni 29	51	34	3	6	2	5	49	120
	30 kuni 39	55	28	3	6	4	3	45	134
	40 kuni 49	62	24	8	5	1	2	39	127
	50 ja vane- mad	77	17	1	3	1	1	23	144
Rahvus	Eestlased	62	25	4	5	2	2	38	369
	Muu rahvus	62	26	2	4	2	4	39	157
Haridus	Põhiharidus	52	20	7	10	0	11	48	62
	Keskharidus	54	29	5	8	2	3	46	139
	Keskeri- või kutseharidus	63	28	3	3	2	1	37	195
	Kõrgharidus	73	20	2	3	2	0	27	130
KOKKU		59	24	3	5	2	2	41	526

Tabel 11. Ettevõtete kindlustamine erinevate riskide vastu ettevõtete juhtide küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, %)

		Tulekahju	Loodusõnnetus	Murdvargusega tekitatud kahju	Muu kuriteoga tekitatud kahju	Ärtegevuse katkemine	Ettevõtte tekitatud kahju vastutuskindlustus)	Muud riskid	Ei ole üldse kindlustatud	N
Sektor	Primaar-	46	43	39	30	0	11	0	50	28
	Sekundaar-	52	47	37	32	9	21	6	39	152
	Kaubandus-	43	36	40	31	10	6	5	47	143
	Teenindus-	38	33	30	16	4	15	2	58	140
	Transporti- ja side-	35	35	26	23	7	23	21	51	57
	Rahandus- ja kinnisvara-	27	28	28	25	3	13	10	51	155
	Sotsiaal-	39	26	29	25	4	11	4	54	28
	0 kuni 4	27	24	22	16	4	8	6	62	465
	5 kuni 10	50	44	41	32	7	14	8	33	109
	11 kuni 50	75	68	65	49	9	36	8	16	106
Töötajate arv	Üle 50	86	83	78	74	26	39	4	5	23
	Ei	37	33	31	23	5	13	7	52	642
Väliskapitali olemasolu	Jah	71	60	64	53	24	29	4	21	58
	Kuni 1 miljon	22	19	16	14	2	5	6	68	293
Rahaline käive 2006. aastal (kr)	1 kuni 4 miljonit	42	37	33	24	5	17	9	47	174
	4 kuni 10 miljonit	52	45	47	34	5	20	7	33	83
	Üle 10 miljoni	75	71	71	57	19	31	8	14	102
KOKKU		40	36	33	26	6	14	7	49	702

Tabel 12. Ettevõtte vara kaitseks röövimiste ja varguste eest võetud meetmed ettevõtete juhtide küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, %)

Sektor	Välisvalvatus	Kõrge või ronimist takistavad aed	Turvauksed, turvalukud	Trellid, turvakardinad, turvaklaas	Valvesignaalid, lisatsioon	Turva-kaamerad, video-salvestusseadmed	Valve oma ettevõtte töötaja poolt	Turva-firma mehitatud valve kohapeal	Kaupade, inventari või tööriistade määrgistamine	Muu	N
Primaar-	50	30	39	32	39	32	25	18	0	0	28
Sekundaar-	48	28	64	30	74	24	11	18	15	5	152
Kaubandus-	44	13	66	24	80	21	5	19	10	2	143
Teenindus-	42	10	66	19	64	23	8	24	8	3	140
Transpordi- ja side-	28	23	35	9	53	14	7	18	7	9	57
Rahandus- ja kinnisvara-	32	14	57	22	68	12	4	14	5	8	155
Sotsiaal-	39	4	57	11	71	7	4	18	11	4	28
0 kuni 4	35	12	55	21	61	13	5	13	6	4	465
5 kuni 10	45	20	71	19	79	24	9	27	12	7	109
11 kuni 50	55	28	65	27	88	35	15	30	15	5	106
Üle 50	74	36	82	41	91	57	23	36	36	0	23
Ei	39	16	59	23	66	18	8	18	8	5	642
Väliskapitali olemasolu	54	26	71	19	97	36	7	21	19	5	58
Käive 2006. aastal	37	8	57	20	56	11	5	8	8	5	293
1 kuni 4 miljonit	40	17	57	24	72	18	8	22	6	2	174
4 kuni 10 miljonit	41	27	59	24	76	22	7	25	10	9	83
Üle 10 miljoni	55	34	69	24	87	38	16	30	20	3	102
KOKKU	41	17	60	23	68	19	8	18	9	5	702

Tabel 13. Tööandja huvide kahjandamiseks võetud meetmed ettevõtete juhtide küsitluse järgi (võimalik mitu vastusevarianti, % küsitletuist)*

	Tausta kontroll enne tööle võtmist	Väljaõpe koos turvanõuetega tutvustamisega	Konfidentsiaalsus nõuete rikkumise eest sanktsioonid töölepingus	Töölepinguga seadud piirangud konkurentide või avalikkusega suhtlemisel	Turva-kaamerad töötajate jälgimiseks	Töötajate kontrollimine varguste ärahoidmiseks, ressursikasutuse, laoseltsu jälgimine	Piirangud arvuti kasutamisel	N
Sektor	Primaar-	59	26	16	11	14	21	28
	Sekundaar-	58	44	41	9	32	18	152
	Kaubandus-	51	45	39	9	29	22	143
	Teenindus-	53	32	28	11	31	16	140
	Transporti- ja side-	45	35	32	5	26	8	57
	Rahandus- ja kinnisvara-	36	35	32	2	10	13	155
	Sotsiaal-	39	33	45	3	13	27	28
	0 kuni 4	37	29	26	4	14	8	465
	5 kuni 10	71	55	48	10	37	22	109
	11 kuni 50	79	52	51	17	48	41	106
Töötajate arv	Üle 50	74	63	64	26	64	61	23
	Ei	46	36	33	7	25	16	642
Väliskapitali olemasolu	Jah	81	63	50	13	24	30	58
	Kuni 1 miljon	36	29	24	4	14	12	293
Käive 2006. aastal (kt)	1 kuni 4 miljonit	47	35	33	5	24	12	174
	4 kuni 10 miljonit	71	47	49	8	39	28	83
	Üle 10 miljoni	69	58	50	17	42	29	102
KOKKU	54	49	38	34	7	24	17	702

* Ei ole näidatud vastusevariante "Premeerimine kaastöötaja õigusrikkumisest teatamise eest" (7 vastust ehk 1%) ning "Piratud juurdepääs teistele allüksustele" (küsiiti enam kui 10 töötajaga ettevõtetes)

Tabel 14. Eetikakoodeksi või juhiste olemasolu töötajatele probleemsetes olukordades käitumiseks ettevõtete juhtide ja töötajate küsitluse järgi ettevõtete tunnuste lõikes, %

		Juhid	Töötajad
Sektor	Primaar-	13	55
	Sekundaar-	31	45
	Kaubandus-	26	42
	Teenindus-	24	72
	Transpordi- ja side-	46	47
	Rahandus- ja kinnisvara-	19	62
	Sotsiaal-	26	59
Töötajate arv	0 kuni 4	19	24
	5 kuni 10	39	49
	11 kuni 50	37	51
	Üle 50	54	63
KOKKU		26	48

LISA 2. TEHNILINE ARUANNE

1. Ettevõtete juhtide küsitlus

Valim

Ajavahemikul 10.04–25.04.2007 viis AS Emor läbi küsitluse 702 ettevõtte tippjuhtide seas eesmärgiga kaardistada ettevõtete vastu suunatud kuritegevust.

Ettevõtjate uuringu valimi baasiks oli ettevõtete äriregister, mis sisaldab andmeid ettevõtete kohta 2005. aasta seisuga. Valimi tegemise aluseks võeti olemasolevad andmed 47 241 ettevõtte kohta.

Uuringu sihtrühmaks olid ettevõtete tippjuhid (direktorid, tegevjuhid, juhatajad, omanikud). Valimi moodustamisel pandi paika kvoodid ettevõtete suurusrühmadele, mis võimaldasid saada uuringu tulemuste võrdlemiseks nendes alamrühmades piisavalt suured grupid.

Tabel 1. Kvoodid ettevõtte suurusele (töötajate arv)

	Kvoot
Kuni 5 töötajat	200
5–10 töötajat	175
11–50 töötajat	175
5–100 töötajat	75
Üle 100 töötaja	75
KOKKU	700

Uuringu tulemused on esinduslikud piirkonna ja tegevussektori lõikes.

Piirkonnad:

- (1) Tallinn;
- (2) Põhja-Eesti (Harju-, Järva-, Raplamaa);
- (3) Lääne-Eesti (Lääne-, Hiiu-, Saare- ja Pärnumaa);
- (4) Tartu piirkond (Tartu- ja Jõgevamaa);
- (5) Lõuna-Eesti (Viljandi-, Võru-, Valga- ja Põlvamaa);
- (6) Virumaa.

Sektorid:

- (1) primaarsektor,
- (2) sekundaarsektor,
- (3) tertsiarsektor.

Kasutades andmefailis toodud kaalumata andmeid, on võimalik analüüsida ettevõtteid ülalmainitud suurusrühmade lõikes. Teisisõnu, see võimaldab usaldusväärselt võrrelda eri suurusega ettevõtteid (jaotus viieks rühmas), kuna tagatud on piisavalt suure respondentide arvuga alamrühmad. Kaalutunnuse kasutamine

võimaldab valimit analüüsida nii, nagu see proportsionaalselt jaotub tegevusala, suuruse ning piirkonna lõikes (vt tabel 2) ehk siis teha üldistusi kõigile Eesti ettevõtetele.

Tabel 2. Ettevõtete teoreetiline jaotus suuruse, tegevusala ja regiooni lõikes (2007)

		Teadmata	Kuni 5	Töötajate arv				KOKKU
				5–10	11–50	51–100	100+	
Sektor	Primaar-	273	1299	237	342	43	11	2205
	Sekundaar-	1237	4372	1781	2381	366	312	10449
	Tertsiaar-	5300	21109	4239	3373	335	231	34587
Regioon	Tallinn	3845	13961	3042	2766	323	261	24198
	Põhja-Eesti	712	2988	610	678	87	60	5135
	Lääne-Eesti	694	2885	773	786	94	55	5287
	Tartu piirkond	866	3128	733	790	80	57	5654
	Lõuna-Eesti	411	1621	466	442	75	48	3063
	Virumaa	282	2197	633	634	85	73	3904
Kokku		6810	26780	6257	6096	744	554	47241

Metoodika

Küsitlus viidi läbi arvutil juhitud telefoniintervjuude ehk CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*) meetodil Emori 30 küsitluskohaga telefoniküsitluskeskuses vastava koolituse läbinud Emori telefoniküsitlajate poolt. Arvutil juhitud telefoniintervjuude puhul on küsimused arvutiekraanil ja vastused sisestati kohe arvutisse, mis aitas vältida paberankeetide sisestamisel tekkida võimalikke vigu. Ankeeti oli sisse programmeeritud suunamised ja vastuste loogiline kontroll, mis samuti hoiavad ära küsitlustöö käigus tekkida võimalikke eksimusi. Kokku viidi läbi 702 intervjuud.

Küsitlus

Valimibaasi 2170 telefoninumbri seast kasutati ära 2168 telefoninumbrit, kusjuures:

- 702 juhul viidi intervjuu läbi;
- 85 juhul keelduti intervjuust kohe (ei olnud võimalik täpsustada, kas on tegemist sihtrühma esindajaga või mitte);
- 100 juhul keeldus sihtrühma kuuluv isik vastamisest;
- 22 juhul ei olnud valitud numbril sihtrühma esindajat;
- 113 juhul ei toimunud intervjuud, kuna kvoot oli täis;
- 675 juhul ei saadud kontakti (number ei vastanud või polnud kasutusel, oli kinni, automaatvastaja);

- 59 juhul ei kuulunud number ettevõttele;
- 398 juhul ei olnud sihtrühma esindaja küsitlusperioodil kättesaadav;
- 14 juhul katkestas vastaja intervjuu.

Küsitlustöö viisid superviisori juhtimisel läbi 9 erikoolituse läbinud TNS Emori küsitlajat.

2. Töötajate küsitlus

Valim

Ajavahemikus 21. juuni kuni 4. juuli 2007 viis AS Emor läbi küsitluse 526 inimese seas vanuses 15–74 aastat, kes 2006. aastal põhilise osa ajast töötasid (iseendale tööandjad, ettevõtjad, palgatöötajad). Küsitluse eesmärgiks oli kaardistada nende tööga seonduvaid turvalisusriske.

Valimialuseks oleva uuringu üldkogumi moodustasid samas vanuses Eesti alalised elanikud, keda oli 1. jaanuaril 2006 statistikaameti andmeil 1 049 065 inimest.

Metoodika

Intervjuud viidi läbi arvutil juhivate personaalintervjuude (CAPI – *Computer Assisted Personal Interviewing*) meetodil vastajate kodudes. CAPI intervjuu puhul on ankeedi küsimused sülearvuti ekraanil ja vastused sisestatakse kohe arvutisse.

Valim moodustus “isekaaluvana”, s.t kasutati üldkogumi proportsionaalset mudelit, kus kõik vastajad esindavad võrdset arvu üldkogumi inimesi. Respondendi valikuks leibkonnas kasutati noorte meeste reeglit, mis tagab kõige raskemini kättesaadava vastajategrupi ehk noorte meeste parema esindatuse valimis. Küsitlustöö käigus kujunenud valimi sotsiaaldemograafilist struktuuri soo, vanuse, rahvuse ja elukoha lõikes võrreldi vastavate statistiliste näitajatega üldkogumi kohta ning kaaluti sellele vastavaks.

Küsitlus

Küsitlustöö viisid superviisori juhtimisel läbi erikoolituse läbinud TNS Emori küsitlajat. Järelekontrolliks väljasaadetud kirjade alusel võib väita, et vastajad valiti ettenähtud reeglite alusel ning intervjuud viidi läbi vastavalt nõuetele. Vastajad suhtusid üldiselt uuringu teemadesse positiivselt, need pakkusid piisavalt huvi.

3. Usalduspiirid

Andmetabelite uurimisel ja tulemustest järelduste tegemisel tuleb arvestada valimi veaga. Vea piirid on toodud 95% tõenäosusega, arvestades kogu valimi ja sagedamini esinevate alarühmade arvulist suurust.

Tabel 3. Statistilise vea piirid

Vastuse osa- kaal/ Valimi suurus	50%	45% 55%	40% 60%	35% 65%	30% 70%	25% 75%	20% 80%	15% 85%	10% 90%	5% 95%
10	31,0%	30,8%	30,4%	29,6%	28,4%	26,8%	24,8%	22,1%	18,6%	13,5%
30	17,9%	17,8%	17,5%	17,1%	16,4%	15,5%	14,3%	12,8%	10,7%	7,8%
50	13,9%	13,8%	13,6%	13,2%	12,7%	12,0%	11,1%	9,9%	8,3%	6,0%
75	11,3%	11,3%	11,1%	10,8%	10,4%	9,8%	9,1%	8,1%	6,8%	4,9%
100	9,8%	9,8%	9,6%	9,3%	9,0%	8,5%	7,8%	7,0%	5,9%	4,3%
150	8,0%	8,0%	7,8%	7,6%	7,3%	6,9%	6,4%	5,7%	4,8%	3,5%
200	6,9%	6,9%	6,8%	6,6%	6,4%	6,0%	5,5%	4,9%	4,2%	3,0%
300	5,7%	5,6%	5,5%	5,4%	5,2%	4,9%	4,5%	4,0%	3,4%	2,5%
400	4,9%	4,9%	4,8%	4,7%	4,5%	4,2%	3,9%	3,5%	2,9%	2,1%
500	4,4%	4,4%	4,3%	4,2%	4,0%	3,8%	3,5%	3,1%	2,6%	1,9%
600	4,0%	4,0%	3,9%	3,8%	3,7%	3,5%	3,2%	2,9%	2,4%	1,7%
700	3,7%	3,7%	3,6%	3,5%	3,4%	3,2%	3,0%	2,6%	2,2%	1,6%